

VLAAMSE RAAD

ZITTING 1992-1993

HANDELINGEN 1-2-3-4-5-6

VERGADERINGEN VAN OKTOBER 1992

ACTUELE INTERPELLATIES

ACTUELE VRAGEN

BENOEMING VAN HET BUREAU

BENOEMING VAN DE VLAAMSE REGERING

COMMISSIE LAAKBARE PRAKTIJKEN

DIALOOG VAN GEMEENSCHAP TOT GEMEENSCHAP

HULPVERLENING AAN HET VOORMALIGE JOEGOSLAVIE

INTERPELLATIES

ONTSLAG VAN DE VLAAMSE EXECUTIEVE

OPENING VAN DE GEWONE ZITTING 1992-1993

REGERINGSVERKLARING VAN DE VLAAMSE REGERING

SCHEEPSBOUWACTIVITEITEN IN VLAANDEREN

TAALUNIE

VERDRAG BETREFFENDE DE EUROPESE UNIE

VRAGEN OM UITLEG

Inhoud

Nr. 1 Dinsdag 20 oktober 1992 Morgenvergadering

Berichten van verhindering, blz. 1

Opening van de gewone zitting 1992-1993, blz. 1

Boodschappen, blz. 1

Benoeming van het bureau, blz. 1
Sprekers : de heren L. Hancké, A. Denys, E. Van Rompuy, F. Dewinter

Toespraak van de voorzitter, blz. 2

Ontslag van de Vlaamse Executieve, blz. 4

Benoeming van de Vlaamse regering, blz. 4

Regeling van de werkzaamheden, blz. 5

Nr. 2 Dinsdag 20 oktober 1992 Middagvergadering

Berichten van verhindering, blz. 7

Begrotingen
Indiening en verwijzing, blz. 7

Begrotingsstukken
Indiening en verwijzing, blz. 7

Ontwerpen van decreet
Indiening en verwijzing, blz. 7

Voorstellen van decreet
Indiening en verwijzing, blz. 7

Voorstellen van resolutie
Indiening en verwijzing, blz. 8
Invulling, blz. 8

Boek van het Rekenhof
Indiening en verwijzing, blz. 8

Verslag van het Rekenhof
Indiening en verwijzing, blz. 9

Advies
Indiening en verwijzing, blz. 9

Verslagen
Indiening, blz. 9

Jaarverslagen
Indiening, blz. 9

Moties
Indiening en verwijzing, blz. 9

Verzoekschrift
Indiening, blz. 9

Omslag 2

Besluiten van de Vlaamse Executieve
Indiening en verwijzing, blz. 9

Ministerieel besluit
Indiening en verwijzing, blz. 10

Opmerking van het Rekenhof
Indiening en verwijzing, blz. 10

Bureau van het Rekenhof
Indiening en verwijzing, blz. 10

Kennisgeving van de Vlaamse Executieve
Indiening, blz. 10

Arresten van het Arbitragehof
Indiening, blz. 10

Kennisgevingen van het Arbitragehof
Indiening, blz. 11

Schriftelijke vragen
Indiening, blz. 11

Samenstelling van een commissie en een werkgroep

Wijziging onder de vaste en de plaatsvervangende leden, blz. 11

Regeringsverklaring van de Vlaamse regering, blz. 11
Spreker : Minister-president L. Van den Brande.

Regeringsverklaring van de Vlaamse regering
Debat, blz. 13

Sprekers : de heren A. Denys, E. Van Rompuy, F. Dewinter, V. Anciaux, P. Van Grembergen, L. Hancké, J. Geysels, F. Van den Eynde, J. Van Hauthem, G. Annemans, E. Van Rompuy, L. Dicricks, J. Decorte, minister-president L. Van den Brande.

Regeringsverklaring van de Vlaamse regering
Hoofdelijke stemming, blz. 31

Regeling van de werkzaamheden, blz. 32

Bijlagen
Vragen om uitleg

Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden
Vraag om uitleg van de heer W. Verreycken tot de heer L. Van den Brande, voorzitter van de Vlaamse Executieve, over het opstellen van een nieuw cultureel verdrag tussen Vlaanderen en Nederland en over het instellen van een gemeenschappelijke vertegenwoordiging en infrastructuur, blz. 34

Commissie voor de Algemene Zaken, het Reglement en de Verzoekschriften
Vraag om uitleg van de heer J. De Mol tot de heer L. Van den Brande, voorzitter van de Vlaamse Executieve, over de algemene voorwaarden waaraan een omzendbrief moet voldoen, blz. 37

Commissie voor de Media
Vraag om uitleg van de heer H. Van Dierendere tot de heer H. Weckx, Gemeenschapsminister van Cultuur en Brusselse Aangelegenheden, over de inbreuken van VTM en BRTN op de wetgeving van de reclame, blz. 41

Commissie voor Huisvesting, Ruimtelijke Ordening en Landinrichting
Vraag om uitleg van mevrouw V. Dua tot de heer T. Kelchtermans, Gemeenschapsminister van Openbare Werken, Ruimtelijke Ordening en Binnenlandse Aangelegenheden, over de wet op de ruimtelijke ordening en de stedenbouw en het beleid met betrekking tot de afgifte van ontbosningsvergunningen, blz. 50

Nr. 3 Woensdag 21 oktober 1992 Morgenvergadering

Berichten van verhindering, blz. 53

Boodschap, blz. 53

Samenstelling van commissies en een werkgroep
Wijzigingen onder de vaste en plaatsvervangende leden, blz. 53

Motie van orde
Coördinatie van tic werkzaamheden van de Raad, blz. 53

Ontwerp van decreet houdende goedkeuring van het verdrag betreffende de Europese Unie, van zeventien protocollen en van de slotakte met driëndertig verklaringen, opgemaakt te Maastricht op 7 februari 1992
... 211 (BZ 1992) - Nrs. 1 tot 3

Algemene bespreking, blz. 54
Sprekers : de heren H. Suykerbuyk, L. Dhoore, A. Kempinaire, L. Dierickx, D. Van der Maelen, P. Dewael, F. Van den Eynde, W. Verreycken, G. Geens, J. Van Hauthem, G. Annemans, minister-president L. Van den Brande

Regeling van de werkzaamheden, blz. 72

Nr. 4 Woensdag 21 oktober 1992 Middagvergadering

Berichten van verhindering, blz. 73

Motie van orde
Voorstel tot verdeling van een agenda-punt, blz. 73

Ontwerp van decreet houdende goedkeuring van het verdrag betreffende de Europese Unie, van zeventien protocollen en van de **slotakte** met drieëndertig verklaringen, opgemaakt te Maastricht op 7 februari 1992 (Voortzetting)

Algemene bespreking, blz. 73

Sprekers : de heren H. Van Dienderen, H. Suykerbuyk, P. Van Grembergen, A. Denys, P. Dewael, H. Candries, G. Annemans, L. Martens, J. Van Hauthem, C. Moors, L. Die-rickx, J. Caubergs, F. Van den Eynde, minister-president L. Van den Brande

Artikelsgewijze bespreking, blz. 104

Regeling van de werkzaamheden, blz. 104

Nr. 5 Donderdag 22 oktober 1992
Morgenvergadering

Berichten van verhindering, blz. 107

Voorstel van resolutie van de heren M. Olivier, G. Swennen, A. Kempinaire, G. Annemans, P. Van Grembergen en H. Van Dienderen in verband met de toestand in en de hulpverlening aan het voormalige Joegoslavië

— 234 (BZ 1992) — Nrs. 1 (+ bijlage) en 2
Voorstel tot spoedbehandeling, blz. 107

Voorstel van resolutie van de heren M. Cordeel en G. Antheunis betreffende het scheepsbouwbeleid in Vlaanderen

— 225 (BZ 1992) — Nrs. 1 tot 5

Bespreking, blz. 107

Sprekers : de heren F. Dielens, A. Denys, M. Cordeel, J. Lenssens, J. Sleenckx, J. Ulburghs, F. Wymeersch, mevrouw M. Vogels, de heren L. Hancké, H. De Croo, H. Van Dienderen, H. Candries, J. Geysels, minister-president L. Van den Brande

Regeling van de werkzaamheden, blz. 131

Nr. 6 Donderdag 22 oktober 1992
Middagvergadering

Actuele vragen (Regl. art. 75)

Actuele vraag van de heer J. Ulburghs tot de heer N. De Batselier, Vlaamse minister van Leefmilieu en Huisvesting, over de opening van een **kleizone** voor grindbagge-gears in Limburg, blz. 133

Actuele vraag van mevrouw T. Merckx-Van Goey tot de heer N. De Batselier, Vlaamse minister van Leefmilieu en Huis-

vesting, over de blokkering van het **aanbe-**stedingsdossier voor het wachtbekken te **Miskom**, blz. 134

Actuele vraag van de heer L. Pierco tot de heer N. De Batselier, Vlaamse minister van Leefmilieu en Huisvesting, over de herwaardering van de opbrengst van verkopen door erkende **huisvestingsmaat-**schappijen, blz. 135

Actuele vraag van de heer G. Vermassen tot de heer L. Van den Brande, Vlaamse minister van Economie, KMO, Wetenschapsbeleid, Energie en Externe Betrekkingen, over het ontwerp van decreet tot oprichting van het Grindfonds en tot regeling van de grindwinning, blz. 136

Actuele vraag van de heer J. Van Hauthem tot de heer T. Kelchtermans, Vlaamse minister van Openbare Werken, Ruimtelijke Ordening en Binnenlandse Aangelegenheden, over een gemeentelijk referendum over het statuut van Voeren, blz. 137

Actuele vraag van de heer M. Olivier tot de heer T. Kelchtermans, Vlaamse minister van Openbare Werken, Ruimtelijke Ordening en Binnenlandse Aangelegenheden, over de afwerking van de N 58 in Wervik-Menen, blz. 138

Actuele vraag van de heer A. Denys tot de heer T. Kelchtermans, Vlaamse minister van Openbare Werken, Ruimtelijke Ordening en Binnenlandse Aangelegenheden, over de slibstortproblematiek, blz. 139

Actuele vraag van de heer C. Lisabeth tot de heer T. Kelchtermans, Vlaamse minister van Openbare Werken, Ruimtelijke Ordening en Binnenlandse Aangelegenheden, over het nieuwe ontwerp van statuten voor de Intercommunale Maatschappij voor Watervoorziening in Vlaanderen, blz. 141

Actuele vraag van de heer H. Suykerbuyk tot de heer H. Weckx, Vlaamse minister van Cultuur en Brusselse Aangelegenheden, over de invoering van de vaste **boekenprijs**, blz. 142

Actuele vraag van de heer E. Van Varenbergh tot de heer H. Weckx, Vlaamse minister van Cultuur en Brusselse Aangelegenheden, over het personeelstekort in de culturele centra in Vlaams-Brabant, blz. 143

Actuele vraag van de heer H. Van Dienderen tot de heer H. Weckx, Vlaamse minister van Cultuur en Brusselse Aangelegenheden, over de oprichting van de Vlaamse Raad voor reclame en sponsoring op radio en televisie, blz. 143

Actuele interpellaties en toegevoegde actuele vragen (Regl. art. 77 en 75, 4, c)

Actuele interpellatie van de heer R. Swennen tot de heer T. Kelchtermans, Vlaamse minister van Openbare Werken, Ruimtelijke Ordening en Binnenlandse Aangelegenheden, over de plannen om een vierde rijstrook aan te leggen op de E 40 tussen **Everberg** en Sterrebeek in de richting van Brussel

Actuele vraag van de heer L. Standaert tot de heer J. Sauwens, Vlaamse minister van Verkeer, Buitenlandse Handel en Staatshervorming, over de coördinatie tussen federale en gewestelijke regering inzake een vierde rijstrook tussen **Ever-**berg en de Brusselse ring

Actuele vraag van de heer H. Van Dienderen tot de heer T. Kelchtermans, Vlaamse minister van Openbare Werken, Ruimtelijke Ordening en Binnenlandse Aangelegenheden, over de aanleg van een vierde rijstrook op de E 40 tussen **Ever-**berg en Sterrebeek in de richting van Brussel, blz. 144

Sprekers : de heren R. Swinnen, L. Standaert, H. Van Dienderen, mevrouw T. Merckx-Van Goey, de heren L. Pierco, E. Van Rompy, minister T. Kelchtermans, minister J. Sauwens

Voorstel van resolutie van de heren M. Olivier, G. Swennen, A. Kempinaire, G. Annemans, P. Van Grembergen en H. Van Dienderen in verband met de toestand in en de hulpverlening aan het voormalige Joegoslavië

— 234 (BZ 1992) — Nrs. 1 (+ bijlage) en 2

Voorstel tot spoedbehandeling

Bespreking, blz. 151

Sprekers : de heren M. Olivier, minister-president L. Van den Brande

Ontwerp van decreet houdende goedkeuring van het verdrag betreffende de Europese Unie, van zeventien protocollen en van de **slotakte** met drieëndertig verklaringen, opgemaakt te Maastricht op 7 februari 1992

— 211 (BZ 1992) — Nrs. 1 tot 3

Aangehouden stemmingen, blz. 152

Hoofdelijke stemming, blz. 155

Spreker : de heer W. Verreycken

Voorstel van resolutie van de heren M. Cordeel en G. Antheunis betreffende de scheepsbouwactiviteiten in Vlaanderen

— 225 (BZ 1992) — Nrs. 1 tot 5

Aangehouden stemmingen, blz. 156

Hoofdelijke stemming, blz. 158

Sprekers : de heren M. Cordeel, F. Wymeersch, J. Lenssens, mevrouw M. Vogels

Voorstel van resolutie van de heren M. Olivier, G. Swennen, A. Kempinaire, G. Annemans, P. Van Grembergen en H. Van Dienderen in verband met de toestand in en de hulpverlening aan het voormalige Joegoslavië

— 234 (BZ 1992) — Nrs. 1 (+ bijlage) en 2

Hoofdelijke stemming, blz. 160

Motie van aanbeveling van de heer G. Annemans tot besluit van de op 9 juli 1992 door de heer G. Annemans gehouden interpellatie tot de heer J. Sauwens, Vlaamse minister van Verkeer, Buitenlandse Handel en Staatshervorming, over de ontwikkeling van de dialoog van gemeenschap tot gemeenschap

— 217 (BZ 1992) — Nr. 1

Hoofdelijke stemming, blz. 162

Sprekers : de heren G. Annemans, P. Van Grembergen

Motie van aanbeveling van de heren F. Van den Eynde en F. Dewinter tot besluit van de op 9 juli 1992 door de heer F. Van den Eynde gehouden **interpellatie** tot de heer L. Van den Bossche, **Vlaamse minister** van Onderwijs en Ambtenarenzaken, over de weigering om een klacht aan de Commissie Laakbare Praktijken over te maken

— 218 (BZ 1992) — Nr. 1

Hoofdelijke stemming, blz. 163

Spreker : de heer F. Van den Eynde

Motie van aanbeveling van de heer P. Dewael tot besluit van de op 9 juli 1992 door de heer P. Dewael gehouden actuele **interpellatie** tot de heer H. Weckx, **Vlaamse minister** van Cultuur en Brusselse Aangelegenheden, over de beslissing tot reorganisatie en herstructurering van de Taalunie

— 219 (BZ 1992) — Nr. 1

Hoofdelijke stemming, blz. 164

Spreker : de heer H. Olaerts

Interpellaties (Regl. art. 76)

Interpellatie van de heer L. Dierickx tot de heer N. De Batselier, **Vlaamse minister** van Leefmilieu en Huisvesting over de naleving van de Europese richtlijnen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand, blz. 165

Sprekers : de heren L. Dierickx, A. Denys, F. Wymeersch, F. Vercot, M. Olivier, minister N. De Batselier

Interpellatie van de heer L. Van Nicuwenhuisen tot de heer N. De Batselier, **Vlaamse minister** van **Leefmilieu** en Huisvesting over de voorbereiding van een mogelijke ingebruikneming van de smccrpijp van Tessengerlo naar **Antwerpen**, blz. 170

Sprekers : de heren L. Van Nicuwenhuisen, H. Olaerts, J. Geyssels, minister N. De Batselier

Interpellatie van de heer L. Barbé tot de heer N. De Batselier en mevrouw W. Demeester-De Meyer, **Vlaamse minister(s)** van Leefmilieu en **Gezondheidsinstellingen**, over de kwaliteit en de **kwantiteit** van het drinkwater, blz. 174

Sprekers : de heren L. Barbé, minister N. De Batselier

Motie van aanbeveling, blz. 179

Interpellatie van de heer J. Ulburghs tot de heer T. Kelchtermans, **Vlaamse minister** van Openbare Werken, **Ruimtelijke Ordening** en Binnenlandse **Aangelegenheden** over de noord-zuidverbinding in Limburg, blz. 179

Sprekers : de heren J. Ulburghs, H. Olaerts, minister T. Kelchtermans

Interpellatie van de heer F. Dewinter tot de heer J. Sauwens, **Vlaamse minister** bevoegd voor de huisvesting van de **diensten** van het ministerie van de **Vlaamse Gemeenschap** in **Brussel**, blz. 182

Sprekers : de heren F. Dewinter, minister J. Sauwens

Interpellatie van de heer E. Van Vaerenbergh tot de heer L. Van den Bossche, mevrouw W. Demeester-De Meyer en mevrouw L. Detiège, **Vlaamse minister(s)** bevoegd voor **Onderwijs, Gezondheidsinstellingen** en bijstand aan personen over het autisme in Vlaanderen, blz. 187

Sprekers : de heren E. Van Vaerenbergh, F. Dielens, L. Goutry, minister L. Van den Bossche

interpellatie van mevrouw M. Aelvoet tot mevrouw L. Detiège, **Vlaamse minister** bevoegd voor het **Tewerkstellingsbeleid** en **Gezondheidsinstellingen**, over het standpunt van de Vlaamse regering **inzake** het aangekondigde AIDS-onderzoek bij kandidaat-rijkswachters, blz. 193

Sprekers : mevrouw M. Aelvoet, mevrouw L. Maximus, de heren G. Annemans, E. De Groot, F. De Man, F. Van den Eynde, minister L. Detiège

Interpellatie van de heer E. De Groot tot mevrouw L. Detiège, **Vlaamse minister** bevoegd voor **Gezondheidsinstellingen** over de AIDS-preventie, blz. 201

Sprekers : de heer E. De Groot, mevrouw L. Maximus, de heer F. De Man, minister L. Detiège

Motie van aanbeveling, blz. 207

Regeling van de werkzaamheden, blz. 207

VOORZITTER : de heer L. Vanvelthoven

— *De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.*

— *De vergadering wordt geopend om 14.19 uur.*

De voorzitter : Dames en heren, de vergadering is geopend.

BERICHTEN VAN VERHINDERING

P. Berben, S. De Clerck : buitenslands ;

L. Bril, E. Derycke, W. Goossens, M. Logist, L. Standaert, L. Tobback : ambtsverplichtingen ;

P. Hostekint : familieverplichtingen.

MOTIE VAN ORDE

Voorstel tot verdaging van een agendapunt

De voorzitter : De heer Lenssens heeft het woord.

De heer J. Lenssens : Mijnheer de voorzitter, na het debat over het verdrag van Maastricht is voorzien in een beraadsbeslaging over het voorstel van resolutie betreffende het scheepsbouwbeleid in Vlaanderen

van de heren Antheunis en Cordeel. Gelet op het feit dat er wellicht vandaag, zo niet morgen, eventueel in beroep een gerechtelijke uitspraak kan vallen, stellen wij voor om na akkoord van de heren Cordeel en Antheunis dit punt te verdagen naar de namiddagvergadering van morgen ?

De voorzitter : De heer Sleenckx heeft het woord.

De heer J. Sleenckx : Mijnheer de voorzitter, ik sluit mij aan bij hetgeen de heer Lenssens heeft gezegd. Ik denk dat het opportuener is het debat morgen aan te gaan over deze resolutie, omdat men dan tenminste de uitspraak zal kennen.

De voorzitter : De heer Wymeersch heeft het woord.

De heer F. Wymeersch : Mijnheer de voorzitter, ik kan mij daar namens onze fractie niet bij aansluiten. Het ware wellicht veel opportuener geweest een debat over deze problematiek enkele weken geleden te organiseren, zoals wij trouwens hebben gesuggereerd aan de Vlaamse Raad.

De voorzitter : Minister-president Van den Brande heeft het woord.

Minister-president L. Van den Brande : Mijnheer de voorzitter, in de commissie heb ik uitdrukkelijk toegelicht dat er twee zaken zijn : enerzijds is er hetgeen wij beleidsmatig kunnen en moeten doen, en anderzijds is er de rechtsgang van het dossier. Deze twee zaken moeten strikt worden gescheiden. Dit is de enige, ook parlementair, juiste weg.

Ik schik mij evenwel naar uw agenda.

De voorzitter : Mijnheer Cordeel, u bent één van de auteurs van de resolutie, uw mening is uiteraard erg belangrijk. Ik zou u willen voorstellen het debat over Maastricht gewoon verder te zetten en op het einde van het debat als daartoe een meerderheid bereid zou zijn, desnoods overgaan tot een wijziging van de dagorde.

De heer Cordeel heeft het woord.

De heer M. Cordeel : Ik kan het daar mee eens zijn.

ONTWERP VAN DECREET houdende goedkeuring van het verdrag betreffende de Europese Unie, van zeventien protocollen en van de slotakte met drieëndertig verklaringen, opgemaakt te Maastricht op 7 februari 1992

— 211 (BZ 1992) — Nrs. 1 tot 3

Algemene bespreking (Voortzetting)

De voorzitter : Aan de orde is de voortzetting van de algemene bespreking van het ontwerp van decreet houdende goedkeuring van het verdrag betreffende de Europese Unie, van zeventien protocollen en van de slotakte met drieëndertig verklaringen, opgemaakt te Maastricht op 7 februari 1992.

De heer H. Van Dienderen (op de tribune) : Mijnheer de voorzitter,

Van Dienderen

mijnheer de minister-president, geachte collega's, de groenen zijn voor een Europa van de vrede, van de verdraagzaamheid, van de culturele verscheidenheid, van de ecologische duurzaamheid, van de interne en externe solidariteit. Inderdaad, in tal van landen in het zuiden gaan de beste landbouwgronden niet naar de voedselproductie voor de eigen bevolking, maar naar voeder voor de veestapel in het noorden. Het Europa dat ik schets, zou door de Europese Gemeenschap dichterbij kunnen worden gebracht. Een belangrijke etappe in de ontwikkeling van die gemeenschap, zoals het verdrag van Maastricht, zou stappen in de richting van vrede en culturele verscheidenheid kunnen zetten. Volgens de groenen is dat niet het geval. Het verdrag van Maastricht zet die stappen niet of zet ze in al te bescheiden mate. Dat is de mening van een Agalev-congres, want Agalev was één van de enige partijen die aan deze belangrijke materie op een congres tijd heeft besteed. Het is ook de mening van de groenen in het Europees Parlement. Ik zal die mening weergeven en de heer Dierickx zal in eigen naam zijn appreciatie van het verdrag aan de vergadering meedelen.

De heer Suykerbuyk heeft gesproken over het probleem van het Deens referendum, een probleem dat niet werd opgelost. Ik wil even spreken over het probleem dat door die verschillende referenda — ook het Franse — gesteld is, het probleem dat de Europese burgers met dit verdrag van Maastricht blijken te hebben. Of er nu een nipte overwinning is voor het ja of voor het neen, feit is dat in die landen waar de burgers de gelegenheid hebben gekregen om zich uit te spreken — wij betreuren dat dit niet in alle landen van de gemeenschap en liefst op dezelfde dag het geval was — heel duidelijk een onbehagen naar voren is gekomen. Dit onbehagen heeft alles te maken met het gebrek aan doorzichtigheid en democratie in het functioneren van de Europese gemeenschap. Al te veel wordt er in het geheim en uitsluitend

door regeringen en hun vertegenwoordigers beslist over zaken die de burger aangaan. Dat blijkt niet alleen uit een appreciatie van de uitslag van die referenda. Mark Hooghe, historicus en BRT-journalist, heeft recent in Res Publica een wetenschappelijke studie gepubliceerd over de invloed van de internationale instanties op het Vlaamse leefmilieubeleid. In zijn besluit meent hij dat het bijzonder moeilijk is om zicht te krijgen op de Europese besluitvorming. Alle bearaadslagingen zijn geheim en de Europese beleidsmakers zijn zelden geneigd tot medewerking aan wetenschappelijk onderzoek. De heer Hooghe stipt ook de moeilijkheden aan die de journalisten bij het vergaren van informatie over de stand van zaken in Europa ondervinden, wat hij wijt aan een gebrek aan medewerking vanwege de Europese instellingen.

De vraag rijst of het verdrag van Maastricht daaraan iets zal veranderen en of wij dank zij dit verdrag dat onbehagen zullen kunnen wegnemen dat in de referenda in Frankrijk en Denemarken naar voren is gekomen. Ik meen daarop negatief te moeten antwoorden, niet alleen omdat de groenen dat denken, maar ook omdat ik vaststel dat in een resolutie die alle traditionele partijen in de Kamer hebben goedgekeurd, er klaar en duidelijk gesteld wordt dat het verdrag van Maastricht het bestaande democratische deficit niet vermindert maar vermeerdert. Het verdrag van Maastricht zal dat reeds zeer grote ongenoegen van de burger in het functioneren van die geheime conclaven, nog doen toenemen.

Hoe wordt daarop gereageerd ? Gaan de hoogste beleidsmakers in Europa dit democratisch deficit nu wegnemen om het ongenoegen van de burgers tegemoet te treden ? Dit geluid heb ik nog niet gehoord. Ik heb wel vernomen dat men een verklaring voorbereidt over de subsidiariteit die zal worden voorgelegd op de Top van Edingburgh in december 1992. Onder meer commissievoorzitter Delors heeft verklaringen afgelegd die mij beangstigen. Ik vrees dat men de gemeenschap niet verder gaat

democratiseren, wat een overgrote meerderheid wenst, maar dat men eerder minder zal gaan doen met de gemeenschap.

Het is best mogelijk dat de Europese Gemeenschap wat te veel bevoegdheden heeft. Dat wordt echter soms ook in verband gebracht met ecologische problemen. Daarmee zijn de **groenen** het niet eens, omdat het in dat geval per definitie om **grensoverschrijdende** problemen gaat, waarvoor Europese maatregelen noodzakelijk zijn. In dat verband bracht de Europese Gemeenschap in het verleden een richtlijn tot stand met betrekking tot de bescherming van de vogels, die zich uiteraard niet storen aan lands- en taalgrenzen. De groenen vinden het goed dat deze dieren worden beschermd door een Europese richtlijn. Nochtans valt zulks hier en daar in slechte aarde, onder meer in de kiesomschrijving van voorzitter Delors. Zo rijst voor sommigen de vraag of natuurbehoud moet vallen onder de bevoegdheid van de gemeenschap ofwel, of het niet beter zou zijn krachtens het subsidiariteitsbeginsel deze materie aan de regio's of aan de nationale staten toe te vertrouwen. Dat zou een middel zijn om aan de bevolking te tonen dat de bevoegdheden worden afgezwakt, maar het zou een slecht voorbeeld zijn. Hetzelfde geldt voor de controle op de Europese richtlijnen inzake leefmilieu. Misschien zal de verklaring in verband met de subsidiariteit stipuleren dat de controle door de nationale instanties moet worden uitgeoefend en dat enkel de regels dienaangaande gemeenschappelijk worden opgesteld. Daartegen verzetten de groenen zich echter ook. Inderdaad, wij zijn van mening dat, wanneer wij samen regels opstellen, wij dan ook het recht hebben over het muurtje te kijken om te zien wat de anderen doen.

Mijnheer de minister-president, leefmilieu is een belangrijk bevoegdheidsdomein voor de Vlaamse Raad en de Vlaamse regering. Graag zouden wij dan ook concreet willen vernemen wat uw houding is ten opzichte van de geruchten over de verklaring in verband met de subsidiariteit, als zouden de bevoegdheden inzake leefmilieu worden beperkt, teneinde

Van Dienderen

meer sympathie te winnen voor een gemeenschappelijk Europa. Volgens mij is dit de verkeerde manier om de zaken aantrekkelijker te maken. Het is de democratie die moet worden verbeterd. Hoe staat de Vlaamse regering tegenover de tendenzen om het leefmilieubeleid af te zwakken, het natuurbehoud te schrappen uit de Europese zorg en de controle voortaan over te laten aan de nationale staten? Beantwoordt zulks aan de visie van de minister-president en zal hij gebruik maken van de middelen waarover hij beschikt om zo'n beslissingen tegen te gaan? Bovendien heeft het democratisch tekort te maken met dat ongenoegen en ik vraag mij af of zulks zal worden tegengewerkt door het Comité van de Regio's. Ik vrees echter van niet. De vertegenwoordigers zullen immers door de nationale regeringen worden aangewezen. En wie zal het reglement vastleggen? Bijna al onze decreten stipuleren toch dat instellingen bevoegd zijn om hun eigen reglement samen te stellen. Welnu, aan het Comité van de Regio's wordt dit recht niet toegekend. Het moet deze taak laten uitvoeren door de nationale staten. Aan het Comité van de Regio's wordt slechts een adviserende bevoegdheid toegekend, hetgeen volgens de groenen ruim onvoldoende is om het groot ongenoegen weg te werken.

Voorstanders van het verdrag van Maastricht herleiden de discussie nogal gemakkelijk tot voor of tegen de Europese constructie, erop wijzend dat die Europese constructie toch tientallen jaren vrede opleverde. Vroegere vijanden werden nu als het ware economische medewerkers. Maar ook wat de vrede betreft gaat het verdrag van Maastricht volgens de groenen de verkeerde richting uit. Inderdaad, men haalt een club binnen, met name de Westeuropese Unie die zweert bij een militaire aanpak en die, zelfs na de val van de Berlijnse muur, nog steeds op kernwapens is gericht, terwijl op hetzelfde ogenblik militairen vaststellen dat hun aanpak niet bij machte is de crisis in Joegoslavië op te lossen.

Het zijn militairen, zoals de Canadese generaal **Mac Kenzie**, die zeggen: "Als we daar met militair geweld gaan tussenkomen, dan maken we het nog erger; dan staat een **guerilla**-oorlog van jaren ons daar te wachten". Zelfs militairen geven dat dus toe. Toch mikt het verdrag van Maastricht op militaire middelen om conflicten op te lossen. Toch verandert men bij wijze van spreken het geweer niet van schouder en gaat men niet over tot het ontwikkelen van **niet-militaire** middelen. **Voorkomingsmechanismen**, **bemiddelingsmechanismen** en dergelijke meer, die zouden kunnen worden ingeschakeld in een crisissituatie zoals die in ex-Joegoslavië, komen in het verdrag niet aan de orde.

Vredespolitiek is geen Vlaamse bevoegdheid. Cultuur is dat wel, mijnheer de minister-president. Er werden hier reeds lovende woorden gesproken over het feit dat er nu eindelijk een cultuurparagraaf in het verdrag is opgenomen. Principieel lijkt het goed dat die paragraaf er komt, want de tot nog toe éézijdige economische gerichtheid van de gemeenschap heeft in een aantal gevallen een zeer negatief effect gehad, niet alleen inzake leefmilieu, maar ook inzake cultuur. Maar, waar het verdrag op economisch vlak zeer gedetailleerd uitgewerkt is, waar we overrompeld worden met pakken protocollen, zien we dat dit voor cultuur helemaal niet het geval is. Die mooie principes van de cultuurparagraaf worden niet operationeel gemaakt. Als we een beetje rekening houden met de praktijk van de gemeenschap ter zake, denk ik dat hier een beetje aan window-dressing wordt gedaan, maar niets meer. Een voorbeeld: de richtlijn Televisie zonder grenzen. We zien dat er in het begin mooie principes worden geformuleerd over het behoud van de cultuur, ook de mediacultuur van de kleine lidstaten en van de kleine cultuurgemeenschappen. In dit concrete voorbeeld van een bestaande richtlijn wordt dat ook al niet operationeel gemaakt. Men heeft veel gediscussieerd over de vraag of men in de richtlijn al dan niet een quorum zou vooropstellen, waarbij bijvoorbeeld door de Europese zenders 60 percent

Europese producties moeten worden geprogrammeerd. Uiteindelijk is die bepaling er niet ingekomen.

De voorzitter: De heer Suykerbuyk heeft het woord.

De heer H. Suykerbuyk: Ik meende begrepen te hebben dat, als men dit verdrag aanneemt, men dan ook aanneemt dat de eenparigheid als regel geldt. De bestaande richtlijn Televisie zonder grenzen had zonder het verdrag dat we nu gaan goedkeuren, nooit bestaan. Dat is toch een vooruitgang.

De voorzitter: De heer Van Dienderen heeft het woord.

De heer H. Van Dienderen: Inderdaad, mijnheer Suykerbuyk, daar hebt u gelijk in. België heeft daartegen gestemd, onder meer omdat die garantie voor de kleine culturen er niet inzate. Door het verdrag van Maastricht dat de unanimité vraagt voor culturele zaken, had men dat kunnen tegenhouden. Maar, ik gaf dit als voorbeeld van een mooi principe dat men niet operationeel maakt, wat ik ook vaststel in de cultuurparagraaf zelf.

Een tweede aspect in diezelfde richtlijn is het volgende. In de oorspronkelijke tekst was bepaald dat langspeelfilms niet door publiciteit mochten worden onderbroken. Toch wordt dat gedaan. De VTM deed dat natuurlijk al vóór de richtlijn. Maar nu, dankzij Europa, doet ze dat op een volstrekt legale manier en hebben we moeten vaststellen dat die voorstanders van de reclame, van de commercialisering, het hebben gehaald. U kan zeggen dat die richtlijn te laat komt, maar de vraag is: gezien het verleden en gezien de drukking die de voorstanders van de commercialisering blijkbaar kunnen uitoefenen, of het wel voldoende zal zijn. Het vetorecht dat we hierdoor verwerven geeft een mogelijke garantie, dat is waar, maar ik had graag gezien dat het geheel van die principes meer operationeel zou worden uitgewerkt, zodanig dat men niet voortdurend naar dat vetorecht moet grijpen, wat op zich toch niet zo'n heel democratisch middel is. Het is een laatste red-

Van Dienderen

middel om iets tegen te houden dat men absoluut niet wil

Naast de cultuur is ook het leefmilieu een belangrijke Vlaamse bevoegdheid. Voor ons rijst de fundamentele vraag of wij met dit verdrag grote stappen zetten in de richting van de duurzame ontwikkeling. Ook op die vraag is ons antwoord negatief. Samen met collega Van dermaelen hebben wij allen kunnen vaststellen welke immense problemen zich vandaag op dat vlak voordoen. Door een ongebreidelde groei na te streven, werkt de Europese Gemeenschap die situatie in de hand. Het verdrag van Maastricht bood de kans om de andere richting uit te gaan en resoluut te kiezen voor duurzaamheid in plaats van voor blinde groei.

Artikel twee van het verdrag leert ons dat men een duurzame en **niet-inflatoire** groei bevordert met **inachtname** van het milieu. Die laatste clause werd op voorstel van Denemarken in de tekst opgenomen. Hier combineert men de groei, die de oorzaak is van de problemen met de duurzaamheid. Volgens ons is dat een **contradictio** in terminis en eigenlijk niet meer dan wat **window-dressing**, want in de synthese van het verdrag die de Europese Gemeenschap in brochurevorm heeft uitgegeven, valt de duurzaamheid weg en heeft men het alleen en voortdurend over groei.

De Europese Gemeenschap heeft recent een vijfde actieprogramma inzake milieu gepubliceerd. In opdracht van het Europese Parlement hebben twee wetenschappelijke instellingen, het Institut für Europäischen Umweltpolitik te Bonn en het Institute for European Environmental Policy te London, dat vijfde actieprogramma onderzocht en moeten vaststellen dat alle erin vermelde beleidsmaatregelen nog altijd op het klassiek groeienden zijn gebaseerd. De toevoeging van het adjectief duurzaam verandert blijkbaar helemaal niets aan de praktijk van de Europese Gemeenschap. Dat is ontgoochelend, want zelfs de Europese staats- en re-

geringsleiders hadden de groene beweging enige hoop gegeven met de verklaring die ze op 26 juni 1990 in Dublin hebben afgelegd. In die verklaring staat het recht op een schoon en gezond milieu ingeschreven, als ook de noodzakelijke combinatie van de duurzame ontwikkeling en de interne markt. In Dublin nemen staats- en regeringsleden de term van de VN-commissie Brundlant wel in de mond. In het verdrag vinden we van die intentieverklaring niets meer terug. Nochtans hadden Europese milieubewegingen gevraagd om in de hoofdstukken over twee belangrijke EG-beleidsdomeinen, de landbouw en het transport, de ecologische randvoorwaarden te formuleren. Dan zou men dat principe van Dublin verdragsmatig gerealiseerd hebben en zouden de mooie woorden die nu over het leefmilieu in het verdrag staan vermeld, operationeel worden.

De voorzitter van de Vlaamse MINA-raad, **Achiel Verbruggen**, heeft onlangs een lans gebroken voor de beperking van het gebruik van energie en grondstoffen op een termijn van twintig jaar tot een derde van het huidige gebruik. Het is zijn mening dat daarvoor niet moet worden ingeleverd op het vlak van de welvaart of de levenskwaliteit. Iets dergelijks had ook in dit verdrag moeten staan.

Voor de economie weten de lidstaten precies aan welke **convergentiecriteria** ze moeten beantwoorden. De economische criteria zijn operationeel. Hoe we moeten omgaan met energie en grondstoffen om dat adjectief duurzaam dat in het verdrag werd binnengesmokkeld, waar te maken, vinden we niet in het verdrag terug. Het voorstel van de heer Verbruggen zou daarvoor een leidraad geweest kunnen zijn.

Overigens is dat niet alleen zo voor het leefmilieuprobleem, maar ook voor het sociale. Het verdrag bevat geen sociale criteria. Er staat niet in dat de werkloosheid tot 3 percent moet worden beperkt. Dat wordt wel gezegd van het overheidste kort.

Ik besluit met een citaat van de Agalev-stem uit het Europees Parlement, de heer Paul Staes. Ik citeer : Het

Europees huis moet een warm nest worden waarvan de inwoners **begrepen** worden als volwaardige en **menselijk** solidaire wezens en niet als een stel vereenzaamde materialisten. Het Europees huis moet een gastvrije, democratische en doorzichtige thuis worden. Einde citaat. Dat is iets anders dan de administratieve zetel van de, n.v. Europa. Omdat Maastricht vooral de n.v. Europa versterkt, en zelfs met kernwapens, collega's van de SP, keuren de groenen ook in de Vlaamse Raad dit verdrag niet goed. (*Applaus*)

De voorzitter : De heer Van Grembergen heeft het woord.

De heer P. Van Grembergen (op de tribune) : Mijnheer de voorzitter, de bespreking die wij vandaag voeren, komt er pas nadat de voltallige Kamer en de Senaatscommissie zich over het verdrag hebben uitgesproken. Eigenlijk zou er omgekeerd **te** werk moeten worden gegaan. Logischerwijze — en in de toekomst zal het normaal zo gebeuren — moet het ontwerp eerst hier en daarna in de nationale Kamers worden besproken.

Een tweede punt dat ik van bij de aanvang wil onderstrepen, is dat mijn fractie neen zal stemmen, maar dat de heer Candries ja zal stemmen. Wij hebben daarvoor niet de behoefte gevoeld hem met de vinger te wijzen of hem uit te sluiten omdat het de **veruiterlijking** is van onze afweging en omdat de heer Candries heel wat persoonlijke motieven heeft om ja te zeggen. Onze neen-stem betekent ook niet dat wij alles fout vinden, maar dat wij deze aangelegenheid genuanceerd benaderen. Ik heb gisteravond de moeite gedaan om de verslagen over de besprekingen van dit ontwerp te bestuderen. Het verslag van de besprekingen in de Senaatscommissie bevat een hele lijst opmerkingen en toont duidelijk de nuances bij de ja-stemmen aan.

Wanneer **jonge** mensen mij vragen wat Maastricht en Europa betekenen, kan ik hen moeilijk zomaar uitleggen wat Maastricht op zichzelf betekent. Ik kan dit niet isoleren van het totaal gegeven Europa zoals wi.

Van Grembergen

dat 45 jaar geleden ideologisch, maatschappelijk en politiek hebben opgezet.

Wanneer ik uitleg wil geven, moet ik verklaren waarom sommigen 45 of 50 jaar geleden met Europa zijn gestart en daarvoor systemen hebben uitgewerkt. De economische uitbouw van Europa, evenals de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, waren middelen om tot een politiek Europa te komen. Het was een **veruiterlijking** om via de EGKS Europa politiek vorm te geven. De dromen, de opties en de keuzen reikten toen evenwel reeds veel verder.

Toen ik daaraan gisteravond dacht, heb ik een vergelijking gemaakt met een ander politiek gegeven. Immers, de Vlaamse beweging en de Vlaamse politieke partijen hebben, geleidelijk en zeer traag, invulling gegeven aan een Vlaamse politiek, waardoor bij de publieke opinie slijtage oprad inzake het project van het politieke staatkundige Vlaanderen. Dit gaf aanleiding tot bemerkingen in verband met het niet volledig slagen in dat opzet. Welnu, zo is er ten opzichte van het Europese politieke project een vorm van slijtage aan de gang, zowel bij de jongeren als bij de politici, want het gaat allemaal te traag en ook nu zien wij nog geen eindpunt in het politieke Europa. Toen wij van het politieke Europa droomden, hebben wij al deze bemerkingen gemaakt. Maastricht is een stap — ik ontken dat niet —, het zou fout zijn die stap niet te willen zetten.

Onze teleurstelling is vooral te wijten aan het Europese Parlement, dat eigenlijk de eerste politieke vertolking van dat Europa zou moeten zijn. Immers, de natie wordt door het volk vertegenwoordigd en het parlement is daarvan de eerste basis. Welnu, de Europese volkerennatie wordt niet in eerste instantie vertolkt door het Europese Parlement. Deze ongelooflijke kloof wordt niet gedicht en in de overeenkomst van Maastricht wordt daaraan eigenlijk niets gedaan. Het gaat daarbij toch om het politieke concept. Het Europees parlement is

geen werkelijke tegenspeler of toezichthouder op wat de Europese Commissie of de Europese regering eigenlijk vertegenwoordigt. Zij is daar zwak in en heeft of bekomt de middelen daartoe niet. Ik ontken niet dat Maastricht iets doet, maar wanneer wij dat vergelijken met wat het eerste gegeven zou moeten zijn, namelijk een parlement van Europa, dat werkt, discussieert en de verschillende verzuchtingen vertolkt, dan stellen wij vast dat het als dusdanig niet bestaat of in ieder geval veel te weinig. Bovendien is het democratisch niet in orde.

In 1994 zijn er opnieuw Europese verkiezingen en zullen wij het voor de zoveelste keer moeten waarmaken, aangezien de burgers in ons land verplicht zijn te kiezen. Mochten de verkiezingen vrij zijn — één van de nieuwe partijen wil de kiesplicht afschaffen — denk ik dat de opkomst wegens de betrokkenheid op gemeentelijk vlak en voor een Vlaamse staat behoorlijk zal zijn. Ik ben er evenwel van overtuigd dat de opkomst in de huidige stand van zaken en zonder verplichting bij de Europese verkiezingen dramatisch zal zijn.

De heer A. Denys : Het referendum !

De heer P. Van Grembergen : Een referendum is een vereenvoudiging van het systeem, dat weet u. (**Onderbreking door de heer Denys**)

Ik zeg, bij behoud van de huidige situatie in verband met het Europese Parlement en bij vrije verkiezingen zonder verplichting, dat de opkomst zeer laag zou zijn. Dat is niet goed voor de democratie.

Tweede opmerking : de Europese Commissie is hoedanook geen echte regering. Zij is niet gegroeid uit een parlementair systeem. Ter zake klopt er iets niet met de politieke toekomstvisie ; zij komt over als zeer technocratisch, bijna als autocratisch. Dit staat ver van wat als een regering zou moeten worden aangevoeld, van de grote nationaliteit, van de entiteit Europa, waar de verschillende kleine vaderlanden of volkeren elkaar hebben gevonden.

Welnu ook op dat vlak geeft Maastricht geen enkele aanduiding — wat het parlement betreft, kan nog enigszins worden genuanceerd — dat wij naar een echte Europese regering zouden gaan. Nochtans is ook dat essentieel voor een toekomstig Europa.

Een derde opmerking : ik besef zeer goed dat de Europese constructie, zoals zij tot hiertoe is gegroeid, een zeer grote evolutie heeft teweeggebracht) bijvoorbeeld tussen Frankrijk en Duitsland. Ik onderschat dus niet het feit dat honderden jaren bestaande aversie tussen Duitsland en Frankrijk of tussen vroegere vorstenhuzen, geleidelijk door de Europese constructie is afgebouwd en dat Frankrijk en Duitsland — dit heeft en te maken met Mitterand en met Kohl, maar dit heeft ook te maken met Helmut Schmidt en met de leiding die deze landen hadden — naar elkaar toe zijn gegroeid, zodat zij de twee kernlanden zijn geworden van de huidige Europese constructie en van wat eventueel een toekomstig Europa echt zou kunnen zijn. Ik onderschat dit dus niet.

Dat is in ieder geval een zeer grote verdienste. Bovendien hebben wij op die wijze de vrede in het ganse wereldgegeven mede vorm gegeven, wat ik niet onderschat. Maar de vaststelling dat het Europees gegeven daarin een rol heeft gespeeld, mag mij toch niet belemmeren en mag mij niet verhinderen in te zien dat wij thans een economisch Europa krijgen, een monetair Europa, wat meer en meer gestalte krijgt ook in andere beslissingen. Het is ook duidelijk dat wij een monetair Europa krijgen. Ik pleit daar trouwens voor. Wij zijn daar niet tegen gekant, integendeel.

Maar het politieke Europa — want dat was de essentie — krijgt te traag vorm. Men kan geen tientallen jaren generaties alleen maar wakker houden met technocratische, economische en monetaire gegevens, als daarachter niet het perspectief schuilt van een groter geheel en draagvlak. Het grotere draagvlak, het grotere geheel moet het politieke Europa zijn.

Mijnheer de minister-president, ik

Van Grembergen

meen dat Maastricht wat dat betreft een te trage stap en te trage uiting is.

De heer P. Dewael : Mijnheer Van Grembergen, is er wat u en wat uw fractie betreft geen politiek van twee maten en twee gewichten ?

Mutatis mutandis zou men de redenering die u nu hanteert om Maastricht niet te ratificeren ook kunnen toepassen op het Sint-Michielsakkoord. Inderdaad, ter zake zegt u ook dat het een stap in de goede richting is, dat wij ons doel nog niet hebben bereikt, maar dat u het beschouwt als een belangrijke stap, zodat u bijgevolg dat akkoord zal goedkeuren.

Hier zegt u : het evolueert allemaal te traag, het politieke Europa waarvan wij dromen, is nog niet tot stand gekomen, wat een voldoende argumentatie is om tegen de ratificatie te stemmen. Wellicht heeft het ene niets met het andere te maken, maar de strategie is dezelfde.

De heer P. Van Grembergen : Dat

De heer P. Dewael (PVV) benadrukte in het debat over de goedkeuring van het verdrag van Maastricht de cultuurparagraaf

is juist. Ik heb dezelfde opmerking gemaakt. Ik heb me afgevraagd of ik niet inconsequent was in mijn houding ten opzichte van Europa en de politieke evolutie in Vlaanderen.

Neen, ik ben niet inconsequent want er is voor 100 percent democratische invulling van Vlaamse kant. De democratische invulling van het politieke Europa is er echter niet in het verdrag van Maastricht. Dit is het essentiële verschil.

De voorzitter : De heer Van Dienderen heeft het woord voor een interruptie.

De heer H. Van Dienderen : Mijnheer de voorzitter, ik wil er alleen maar op wijzen dat deze redenering ook geldt voor Agalev. Men zou ons dezelfde vraag kunnen stellen.

Wij zijn van oordeel dat de afschaffing van het dubbelmandaat een belangrijke en duidelijke stap is in democratische richting. Bovendien hopen we dat het door deze oplossing van de communautaire problemen mogelijk wordt om aan veel urgentere materies te werken, namelijk deze van sociale en ecologische aard.

De voorzitter : De heer Van Grembergen heeft het woord.

De heer P. Van Grembergen : Dit is de reden waarom collega Candries ja stemt, en dat onze fractie deze beoordeling heeft gemaakt. Wij wensten te nuanceren. **Degenen** die het altijd in zwart-wit-verhouding zien, vergissen zich, want zulke dingen zijn nooit zwart-wit, zoals u ook weet. **(De heer Van Grembergen wordt onderbroken)**

Voor u is het misschien eenvoudiger, maar voor mij is dat niet het geval. Ik probeer te nuanceren in zover dat kan en in zover men mij voortdurend inlicht over nieuwe ontwikkelingen zodat ik telkens op basis van recente gegevens kan oordelen. Een oordeel is nooit definitief tenzij men dogmatisch, vastgeroest of vastgenageld is. Dat ben ik dus niet en dat wil ik ook niet zijn.

Mijnheer de voorzitter, behoudens de positieve overwegingen over de

rol van Europa heb ik twee opmerkingen gemaakt : ten eerste, het onvoldoende Europese Parlement en, ten tweede, het niet-bestaan van een echte Europese regering.

Ik moet hieraan een derde factor toevoegen, namelijk het feit dat de staten-staten-situatie in Europa blijft voortbestaan. In het optreden van Groot-Brittannië is de staten-staten-situatie in belangrijke mate de drijfveer.

Ik heb de uiteenzetting van deze ochtend van de heer Van der Maelen aandachtig beluisterd. Ik moet toegeven dat ik het eens zou kunnen zijn met vele van zijn accenten, ook in verband met wat hij goed nationalisme noemt. Ik heb zijn toespraak in dat verband dan ook gewaardeerd.

Aanvankelijk gaf hij de indruk dat staatsnationalisme en volksnationalisme voor hem identiek zijn. Ik dacht onmiddellijk te moeten opmerken dat het socialisme van het ene systeem ook niet het socialisme is van het andere.

Degenen die alles op dezelfde hoop willen gooien, zijn fout. Ook het liberalisme bijvoorbeeld kan niet op dezelfde hoop worden gegooid.

Waar schort het Europa nog aan ? Het staatsegoïsme blijft nog altijd een belangrijk gegeven in de besprekingen. Het staatsegoïsme verhindert nog steeds de solidariteit van het ene land ten opzichte van het andere. Groot-Brittannië neemt alleen standpunten in in het belang van Groot-Brittannië en weigert de Europese visie te benaderen.

Ik geef het voorbeeld van Groot-Brittannië, maar ik kon ook andere voorbeelden aanhalen, zoals de houding van Frankrijk in verband met de Duitse eenmaking. Aanvankelijk werd die afgewezen en met schroom benaderd, niet omdat men het belang op het oog had van een Duitse bevolking die van onder de knoet van een bepaald systeem wilde, maar wel omdat men kortzichtig alleen oog had voor het eigen staatsbelang.

Het waren de Verenigde Staten — en dit is vreemd — die als eerste het

Van Grembergen

belang hebben ingezien van de Duitse eenmaking terwijl wij in Europa nog angstvallig nagingen of die eenmaking wel kon en wel mocht en of we al dan niet steun zouden verlenen hoewel die eenmaking democratisch en historisch aan een verzuchting beantwoordt.

Dat staten-Europa zint ons niet. Deze voormiddag werd er hier gepleit voor een Europa van de regio's. Wij zijn voorstander van een Europa van de regio's waarbij de staten als dusdanig geleidelijk verdwijnen.

Collega Geens, ik waardeer wat U samen met uw regering hebt gedaan voor de verwezenlijking van die idee. Uw gedachtengang was in elk geval een voedingsbodemp voor de toekomst. Dat Europa van de regio's krijgt in het verdrag van Maastricht nog geen vorm. Het blijft wazig. De politieke vertegenwoordiging ervan is nog niet echt aanwezig.

In de Verenigde Staten is de Senaat de vertegenwoordiging van de staten. Mijnheer de minister-president, wij pleiten ervoor dat het Europa van de regio's wordt vertegenwoordigd door een senaat, afgevaardigd door de regio's, die staat tegenover het rechtstreeks verkozen Europees Parlement. Dat moet de politieke constructie worden. Ook daar is het Europa uit het verdrag van Maastricht een té kleine aanzet. De idee wordt naar voren gebracht maar zij wordt niet gerealiseerd. Wij mogen die idee echter niet loslaten. Wij moeten daaraan in de toekomst, samen met de Deutsche Länder, werken. Ik wil eraan toevoegen dat in de Deutsche Länder de discussie over het verdrag van Maastricht eerst in de regio's wordt gevoerd en slechts daarna in de Bundesrat.

Is het Europa van welvaart, van vrede en welzijn een sociaal Europa? Dat is nog niet het geval. Wanneer een bedrijf omwille van de loonkost wil verhuizen naar landen van Zuid- of Oost-Europa dan kan dat zonder meer. De spanning van onze lonen en bijvoorbeeld van deze in Duitsland ten opzichte van de lonen in die

landen, is zo groot dat enkel en alleen uit puur liberalisme, waarvan er in de Vlaamse Raad geen vertegenwoordigers zijn, kan worden verhuisd.

Welnu, dat sociale Europa zou een **basiswet** moeten hebben in verband met de sociale voorzieningen. Ik zeg niet dat wij onze sociale zekerheid naar andere landen moeten overplanten, maar er zou een basisgegeven moeten zijn dat voor alle landen van de Europese Gemeenschap ongeveer hetzelfde is. Welnu, dit sociale gegeven wordt eigenlijk niet echt ingevuld. Om vele, vooral economische, redenen wordt zelfs gearzeld om dit verder in te vullen.

Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister-president, wij wensen nog een vijfde bemerking in verband met Europa te maken. Het is toch teleurstellend te moeten vaststellen hoe zwak het buitenlands beleid, het politieke optreden van Europa is. Europa was de jongste jaren in elk belangrijk probleem op wereldvlak afwezig. Wij hebben geen Europese visie in verband met de gebeurtenissen in de Arabische wereld of in de Balkanstaten. Mag ik u herinneren aan het stuntelige werk van onze Nederlandse staatsbroeders in verband met wat zich in Midden-Europa voordeed? Zij voelden op geen enkele manier aan wat zich daar afspeelde. Welnu, wij hebben op dat vlak geen Europese politiek. Dat is spijtig en teleurstellend, want Europa heeft een opdracht. Er wordt steeds gesproken over de 320 miljoen inwoners. Wanneer Zweden, Zwitserland, Oostenrijk en Noorwegen **medecomponenten** worden, zal dit aantal stijgen tot 350 miljoen. Op economisch vlak is Europa inderdaad een wereldgebeuren, wij zijn de grootste partner, maar op politiek vlak zijn we verre van aanwezig. Ter zake heeft Maastricht geen verdere kwalificatie.

Als algemene conclusie vraag ik mij af of wij een destructief gegeven zijn van wat Europa tot nog toe is. Het antwoord hierop is neen, daarom zeggen wij via **Herman Candries** ja.

De heer H. Candries : Creativiteit is ook belangrijk in de politiek.

De heer P. Van Grembergen : Ja, maar zijn dit gestampde denken' en dit eenrichtingsverkeer werkelijk noodzakelijk in deze materie? Wij weten wat wij willen en ik heb u toch zeer openhartig duidelijk gemaakt welk politiek Europa wij ons voorstellen. **(Onderbreking door het Vlaams Blok)**

Als u het durft toegeven, moet u het daarmee in ruime mate eens zijn. De invulling van Maastricht, op het gebied van die politieke keuzes, is voor ons te mager. Bovendien was er de euforie van wat het Europees apparaat als dusdanig voor Denemarken betrof. Herinnert u zich de wijze waarop de nagenoeg 6 miljoen Denen bijna als snullen werden behandeld? Herinnert u zich hoe vanuit het Europees machtscentrum op een referendum in Denemarken, een democratisch land van hoog gehalte, werd gereageerd? Men vroeg zich niet af of er iets aan de hand zou zijn. Zij waren toch zo klein in aantal dat men er zou overlopen zonder dat zij het beseften.

Dat was dus fout. Het was slechts als gevolg van de veranderende opiniepeilingen in Frankrijk dat men in de Europese Commissie, het hoofd van dat grote, technische mechanisme van Europa, politiek is gaan nadenken en dat men heeft ingespeeld op wat eventueel aan het verkeer lopen was. Men zag zich dan genoodzaakt de bevolking voor te lichten en er werden brochures gedrukt. Ook de Belgische regering is tot dit besluit gekomen.

Men ging echter aan het essentiële punt voorbij. Wij willen de Europese Commissie, de ministerraden en de verschillende regeringen duidelijk maken dat in dat Europa niet alles zalig is wat door sommigen als zalig wordt verkondigd. Er moeten dus correcties komen.

Mijnheer de voorzitter, dat is de reden waarom mijn fractie tegen dit ontwerp van decreet zal stemmen. De bedoeling is een signaal te geven om aan te tonen dat dat Europa andere keuzes moet maken, politiek en democratisch vorm moet krijgen en, ten opzichte van de regio's, moet

Van Grembergen

beantwoorden aan de verscheidenheid van de verzuchtingen en van het politiek gegeven. Wij wensen een federaal en geen confederaal Europa. Daarvoor pleiten wij al jaren. Het is die keuze die wij u hier, in deze Raad, wilden voorleggen.

Omdat dit akkoord van Maastricht, dat niet onnuttig is, een te geringe invulling is, zullen wij ertegen stemmen.

De voorzitter : De heer Dewael heeft het woord.

De heer P. Dewael (op de tribune) : Mijnheer de voorzitter, mijnheer de voorzitter van de Vlaamse regering, dames en heren, in mijn toespraak beperk ik mij tot de cultuurparagraaf in het verdrag van Maastricht. De heer Kempinaire heeft vanmorgen immers reeds in algemene bewoordingen duidelijk gemaakt waarom de Vlaamse liberalen voor de ratificatie van het verdrag zullen stemmen.

De heer G. Annemans : Allemaal ?

De heer P. Dewael : Allemaal, mijnheer Annemans. Ik beperk mij dus tot de cultuurparagraaf, die ons mee heeft geïnspireerd om uiteindelijk met de ratificatie in te stemmen.

De heer Geens heeft er vanmorgen al op gewezen dat men reeds in de vorige Vlaamse regering — en dit is zeker geen miskenning van uw verdiensten terzake — heeft gepoogd om de idee van een cultuurparagraaf te lanceren.

Ik herinner mij nog zeer goed dat wijlen de heer Coens en ik zelf daarvoor ontwerp teksten hebben uitgewerkt. Ik herinner mij ook nog zeer levendig dat wij in mei 1991 de Raad van Ministers van Cultuur van de Europese Gemeenschap met een tekstvoorstel confronteerden. Ik genoot daarvoor toen trouwens de steun van mijn Nederlandse collega, mevrouw d'Ancona. Op dat ogenblik is de discussie gestart. Uiteindelijk heeft ze geleid tot de redactie van de cultuurparagraaf die thans voorligt.

Ook vandaag nog moeten wij ons af-

vragen of met die cultuurparagraaf het beoogde doel is bereikt. Beschikken wij nu over voldoende beveiliging van wat we **gemakkelijkheids**halve onze culturele identiteit zullen noemen ? De analyse kan in de richting van een voorzichtig optimisme gaan, mits men de initiële argumenten die aan de basis van de **cultuurparagraaf** lagen, niet uit het oog verliest. De bekommernis bestond precies hierin, dat men een halt moest toeroepen aan het feit dat op het Europese niveau een cultuurpolitiek werd ontwikkeld zonder enige **verdragsrechtelijk** ke basis.

We hebben de oprichting van de vergadering van de ministers van Cultuur meegemaakt. Geregeld werden op het vlak van cultuur — en ik denk daarbij alleen maar aan de media — in de Raad van Ministers bevoegd voor de interne markt belangrijke richtlijnen aanvaard. In het verdrag van Rome was daarvoor nochtans geen enkele basis gelegd.

Als we de vraag stellen of een **cultuurparagraaf** al dan niet wenselijk is, moeten we eerst nagaan wat wij nu precies verwachten van cultuurpolitiek, van een cultuurbeleid, dit zowel voor het Vlaamse als voor het Europese niveau. We kunnen het ook zo stellen : bestaat er enig verschil tussen wat we, aan de ene kant en gemakkelijks halve, cultuurgoederen noemen en, aan de andere kant, economische goederen zoals gedefinieerd in het verdrag van Rome. Het antwoord is : ja, er bestaat een essentieel verschil.

De heer Van der Maelen heeft het reeds gehad over de **coca-cola-cultuur**. Ik stel het als volgt : cultuur is geen stuk zeep ! Cultuurgoederen hebben een typische, immateriële dimensie. Juist die immateriële benadering van het begrip cultuur rechtvaardigt de aan het verdrag van Rome toegevoegde cultuurparagraaf. De marktprincipes, de wetten van vraag en aanbod waarin wij, Vlaamse liberalen, zo geloven, zijn dus niet zonder meer van toepassing wanneer het gaat om cultuur. A contrario betekent dit niet dat ze zonder meer niet van toepassing zouden zijn. Dit is dus een eerste beperking. We mo-

gen de cultuurparagraaf in de toekomst niet misbruiken om de **marktprincipes** per definitie niet toe te passen op bepaalde cultuurgoederen.

Het meest in het oog springende voorbeeld is wel de discussie over de vaste boekenprijs. Is een prijsbinding al dan niet noodzakelijk ? Verdedigers van de prijsbinding halen het argument aan dat het in dit geval gaat om zaken die niet kunnen worden afgemeten aan de wetten van vraag en aanbod. Zij stellen dat een uitzondering zich opdringt.

Ik heb ter zake altijd een andere opvatting verdedigd. Men mag er niet gemakkelijks halve en per definitie vanuit gaan dat de marktprincipes zonder meer niet zouden gelden voor wat cultuur betreft.

Het belang van een cultuurpolitiek moeten we evenwel kunnen relativeren, en Vlaanderen is daarvan het beste bewijs. In het verleden hebben wij het bewijs geleverd in staat te zijn onze taal en onze cultuur in stand te houden zonder een noemenswaardige tussenkomst van de overheid. Tijdens de decennia en eeuwen dat wij door vreemde volkeren werden overheerst, bestond er geen officiële cultuurpolitiek en toch heeft het Vlaamse volk ervoor gezorgd dat onze taal en cultuur werden behouden. Precies die confrontatie met vreemde invloeden is heilzaam gebleken en is precies ook een van de redenen waarom onze taal en cultuur hebben overleefd.

Dit is ook een pleidooi tegen het enge nationalisme dat vandaag nog eens wordt gepredikt en dat ervan uitgaat dat elke vreemde invloed per definitie een bedreiging zou zijn voor die culturele identiteit. Integendeel, ik denk dat de gouden jaren op het vlak van onze cultuur, en we hebben toch meerdere periodes van bloei gekend, precies te danken zijn aan onze openheid van geest en het feit dat wij met een open mind bepaalde vreemde effecten hebben verwelkomd.

Een eerste bedenking is dan ook dat cultuurpolitici heel bescheiden dienen op te treden. We moeten inderdaad geloven dat wij zelf door de eeuwen heen en tot op vandaag eer

Dewael

kwalitatief hoogstaande cultuur hebben voortgebracht die ons in het buitenland wordt benijd en waar de overheid eigenlijk volledig buiten staat. Inderdaad, het is niet dankzij de overheid, dat de heer Mortier vandaag in Salzburg werkt, dat de heer Hoet Documenta heeft opgezet, dat onze dansprojecten zowat overal worden begeerd. Vaak is dit alles zelfs ondanks de overheid gebeurd. Het is dan ook een les in bescheidenheid.

Ten tweede, als we ervan uitgaan dat cultuurpolitiek slechts beperkte effecten kan ressorteren, moeten we ons afvragen of de Vlaamse, de Nederlandse cultuur vandaag de dag wordt bedreigd. Is er vandaag aanleiding om te zeggen dat wij vanaf 1 januari 1993 in een andere wereld zullen ontwaken? Moeten we ons tegen bepaalde vreemde invloeden gaan verdedigen?

De voorzitter : De heer Van Grembergen heeft het woord.

De heer P. Van Grembergen : Mijnheer Dewael, wat u zegt, is juist; we worden niet bedreigd. Toch wil ik een voorbeeld geven van een zekere vorm van bedreiging, met name het feit dat in het Nederlands, vooral zoals het ten noorden van ons land, boven de Moerdijk wordt gesproken een ongelofelijke infiltratie van Engelse woorden plaatsvindt. Dit is een wezenlijke bedreiging voor het taaleigen en voor de taal zoals ze eigenlijk zou moeten worden gesproken. Wij moeten niet het voorbeeld volgen van Frankrijk waar een wet werd goedgekeurd die het Frans beschermt tegen Engelstalige indringing. Ik wil daarover best een discussie aangaan, ik heb mijn conclusies nog niet getrokken, maar eigenlijk is er dus wel een bedreiging.

De heer P. Dewael (op de tribune) : Collega Van Grembergen, het aspect taal behandelen we zo dadelijk. Ik wil de discussie wat objectiveren, in die zin dat ik mij niet wil bezondigen aan arrogantie, maar ook niet aan pleinvrees.

Onze cultuur betekent vandaag iets

in het buitenland, wij zijn bekend en worden gewaardeerd. Ik durf zelfs stellen dat de Vlaamse Gemeenschap meer bekendheid geniet omwille van haar cultuur dan om andere redenen. Het mag enigszins oneerbiedig klinken maar de cultuur is in feite ons beste visitekaartje. Het is dan ook beter dat cultuur en economie hand in hand gaan. We hoeven geen pleinvrees te koesteren, maar we mogen ook niet te zelfvoldaan worden. Wij staan in het buitenland op de scène omdat we gevraagd worden en omdat men in ons gelooft. Naar mijn mening zal het Europese integratieproces daar geen verandering in brengen.

Waar moeten we dan wel beducht voor zijn? Nu komen we aan het aspect taal. De import van goedkope producties op het vlak van de media, iets wat we gemakkelijkschalve pulp zullen noemen, vormt een eerste gevaar. Deze pulp komt niet alleen uit de Verenigde Staten, maar ook uit de landen van de Europese Gemeenschap die we tot de grotere taalgebieden kunnen rekenen. Ik heb het hier over Engeland, Frankrijk en Duitsland. Die import is een bestaand gegeven waartegen wij ons moeten verdedigen. We kunnen onze grenzen sluiten, een protectionistische politiek voeren of onze ogen voor het probleem sluiten. Dat zijn echter geen doeltreffende oplossingen. Mijns inziens kunnen we ons het best verweren tegen de import van pulp door audio-visuele producties in onze eigen taal aan te moedigen. De oprichting van een commercieel televisiestation heeft hier reeds toe bijgedragen. Het belang dat de Vlaamse Televisiemaatschappij hecht aan de productie van eigen drama, bewijst dat we op de goede weg zijn. Niet alleen op het vlak van audio-visuele producties, maar ook voor wat het cultuurbeleid in het algemeen betreft moeten we een offensieve politiek gaan voeren. Zo moeten we onder andere op het vlak van literatuurbeleid vertalingen stimuleren.

Een tweede zaak die we niet uit het oog mogen verliezen, is de grootte van ons taalgebied. Op een totaal van 320 miljoen Europeanen zijn er 20

miljoen Nederlandstaligen. Dit vormt zeker geen onbelangrijk taalgebied. We mogen ons echter geen illusies maken. Het lijkt mij zeer onwaarschijnlijk te zijn dat de grote taalgebieden rekening zullen houden met onze problemen, die voortvloeien uit het feit dat we maar met 20 miljoen zijn. Toen ik mijn Britse collega probeerde uit te leggen dat het evenveel geld kost om in Vlaanderen een film te maken als in Engeland, maar dat het afzetgebied heel wat kleiner is, had hij daar weinig begrip voor. Collega Geens, u weet ook dat de Franse minister Lang altijd de mond vol heeft over de bescherming van de kleine culturen. Toen het echter op stemmen aankwam, veranderde hij van mening. Wij hebben geconstateerd dat Vlaanderen alleen stond toen het de voor de kleine taalgebieden gevaarlijke mediarijcklijn betrof. Vlaanderen stond toen niet alleen tegenover Frankrijk, Engeland en Duitsland, maar ook tegenover Nederland. Ik hoop uit de grond van mijn hart dat wij samen met Nederland een meer gezamenlijke strategie zullen ontwikkelen. Als het gaat over de moeilijkheden van de kleine taalgebieden versus de grote, vind ik dat we, meer nog dan vandaag het geval is, positieve discriminatie moeten durven bepleiten.

Dan heb ik nog een laatste beschouwing over de cultuurparagraaf versus de Gemeenschap, wat volgens mij een ware challenge is. Wij moeten ervoor waken dat de cultuurparagraaf geen aanleiding geeft tot een soort Europees centralisme. Zelfs zonder cultuurparagraaf, zonder verdragsrechtelijke basis, bestond er in het verleden al een neiging tot Europese normgeving.

Met het oog op die cultuurparagraaf wil ik ook waarschuwen voor het Europees Hof van Luxemburg dat in het verleden nogal eens geneigd was een extensieve interpretatie te geven aan de teksten. Het heeft zich meer dan eens bezondigd aan Europese normgeving op het vlak van cultuur. Over arresten als dat in verband met de etikettering maak ik mij inderdaad grote zorgen.

Toch hebben wij de cultuurparagraaf

Dewael

nodig, niet om een centralistisch Europees cultuurbeleid te voeren — dat zou inderdaad niet aan de orde zijn en dat zou ook niet werken -, maar wel om een echte subsidiariteit te installeren. Met andere woorden wij pleiten voor een aanmoediging van de samenwerking aan de basis en voor een beleid dat zo nauw mogelijk aansluit bij de behoeften van de burger. Het gevaar bestaat dat wij met invoering van een cultuurparagraaf in het verdrag van Maastricht een platform creëren dat later misschien misbruikt zou kunnen worden. Daarvoor moeten wij dus op onze hoede zijn. De grootste waarborg die wij op het vlak van de cultuur kunnen inroepen ligt vervat in de unanimiteitsregel. Die geeft ons een vetorecht en samen met de Nederlanders beschikken we zelfs over een dubbel vetorecht, op voorwaarde natuurlijk dat de Nederlanders bereid zijn dezelfde strategie te ontwikkelen.

Ik doe hier ook een oproep om de Nederlandse Taalunie een nieuwe dimensie te verlenen. In de komende weken en maanden zullen wij de Taalunie meer en meer moeten inschakelen om een gepast antwoord te geven op de uitdagingen inzake het gebruik van het Nederlands en de ontwikkeling van de neerlandistiek die zich ingevolge de toepassing van de cultuurparagraaf aanbieden.

Ik rond mijn uiteenzetting af. De cultuurparagraaf is positief om een aantal redenen. De belangrijkste houdt verband met het feit dat nu eindelijk de rol van de regio's inzake cultuurbeleid wordt erkend. Alle lof dienaangaande gaat naar uw voorganger, mijnheer de minister-president, de heer Geens, die van die erkenning een cruciaal punt had gemaakt.

Bovendien houdt de tekst rekening met het subsidiariteitsprincipe. Bijgevolg is het optreden van de gemeenschap slechts van aanvullende aard. Nochtans moeten wij opletten met de interpretatie van het begrip en vooral dienaangaande een waarschuwende vinger opsteken in verband met het Europese Hof van Luxemburg.

De heer P. Van Grembergen : Mijn-

heer Dewael, ik heb in dat verband mijn twijfels, want Groot-Brittannië geeft een heel andere uitleg aan het subsidiariteitsbeginsel dan België.

De heer P. Dewael : Dat zal dan moeten blijken in de toekomst.

Een volgende reden waarom ik gematigd optimistisch ben, ligt in de handhaving van het vetorecht waarop wij ons altijd kunnen beroepen als wij zouden vaststellen dat Europa zich bezondigt aan een centralistisch beleid en de subsidiariteit miskent.

Nochtans zou ik de cultuurparagraaf ook negatief willen bestempelen om twee redenen. Ten eerste, de taalkundige diversiteit wordt in deze tekst, in tegenstelling tot de onderwijsparagraaf waarin het begrip duidelijk is opgenomen, niet erkend. Dat is jammer omdat de taal een essentieel onderdeel van de cultuur vormt, het vloeit eruit voort. Of, zoals Have1 zei : "Taal is eigenlijk het belangrijkste werktuig van de cultuur".

Ten tweede schuilt er een gevaar in de door de cultuurparagraaf mogelijk gemaakte stimuleringsmaatregelen. Ik waarschuw voor een honingpotten-politiek die erin zou bestaan dat de Europese Gemeenschap enkele steunfondsen creëert waarbij het de vraag is hoe de kleinere taal- en cultuurgebieden er een beroep op kunnen doen. In het verleden is immers al gebleken dat sommige gelden door de handigheid van de groten niet altijd degenen die ze het meest nodig hebben ten goede komen.

Desalniettemin meen ik dat de balans positief overslaat hoewel wij inzake de cultuurparagraaf waakzaam zullen moeten toekijken. Dat zijn de redenen samen met deze die de heer Kempinaire vanmorgen heeft aangebracht, waarom de PVV-fractie het ontwerpdecreet ter ratificatie zal goedkeuren.

Ik besluit met de uitspraak van de schrijver de Rougemont over het federaliseringsproces in Zwitserland : "Ils s'unissaient pour rester différents.". Met de cultuur mag het niet anders zijn. **(Applaus bij CVP, SP, PVV, VU en van de heer Dieckx)**

De voorzitter : De heer Luc Martens heeft het woord.

De heer L. Martens (op de tribune) : Mijnheer de voorzitter, heren ministers, geachte collega's, de heer Van Dienderen heeft daarnet bij zijn inleiding gezegd dat in de Europese Gemeenschap vooralsnog het economische prevaleert. Hij heeft daar ook gelijk in. Het is inderdaad zo dat de Europese Gemeenschap zich als een mercantiele bedoening aandient.

Naar mijn oordeel is het echter even waar dat het verdrag van Maastricht een ernstige poging doet om dit te doorbreken. Er wordt, zij het niet steeds met evenveel duidelijkheid, toch geprobeerd een ruimer perspectief te tekenen. Bovendien wordt er gepoogd een communautair beleid aan te bieden op een ruimer aantal terreinen, waardoor de gemeenschap niet alleen meer door het economische zou zijn gevat, maar uiteraard ook door het sociale en uiteindelijk, zoals de heer Dewael zei, door het culturele.

Het is precies over die cultuurpolitiek en over de opname van de cultuurpolitiek in het Europees verdrag dat ik een aantal bedenkingen wil formuleren.

De heer Dewael heeft gelijk als hij zegt dat, wanneer men de cultuurparagraaf heeft opgenomen — dat geldt uiteindelijk ook voor de onderwijsparagraaf — men dat eigenlijk heeft gedaan omwille van de duidelijkheid. Men heeft dat gedaan omdat er zich in de feiten een soort machtsusurpatie voordeed, een machtsuitbreiding gesteund door de uitspraken van het Hof van Justitie. Men heeft gepoogd door het inschrijven van deze paragraaf de nodige duidelijkheid te creëren en te komen tot een duidelijke afbakening van de bevoegdheden die tot het Europese, dan wel tot het federale of het regionale niveau zouden behoren.

Voor mij heeft deze paragraaf toch nog een andere betekenis dan alleen duidelijkheid. Ik geloof dat door het inschrijven van deze paragraaf, meer dan voorheen, de weg wordt geopend om een cultuurbeleid te voeren dat

Martens

het Europese zelfbesef kan ondersteunen.

Europa kan niet voluit slagen wanneer het alleen een project zou zijn dat economisch zou worden ingevuld, als het niet een project is dat ook sociaal en ook cultureel zijn invulling krijgt, zal het nooit wortelen in de geest en in de harten van de mensen.

Het is essentieel dat ook op dit vlak een en ander gaat gebeuren.

Die invulling zal meteen ook de kans geven op het meest fundamentele antwoord op het probleem waarmee wij in West-, maar ook in Oost- en Centraal-Europa, worden geconfronteerd. De problemen die zich hier en daar voordoen, zijn vooral problemen van zelfdefiniëring.

In de *Financial Times* schreef Mortimer over deze problemen : „at their deepest level problems of identity or self-definition”.

Na de implosie van het communisme moeten wij niet meer met zo een evidentie spreken over de Europese identiteit. Wij zullen dit opnieuw in een ruimere context, meer bepaald in de context van een Europa zonder grenzen, moeten plaatsen.

Die eigenheid duidelijk stellen, ligt echter niet zo voor de hand. Aan de ene kant gaat het over een grote gemeenschappelijk kheid, maar aan de andere kant gaat het vooral over een zeer rijke verscheidenheid aan complementaire en mekaar verrijkende nationale culturen.

Nergens ter wereld variëren de milieu-, etnische-, en cultuurkenmerken zozeer als hier in het relatief kleine gebied dat Europa eigenlijk is. Als wij spreken over een Europese levensstijl in de Verenigde Staten, dan gaat het over de geüniformiseerde levensstijl. Het geheimzinnige en gesloten Japan bestaat bijna volledig uit één etnische groep die cultureel opvallend homogeen is. Een Europeaan voelt zich thuis in de verscheidenheid, in de afwisseling, in het klein-

schalige, in een ruimte op mensenmaat. Deze verscheidenheid is geen zwakte. Integendeel, in haar manifesteert zich de Europese creativiteit. Paul Valéry spreekt met betrekking tot Europa van *l'enrichissement par la diversité*. Cultuur stoelt op veelheid, verscheidenheid en dialoog.

Het stemt mij gelukkig dat de opstellers van het verdrag dat ook juist begrepen hebben. In tegenstelling tot andere beleidsdomeinen, waar de trend steeds gaat in de richting van gelijkschakeling en eenvormigheid, spreken de teksten inzake cultuur over “de ontwikkeling van culturen van de lidstaten”, over “de ontplooiing van de culturen van de lidstaten vanuit de eerbied voor hun nationale en regionale verscheidenheid”. Sprekend over culturen is het duidelijk niet de bedoeling van de opstellers van het verdrag om een soort culturele identiteit te plaatsen in de plaats van de verschillende culturen en de culturele identiteiten die zich door de eeuwen heen in de verschillende landen hebben ontwikkeld.

Er zal dus moeten worden gewerkt aan ontplooiing en aan verrijking. Dat is niet alleen een opdracht voor de Europese instellingen, maar het is vooral ook een opdracht voor de Vlaamse regering die ter zake heel wat werk heeft. Ik sluit mij graag aan bij de actielijnen die de voorzitter van de Vlaamse regering heeft geformuleerd op de Conferentie van Maastricht en het Europa van de kleine culturen.

Minister-president Van den Brande heeft drie lijnen uitgetekend. Ten eerste : Vlaanderen wil voortrekker zijn in de verdediging van de kleinen ; ten tweede, Vlaanderen wil bemiddelaar zijn tussen de groten en wil proberen bij hen belangstelling te wekken voor het Europa van de culturen en, ten derde : Vlaanderen wil op een bilaterale basis met een tiental landen en een tiental cultuurregio's akkoorden afsluiten, zodat een Europese alliantie tot stand kan komen.

Ik wil bij dit alles — hiermee sluit ik aan bij een zorg die onder meer door de heer Van Grembergen werd vertolkt — even de aandacht vragen

voor de zorg om de taal. Dit kwam trouwens ook in de kritische commentaar van collega Dewael aan bod. De taal is inderdaad drager van onze intellectuele en culturele waarden. Wij moeten toegeven dat de nieuwe paragrafen die in het verdrag van Maastricht zijn ingeschreven eigenlijk niet voluit waterdicht zijn, geen waterdichte garanties geven voor het behoud van de meertaligheid en de bestendiging van de Nederlandse taal in de toekomstige unie. Nochtans bleek er op dat congres eensgezindheid tussen de Nederlandse en de Vlaamse ministers over het feit dat de Nederlandse taal als officiële taal onmisbaar blijft. Daarvoor zijn vele redenen, onder meer dat de EG-besluiten een rechtstreekse uitwerking hebben voor de burgers en dus door hen moeten kunnen worden gekend en begrepen. Dat ligt anders voor de Europese Gemeenschap dan voor de andere nationale organisaties, want die communiceren met regeringen en niet rechtstreeks met de burgers zoals het geval is voor de Europese Gemeenschap.

Voor sommige kunsten — ik denk aan muziek of ballet — gelden veel minder grenzen. Zij botsen niet op de taalgrenzen, kunnen over de taalgrenzen heen worden uitgedragen en kunnen zich veel gemakkelijker op Europees of mondiaal vlak bewegen. Dat ligt totaal anders voor bijvoorbeeld de poëzie, de toneelkunst en de roman. Hier botst men wel op grenzen en op een aantal economische wetten die maken dat de kleine taalgebieden veel moeilijker aan bod kunnen komen dan grote. Daar botst men ook met het gegeven dat waar er maar weinig sprekers drager zijn van een taal, men geneigd is voor die taal minder respect op te brengen. In Duitsland bijvoorbeeld is men er nog steeds van overtuigd dat het Nederlands een soort dialect is dat vooral geschikt is voor de streekroman. Ik maak het ook vaak mee dat zelfs in Nederland velen niet eens beseffen dat in Vlaanderen Nederlands wordt gesproken. Wij moeten daar rekening mee houden. Wij zullen dit moeten doen in een bredere context, namelijk Vlaanderen en Nederland samen. Ik pleit voor grote waakzaam-

Martens

heid op dat vlak omdat ik vaststel dat het beleid dat de Europese Gemeenschap op dit ogenblik ten aanzien van de taal voert, een wisselvallige indruk maakt. In het Europees Parlement maakt men veel werk van vertalen. In de Commissie en in de Raad heeft men de neiging zich te richten op de belangrijkste talen. Regelgeving voor consumentenvoorlichting op de verpakking van produkten schrijft slechts het gebruik van een begrijpelijke taal voor. Het gaat dus niet noodzakelijk over de moedertaal of over de landtaal, wat aanduidt hoe gevaarlijk en kwetsbaar onze positie ter zake is.

Wij stellen dus vast dat die veelheid van talen een praktisch probleem stelt. De ambtenaren van de Europese Gemeenschap krijgen het steeds moeilijker om alle talen machtig te zijn, zelfs in passieve termen. Bovendien is er ook een economisch aspect aan verbonden, met name de steeds sterker stijgende kosten voor vertalers en tolken. Dit zou kunnen leiden tot het vervangen van die veelheid van talen door een intermediaire taal die iedereen zou moeten kunnen spreken. Dit probleem stelt zich overigens niet alleen in de Europese instellingen, maar ook andere overheden en bedrijven worden er steeds meer mee geconfronteerd. Ook onze docenten aan de universiteiten bevinden zich in een zwakkere positie dan bijvoorbeeld Fransen of Duitsers, vermits zij, willen zij bijvoorbeeld meedoen aan een **uitwisselingsprogramma**, vaak moeten bereid zijn zo niet alle, maar toch een aantal van hun cursussen te doceren in het Engels of in het Frans. Hier stelt zich dus duidelijk een probleem en wij zullen ter zake zeer behoedzaam moeten zijn.

Ik ben het wel eens met de heer Dewael die zei dat wij geen **underdog** positie moeten innemen. Wij moeten uitgaan van het standpunt dat er 20 miljoen Nederlandstaligen zijn. Er zijn bovendien heel wat argumenten voorhanden om het belang van de meertaligheid te onderschrijven. De argumenten van de tegenstanders van meertaligheid, die zich graag be-

roepen op economische aspecten, zoals bijvoorbeeld de kostprijs van vertalingen, snijden nauwelijks hout.

De Nederlandse Taalunie is een uitstekend instrument. Het is goed dat ter zake een aantal belangrijke hervormingen en saneringen worden doorgevoerd. Ik ben van mening dat wij binnen de Europese internationale ruimte moeten streven naar een gelijkwaardige behandeling van elke taal en dat wij werk moeten maken van een wetgeving op Europees niveau met betrekking tot het gebruik van de taal op alle echelons van de Europese administratie, zodat de taal van elke regio reëel wordt erkend.

De heer Suykerbuyk heeft reeds een globale en positieve balans van het verdrag opgemaakt. Wat het punt van de toekenning van de taal betreft, is mijn ja gemotiveerd door het vertrouwen in de Vlaamse regering om alles in het werk te stellen teneinde de kansen van de Nederlandse taal maximaal te behouden.

De voorzitter : De heer Van Hauthem heeft het woord.

De heer J. Van Hauthem (op de tribune) : Mijnheer de voorzitter, mijnheer de voorzitter van de Vlaamse regering, dames en heren, eerst en vooral wens ik een opmerking te maken.

Het is een beetje Kafkaïens vast te stellen dat wij vandaag een debat houden over een verdrag dat juridisch gezien niet meer bestaat. Inderdaad, na het Deense neen en de methode die de Deense Grondwet oplegt om een verdrag al dan niet te ratificeren, bestaat het verdrag van Maastricht juridisch gezien dus niet langer.

Ons standpunt aangaande het verdrag van Maastricht is bekend. Wij hebben dat trouwens tijdens het Kamerdebat uitvoerig uiteengezet in een achtstal betogen. Wij verwerpen dat verdrag als zijnde strijdig met onze Europese idealen en het Europa der volkeren zoals wij dat zien.

Het verdrag van Maastricht afwijzen, betekent echter niet dat wij Europa als dusdanig zouden afwijzen. Soms simpelsten beweren dat wel,

maar daarmee is meteen het bewijs **geleverd** dat men ook simplistisch kan zijn al behoort men tot een grote partij.

Mijnheer de voorzitter, ons Europa is inderdaad niet het Europa van Maastricht. Het Europa waarvan generaties Vlaams nationalistischen dromen is een Europa waarin de volkeren centraal staan. Met andere woorden, een Europa dat zijn verschillende volksgemeenschappen erkent, dat de aard, het wezen, de tradities, de zeden, de culturele identiteit en vooral de taal van de samenstellende volksgemeenschappen erkent, waardeert, bevordert, koestert als een kostbare schat, maar ook beschermt en alle kansen geeft. En dat is wat het, volgens ons, economistische en kapitalistische op de staten geënte Europa van het verdrag van Maastricht precies niet doet.

Wij weten dat het staats-Europa van Maastricht het helemaal niet heeft begrepen op de kleinere volkeren en culturen. Trouwens, men heeft hier vaak geschermd met het Comité van de Regio's. Welnu, voor ons is dat niet meer dan een soort fopspeen, want het Comité van de Regio's heeft in feite niets te zeggen. Het kan alleen hier en daar advies geven. Ik wil ter zake een uitspraak aanhalen van uw partijgenoot Marc Eyskens in het weekblad **Knack** van februari 1992. Ik citeer : Men denkt in Vlaanderen wel eens dat in het Europa van morgen de staatsgrenzen zullen vervagen. Al dat getimmer aan de Belgische staat zou dan niet nodig zijn, omdat België in de Europese eenwording toch zou verschromen, terwijl alleen de gewesten zouden overblijven. Het spijt me zeer : dat is heel naïef. Dat gebeurt niet. Het Europa van 2010 of zelfs van 2050 zal een Europa van staten zijn. Einde citaat. Ook de heren Tindemans, Van Miert en De Clercq hebben in een debat voor de BRTN-televisie toegegeven dat uiteindelijk de regio's geen enkele beslissingsmacht hebben.

Trouwens, Spanje heeft al laten weten dat het zijn veto zal stellen tegen een erkenning van gewesten en regio's, of hoe men het ook wil noemen. Bovendien vergeet men er al te

Van Hauthem

vaak bij te zeggen dat het juist de lidstaten zijn die moeten gaan bepalen wie, wat hun land betreft, mag toetreden tot het Comité van de Regio's. Ik denk dus niet dat we het Spaanse Baskenland in dat Comité zullen zien. Deze bepaling is enkel bedoeld om de indruk te wekken dat men de regio's toch een klein beetje ontziet.

Wat ons land betreft, vraag ik mij af, mijnheer de minister-president, of het de gemeenschappen of de gewesten zullen zijn die als regio worden erkend. Indien het de gewesten zijn, zou dit betekenen dat het Brusselse Gewest autonoom in het Comité van de Regio's gaat zetelen. Ik weet niet of daarover al uitsluitel bestaat.

De voorzitter : De minister-president heeft het woord.

Minister-president L. Van den Brande : Ik heb daarstraks gezegd dat er ter zake nog geen besluiten genomen zijn. De federale regering heeft de gemeenschappen en de gewesten voorgesteld om onderling tot een oplossing te komen. U moet wel weten over welke bevoegdheden het gaat. Volgens artikel 146 moeten de gemeenschappen als basis van de vertegenwoordiging worden genomen, maar naargelang de bevoegdheid kunnen ook de gewesten erbij worden betrokken. Dat is de stand van zaken op dit ogenblik.

De heer J. Van Hauthem : Maar uw standpunt is dat het de gemeenschappen moeten zijn ?

Minister-president L. Van den Brande : Volgens onze institutionele basis moet de vertegenwoordiging in de eerste plaats op de gemeenschappen gesteund zijn. Maar laten we er geen misverstand over bestaan. ik zeg niet dat het resultaat van onze besprekingen zal zijn dat enkel de gemeenschappen in het Comité zullen zitten. Dat kan ik niet zeggen namens de andere gesprekspartners.

De heer J. Van Hauthem : Ik dank u voor uw antwoord. Men zegt ook dat het verdrag op cultureel gebied, meer bepaald wat de bedreiging van

de kleinere taalgebieden betreft — taal is toch een cultureel gegeven bij uitstek —, niet zo negatief zou zijn want dat er een vetorecht is. Als er iets over cultuur in het verdrag had moeten staan, dan was het dat Europa zich daar niet zou mee bezighouden en dat cultuur een uitsluitende bevoegdheid van de volksgemeenschappen moest blijven. Trouwens, wie moet dat veto dan wel uitspreken ? Niet u, mijnheer de minister-president, maar wel de eerste minister van de Belgische regering.

De voorzitter : De heer Van Grembergen heeft het woord.

De heer P. Van Grembergen : Als het over bevoegdheden gaat die de Vlaamse Gemeenschap toekomen, dan zal het de Vlaamse minister-president zijn die, volgens het nieuwe verdragsrecht dat ons wordt toegekend, daar zijn plaats en zijn stem zal innemen.

De voorzitter : De heer Van Hauthem heeft het woord.

De heer J. Van Hauthem (op de tribune) : Het blijkt niet uit het verdrag dat mijnheer Van den Brande of zijn opvolger een veto zal kunnen stellen. Hij zal zich misschien kunnen uitspreken en zeggen : Wij zijn het met dergelijke maatregelen niet eens !, maar over een vetorecht beschikt hij niet.

De heer P. Van Grembergen : Voor die domeinen die ons zijn toegewezen en waarvoor wij bevoegd zijn, zal niemand anders nog kunnen optreden.

De heer J. Van Hauthem (op de tribune) : Een veto kan niet van hieruit worden uitgesproken. Daarvan ben ik overtuigd.

Minister-president L. Van den Brande : Om technische misverstanden uit de wereld te helpen kan ik u verzekeren dat er geen enkel probleem is voor die bevoegdheden die exclusief de onze zijn, bijvoorbeeld onderwijs, cultuur, toerisme en sport ; voor de mengvorm-bevoegdheden, zoals industrieel beleid, economie, enzovoort.

De heer G. Annemans : Zijn de af-

spraken over elk van de tien punten even duidelijk, mijnheer de minister ?

Minister-president L. Van den Brande : Mijnheer Annemans, dat is blijkbaar uw eerste zorg of die tien punten gerealiseerd worden. Ik weet dat u daar krachtig achterstaat en dat u daardoor dag en nacht wordt gedreven. U bent een nobel man om daarmee bestendig begaan te zijn en dat soort afwegingen te maken. Dat wijst op uw grootmoedigheid.

Mijnheer de voorzitter, ik wil graag naar de grond van het debat gaan. In het verdrag is voorzien dat de lidstaat moet aangeven wie namens die lidstaat optreedt. Deze regel is geldig voor alle materies. Ingevolge de hervorming die tot stand kan komen na de goedkeuring van het Sint-Michielsakkoord — maar zelfs zonder die hervorming — moeten de gemeenschappen voor de exclusief communautaire materies, onderwijs, enzovoort in onderlinge overeenkomst een houding bepalen en volgens een beurtrol vertolken in de Raad. De Franse en Vlaamse collega's zullen dus afwisselend aanwezig zijn in de Raad en zijn ertoe gehouden om elkaars standpunt te verdedigen.

De heer J. Van Hauthem (op de tribune) : En als de standpunten van beide gemeenschappen met elkaar botsen ?

Minister-president L. Van den Brande : Het is evenzeer voorzien dat België door de beide gemeenschapsministers kan worden vertegenwoordigd.

Mijnheer Van Hauthem, u hoeft daarvoor niet met de ogen te knippen. Weet u waarom ?

Ja goed, u mag natuurlijk wel met de ogen knippen, we leven tenslotte in een democratie. Maar wat ik zeg hoeft u niet noodzakelijk met de ogen te doen knippen.

Ik kan u twee lidstaten met een ander model als voorbeeld geven. Voor Duitsland vertolken over een periode van drie tot vier jaar voortdurend an-

Van den Brande

dere collega's het standpunt van de verschillende Länder. Als mijnheer Dierickx aanwezig was, zou hij dat kunnen bevestigen. Het is waar dat het niet volledig analoog is met onze situatie. Maar het is dus niet onmogelijk.

Frankrijk laat zich op de Europese raden heel dikwijls door twee of drie collega's vertegenwoordigen, die elkaar zelfs afwisselen tijdens éénzelfde zitting. Dat is de normaalste zaak van de wereld, geen enkele lidstaat maakt daarover problemen. U mag natuurlijk knippen met de ogen, maar na wat ik gezegd heb is dat niet per se nodig;

De heer J. Van Hauthem (op de tribune) : Mijnheer de minister-president, België is Frankrijk niet en België is ook Duitsland niet. Ik dank u voor uw uitleg, maar mijn conclusie blijft dat er geen garantie is dat wij van hieruit dat veto kunnen gebruiken telkens als wij dat wensen.

Minister-president L. Van den Brande : Als mijn collega, de minister van Onderwijs, in samenspraak met het Vlaamse parlement een houding aanneemt die in volledige tegenspraak is met de houding van de Franstalige minister van Onderwijs, dan is er een blokkering, die normalerwijze moet uitmonden in de onthouding van de lidstaat België, vertegenwoordigd door zijn betrokken ministers.

De heer J. Van Hauthem : Kortom, als er een probleem is tussen de twee gemeenschappen is er geen veto, maar wel een onthouding. Dat is de conclusie.

Minister-president L. Van den Brande : Dat is een verschil van benadering. Wij proberen op dat punt grondig te onderzoeken hoe wij een overeenkomst kunnen bereiken. Er is het Sint-Michielsakkoord. Ik heb een beetje het gevoel dat wij op dat vlak niet op dezelfde golflengte zitten. Het is wellicht niet uw grootste drijfveer na te gaan of er voor onderwijs bijvoorbeeld overeenstemming kan worden bereikt.

De heer J. Van Hauthem : Mijnheer de voorzitter van de regering, ik zeg

niet dat ik dat hoop, integendeel. Ik moet toch besluiten dat er een onthouding is en dat wij bijgevolg niet over de mogelijkheid beschikken een veto te stellen. Daarom beweer ik dat indien er over cultuur en onderwijs iets had moeten staan in het verdrag, het had moeten zijn dat dit exclusief behoort tot de volkeren, tot de regio's.

Ik herhaal trouwens dat het Europa van Maastricht het niet erg begrepen heeft op kleinere volkeren, culturen en onderwijs. Ik heb zoëven al een voorbeeld gegeven. Europa bemoeit zich al met het taalgebruik in Vlaanderen. Het gaat dus effectief de verkeerde kant op. De reactie op de Deense afwijzing bewijst dit trouwens overduidelijk. Ik ben ervan overtuigd dat, indien Frankrijk nee had gezegd tegen Maastricht, Maastricht vandaag niet meer bestond. Juridisch bestaat het verdrag dan niet meer, maar de reactie van de Denen mogen op hun kop staan, dat stelletje Deense boeren gaat Maastricht toch niet tegenhouden moet een voldoende waarschuwing zijn voor Vlaanderen. De kleinere volkeren, culturen en talen hebben van Europa bijzonder weinig te verwachten.

Mijnheer de voorzitter, ik zal het dan hebben over één van de gevolgen van het verdrag van Maastricht, meer bepaald het Europese burgerschap met zijn actief en passief stemrecht, dat verbonden is met Euro-Brussel. Ik ben namelijk van mening dat deze twee zaken niet van elkaar kunnen worden losgemaakt. Het Europese burgerschap is één van de belangrijkste hoofdstukken van dat verdrag met zijn actief en passief stemrecht zowel voor gemeenteraadsverkiezingen als voor de Europese verkiezingen. Indien men er nog een logica zou in vinden voor de Europese verkiezingen ontsnapt mij toch helemaal de logica in verband met de gemeenteraadsverkiezingen of eventueel in de toekomst parlementsverkiezingen of gewestraadsverkiezingen.

Dat het Vlaams Blok zich principieel kant tegen het verlenen van stemrecht aan degenen die de Belgische nationaliteit niet hebben, is duidelijk. In het licht van de aanwezigheid in

Brussel van de Europese politieke instellingen krijgt het verlenen van dit stemrecht evenwel een heel andere dimensie. Het establishment wil dat Brussel de hoofdstad van Europa wordt. Alle politieke instellingen van de Europese Gemeenschap moeten er worden gehuisvest. Wij zijn niet dezelfde mening toegedaan. Voor ons is het niet vijf voor twaalf maar al twintig na twaalf of eenvoudig gezegd, politiek Europa moet volgens ons uit Brussel weg. Wij zeggen dat niet vanuit een soort bekrompenheid, enkel en alleen vanuit een bezorgdheid voor het Vlaams en sociaal belang. Wij moeten de kant kiezen van de gewone Brusselaars en de gewone autochtone Vlaams-Brabanders. Ik zal het niet al te uitvoerig hebben over de wijze waarop het internationaal congrescentrum tot stand is kunnen komen in Brussel. Indien men ons vraagt waarom wij tegen Euro-Brussel zijn, vraag ik altijd waarom het Europees Parlement volgens sommigen per se naar Brussel moet komen. Het antwoord daarop is geld, geld, geld. Heel de geschiedenis van het totstandkomen van het internationaal congrescentrum in de Leopoldswijk in Brussel bewijst dit. Tegen de afspraken van de Europese Top van 1981 — alweer in Maastricht — in, heeft men in Brussel een hele wijk vernietigd om daar toch een complex te bouwen dat heel toevallig ook kon worden gebruikt om het Europese Parlement te herbergen. Gewestplannen werden gewijzigd, mijnheer Kempinaire, en men is zelfs zo ver gegaan dat de toenmalige bevoegde staatssecretaris Jean-Louis Thys een bouwvergunning aan zichzelf afleverde. Ik heb hier afschriften van die brief en ik kan ze u bezorgen indien u mij niet zou geloven.

De zaak krijgt evenwel een andere dimensie wanneer wij weten dat de Generale en de BAC er voor 90 procent participeren en men zeer goed weet, wanneer het Parlement niet naar Brussel komt, dat er dan een financiële catastrofe dreigt.

Geachte collega's, het Vlaams Blok heeft drie gegronde redenen om Brussel niet als hoofdstad van Euro-

Van Hauthem

pa te verwerven. Brussel gaat immers urbanistisch naar de knoppen als het al niet zover is. Het is asociaal en anti-Vlaams. Op dit ogenblik is dat het geval en het zal enkel nog worden versterkt wanneer aan de onderdanen van de lidstaten via het Europees burgerschap ook gemeentelijk stemrecht wordt verleend.

Brussel, hoofdstad van Europa, is dan ook bij uitstek het bewijs van het feit dat de Vlaamse strijd ook een sociale strijd is. Het ene heeft onlosmakelijk te zien met het andere. Dat Brussel, hoofdstad van Europa, of Euro-Brussel sociaal onaanvaardbaar is, blijkt uit de nu al jaren durende enorme stijging van huur- en woonprijzen. Het spreekt vanzelf dat de prijzen in een hoofdstad hoger liggen dan elders, maar het staat buiten kijf — en dat kan worden bewezen — dat de aanwezigheid van een aantal politieke instellingen van de EG, voorlopig de Commissie en de Europese Ministerraad, in Brussel zeer kapitaalcrachtige buitenlanders aantrekt, die de huurprijzen de hoogte injagen. Wanneer de bevoegdheden van de Europese Gemeenschap nog meer zullen worden uitgebreid en eventueel in een latere toekomst nog meer landen van Oost- en Centraal-Europa bij de EG zullen aansluiten — dat hopen wij toch allemaal — wordt Brussel een nog groter machtscentrum van de Europese besluitvorming dan het daarvoor al was, met alle gevolgen **vandien**. Immers, het gaat niet enkel — daarmee slaat men ons steeds om de oren — om de aanwezigheid van kapitaalcrachtige Europese ambtenaren, die bovendien geen belastingen betalen, maar ook, aangezien zij hen in hun kielzog meebrengen, om de aanwezigheid van de al even kapitaalcrachtige kaderleden van multinationale firma's, die uiteraard hun zetel zo dicht mogelijk bij het beslissings- en machtscentrum willen hebben. Het gaat daarbij om kaderleden van advocatenbureaus, lobbyisten, Europese internationale banken enzovoort.

Samen met de naderende puur economistische eenheidsmarkt van 1993 is ook het vooruitzicht van de vesti-

ging van de zetel van het Europese Parlement in Brussel aanleiding geweest tot een grootscheepse **speculatiegolf** die uiteindelijk maar één belang dient. Dat is in de eerste plaats niet het belang van de autochtone Brusselaar en evenmin in het belang van de autochtone **Vlaams-Brabander**, maar wel het belang van het nietsontziende grootkapitaal, van bouwpromotoren en speculanten. **Degenen** die hier blijven en werken omwille van de aanwezigheid van Europa in Brussel, vervalsen uiteindelijk door hun buitensporige wedden de concurrentie op de **immobiliën**markt, zodat de autochtonen van die markt worden weggedrukt.

Het gaat dus niet enkel om de ambtenaren, maar om allen die ik heb opgenoemd, waarvan de aanwezigheid samen met hun gezin, in en rond Brussel geraamd kan worden op 120.000 tot 150.000 kapitaalcrachtige buitenlanders. De bewoonbaarheid van Brussel door de autochtone bevolking evenals die van **Vlaams-Brabant** door de Vlaams-Brabanders wordt daardoor wel zeer problematisch. Ik geef ter zake enkele cijfers. Tegenover de periode 1986-1987 is het prijsniveau voor gewone huizen — dan spreek ik niet over de huurprijzen — quasi verdubbeld. Tijdens het vierde trimester van 1988 en het tweede trimester van 1989 zijn de prijzen voor gewone huizen met liefst 20 percent gestegen terwijl voor grote woningen in 1989 een stijging met 36 percent tegenover 1988 werd genoteerd. Niet alleen woonhuizen maar ook bouwgronden staan in Brussel onder een zeer zware prijzending. De Brabantse afdeling van de Confederatie van Immobiliëngroepen van België ziet in haar rapport geen enkele reden waarom deze trend zich in de toekomst niet zou voortzetten.

Wat deze trend betreft is de situatie in Vlaams-Brabant ongeveer identiek. Uit het verslag van het symposium dat door de studiegroep Vlaams-Brabant op 24 november 1990 werd gehouden, wil ik het volgende citeren : Het succes van de Brusselse vastgoedmarkt laat ook sporen na op de woningmarkt in Vlaams-Brabant. Uit recente cijfers

bleekt dat de prijzen voor bouwgronden in het arrondissement **Halle-Vilvoorde** de jongste drie jaar met 37 percent stegen, voor appartementen met 28 percent en voor eengezinswoningen met 42 percent. De laatste twee jaar kreeg de markt wel een krachtige impuls door de komst van buitenlandse kaderleden, **EG-ambtenaren** en buitenlandse zakenlui die in Brussel kwamen werken en op zoek waren naar een woning in de omringende gemeenten.

Vorig jaar lagen de prijzen voor een eengezinswoning in het arrondissement Leuven, gemiddeld 25 percent hoger dan in 1986 ; voor een appartement moest 73 percent meer worden betaald en de bouwgronden werden 24 percent duurder. Rond Brussel worden villa's vlot verhuurd voor 130.000 frank per maand. Indien de prijzen enigszins hoog liggen, is dit te wijten aan het gebrek aan nieuwe bouwgronden in Vlaams-Brabant.

Dames en heren, vooral de laatste zin is veelbetekenend. Inderdaad, indien de heren van dit verslag hun zin krijgen, dan moet de groene gordel nog meer worden aangetast, moet er nog meer worden verkaveld om het aanbod te vergroten, wat dan de prijs eventueel zou doen dalen. De gevolgen zijn voelbaar : jonge gezinnen in Vlaams-Brabant, zelfs gezinnen met een gemiddeld inkomen, worden steeds kansarmer. Voor hen is het blijven wonen in Brussel op termijn een onhoudbare zaak, laat staan dat zij er kunnen komen wonen. De heer Chabert mag dan nog zo vaak zeggen dat hij maatregelen zal nemen, hij heeft daarvoor op het gewestniveau Brussel de geldmiddelen niet, laat staan dat Brusselse gemeenten de gelden hebben of in dergelijke financiële situatie verkeren dat zij dit probleem kunnen aanpakken.

Er is in dit halfroond geen enkel lid van de regering aanwezig.

De voorzitter : De minister-president is voor enkele ogenblikken afwezig. Ik stel dus voor dat u even wacht. **(Instemming)**

De heer J. Van Hauthem : Mijnheer de minister-president, ik heb even gewacht om mijn betoog verder te zetten.

Minister-president L. Van den Brande : Mijnheer Van Hauthem, het is een goed parlementair gebruik dat, indien de verslaggever aanwezig is, hij volgens de goede traditie — die altijd kan worden veranderd — de minister inlicht, gezien zijn communicatie met de betrokken minister. Het zou misschien een vorm zijn van parlementaire herwaardering om daar meer aandacht aan te besteden.

De heer J. Van Hauthem : Wij kenden dat gebruik niet. Misschien is dit een nieuw gebruik ; ik wil het aanvaarden, maar dan moet dit wel in het reglement worden opgenomen. Als het niet gekend is, kan men het niet toepassen. Het is trouwens de eerste keer dat het gebeurt. Ik neem het u ook niet kwalijk dat u even afwezig was.

Mijnheer de minister-president, ik hoop dat de verslaggever u de cijfers zal meedelen ; u zal ze ongetwijfeld reeds kennen. Toch raad ik u aan het Brusselse advertentieblad *Vlan* door te nemen in verband met de verhuur van huizen in Brussel en vooral in de omliggende gemeenten. Ik deed dit vorige week.

Wanneer men de advertenties betreffende Overijse leest, stelt men vast dat er op de daarin opgenomen 18 huizen een drietal waren die vijftig-, vijfenveertig- en vijftigduizend frank per maand kosten ; vervolgens ging het om huizen van vijfenzeventig-, honderdtwintig-, vijfennegentig-, vijftachtigduizend frank per maand enzovoort. Het spreekt vanzelf dat de rol van Europa ter zake manifest is. Europa jaagt de Brusselaars de stad en de Vlamingen Vlaams-Brabant uit. Ik geef toe dat er ook andere redenen zijn en dat dit slechts één element is. De firma *Ketteridge* voorspelt dat de echte explosie op de Brusselse woningmarkt nog moet komen. De situatie is nu zodanig uit de hand gelopen dat 60 procent van de Brusselse bevolking haast in aanmerking komt voor een sociale woning.

Voor de kansarmen — en ze zijn talrijk in Brussel, talrijker dan elders — komt de europeanisering dan ook bijzonder hard aan. Voor hen lijkt er zeer weinig plaats te zijn in het gerenoveerde en dus duurere Europese Brussel. Ik vraag mij daarbij af of dat het Brussel is waar sommige megalomane politici van dromen.

In Vlaams-Brabant hetzelfde. In de streek tussen Beersel en Overijse die men de gouden driehoek noemt, kostte een gemiddelde woning in 1989 bijna 4 miljoen frank, wat een stijging met 18 procent betekent. Ook in andere zones van Vlaams-Brabant komt deze trend voor.

De burgemeester van Overijse verklaarde al in 1989 : In onze gemeenten zijn er een 85-tal huwelijken per jaar. Zeker 60 van die jonge gezinnen moeten uitwijken omdat het voor hen te duur is om in Overijse te wonen". Mijnheer de voorzitter, de vraag is of Vlaams-Brabant hierdoor wordt bedreigd. Het antwoord is ja, in tegenstelling tot wat de heren Geens en Chabert en zelf ook beweren. Dit is enerzijds zo door het voortdurend toenemend aantal kapitaalkrachtige buitenlanders zodat de gouden driehoek al snel vol zal zijn. Hierdoor zullen ze ook woningen in de andere gemeenten van de rand betrekken. Anderzijds is er de meest volslagen ongeïnteresseerdheid in de taal en cultuur van de streek. Er is een fundamenteel gebrek aan wil tot integreren, hier en daar een uitzondering niet te na gesproken.

Een derde reden is dat de europeanisering en de combinatie van Euro-Brussel en het Europese burgerschap de verfransing in de hand werken. Hoe men het ook draait of keert, de Euro- en andere craten in Vlaams-Brabant hebben geen enkele voeling met de autochtone bevolking en willen die ook niet hebben, een uitzondering ook hier niet te na gesproken. Ze trekken zich terug in hun sportclubs en verenigingen.

Ze hebben zelfs eigen scholen. Sommigen willen nu zelfs nog eigen misen. Tussen haakjes, als wij pleiten voor apart islamitisch onderwijs, worden we aanzien voor racisten.

Franse, Duitse en Amerikaanse scholen, waar in de eigen taal en cultuur les wordt gegeven, zijn blijkbaar wel aanvaardbaar.

Zij ervaren het feit dat de officiële taal van Vlaams-Brabant — de faciliteitengemeenten uitgezonderd — het Nederlands is, als hinderlijk. Zij vragen zich af waarom in het contact met de overheden niet het Frans, het Duits of het Engels kan worden gebruikt .

Bewoners van de streek hebben heel wat meer ervaring dan politici in een ivoren toren : zij ervaren van de kapitaalkrachtige buitenlanders slechts minachting en in het beste geval onverschilligheid. De buitenlanders hebben voor Brussel slechts oog als stad van de Franse cultuur en taal.

Het spreekt voor zich dat deze mensen op het ogenblik reeds een versterking vormen voor de Franstaligen in Vlaams-Brabant. Het is trouwens opvallend dat het vooral de Franstalige partijen zijn die zowel nu als in het verleden aandringen op het stemrecht voor Europese vreemdelingen. Zij beseffen heel goed dat zij hierdoor hun verfransende politiek in en hun aanspraken op Vlaams-Brabant kunnen voortzetten.

De liberaal Poswick die in de gemeenteraad van Overijse de Franstalige fractie *Union* leidt — en negen leden van die lijst maken al deel uit van de gemeenteraad van Overijse — voorspelde in 1989 dat hij in 1994 met de hulp van de EG-burgers de meerderheid in Overijse zou overnemen. Niet alleen de PRL zegt dit, dit doen de meeste Franstalige partijen.

Toen mevrouw Lizin tijdens de vorige regering-Martens staatssecretaris van Europa 1992 was, verklaarde ze naar aanleiding van het voorbereiden van het verdrag van Maastricht en het Europees burgerschap met het actief en passief stemrecht voor EG-onderdanen dat de Vlaamse invloed in België daardoor volkomen zou worden gebroken. Zij verklaarde : *Martens est avec les francophones*, en voegde er ook aan toe dat de Belgische taalwetten 1992 nooit zouden overleven met als gevolg dat men de

Van Hauthem

Franstaligen in de toekomst ook rechten zal moeten geven in Mechelen en in Gent.

In de Brusselse Hoofdstedelijke Raad kan er geen debat over Europa voorbijgaan of men merkt op dat de Franstaligen ervan gebruik maken om hun aanspraken op **Vlaams-Brabant** opnieuw dik in de verf te zetten. Het FDF bijvoorbeeld pleit al jaren voor de Europese gedachte, waarin het het instrument bij uitstek ziet om de faciliteiten in heel wat meer gemeenten ingang te doen vinden en om een aantal gemeenten bij Brussel aan te hechten.

Het zou goed zijn indien de Vlaamse politici daarvan kennis zouden nemen. Ik haal graag enkele citaten aan. Ik citeer : Het geval Overijse bewijst dat de thesis van de **cultuur-homogeniteit** die de Vlaamse beweging hanteert, voorbijgestreefd is. Ik aanvaard in Vlaanderen het Nederlands als eerste, niet als enige taal. Wat wij afwijzen is dat de Vlamingen ons hun taal en cultuur opdringen en ons verplichten van cultuur te veranderen. Wij hebben dan ook nooit aanvaard dat Brussel beperkt zal worden tot de negentien gemeenten. Faciliteiten volstaan niet. Dat getuigt van misprijzen. Dat lijkt op een geschenk. Daar hebben wij niet om gevraagd. Wat wij vragen is de erkenning van de werkelijke omvang van de Brusselse tweetalige agglomeratie. Brussel is meer dan de negentien gemeenten. Het zijn er misschien 35 of 40. Wij hebben die Vlaamse annexatie van de randgemeenten nooit aanvaard. Op welke basis heeft Vlaanderen Sint-Genesius-Rode geannexeerd ? De geest van Europa zal er volgens mij toe leiden dat in elk gemeentehuis vertalingen, bijvoorbeeld in het Duits, het Engels, het Spaans en natuurlijk het Frans, mogelijk worden. Dat geldt zowel voor raadszittingen als voor de burger die officiële documenten moet invullen. Ik hoop dat de Europese geest Vlaanderen voldoende zelfvertrouwen bijbrengt om de onverdraagzaamheid weg te werken. Vlaanderen moet haar door flamingantisme ingegeven opvattingen laten varen

om Europees te worden. Einde citaat. Rik De Saedeleer zou zeggen : Moet er nog zand zijn ?

Als dit niet volstaat, wil ik van dezelfde persoon nog een citaat aanhalen : Ik begrijp dat buitenissig protectionisme van de Vlamingen niet. Het EG-stemrecht zal in België toegepast worden zoals overal elders. Het is waar dat hierdoor de **minderheidspositie** van de Vlamingen in Brussel en in de faciliteitengemeenten nog uitdrukkelijker zal worden. En in Vlaamse gemeenten zoals Overijse wordt dan de Vlaamse meerderheid ernstig bedreigd. Maar dat is toch democratie. Einde citaat.

De heer Clerfayt heeft inderdaad wel een zeer eigenaardige opvatting over democratie. Respect voor de taal van de streek waar hij komt wonen is natuurlijk iets dat hij niet kent. Het is niet omdat die thesis van een FDF-voorman komt, mijnheer de voorzitter, dat het niet de redenering is van heel wat Franstalige partijen. Ik heb net nog mevrouw Lizin geciteerd.

Mijnheer de voorzitter van de Vlaamse regering, het is goed dat men, zoals u gisteren hebt gezegd, eens langs de andere kant van de taalgrens gaat luisteren hoe zij tegenover het verdrag van Maastricht en het Europees burgerschap in het bijzonder staan. Zij juichen want zij weten dat zij niet alleen de grenzen van Brussel zullen pogen te doorbreken maar dat zij hun aanspraken op Vlaams-Brabant zullen blijven voortzetten.

Zijn wij nu baarlijke masochisten om deze waarschuwingen zo maar in de wind te slaan ? Moeten wij nog meer bewijzen hebben dat het de verkeerde kant opgaat ? Men werpt op dat niet alle vreemdelingen voor Franstalige partijen zullen stemmen. Twee procent misschien niet. Maar 98 procent, mijnheer de minister-president, wel.

Want wat kunnen de Franstalige partijen hen bieden ? Zij vragen faciliteiten in die gemeenten waar er nog geen zijn maar waar zij al in de gemeenteraden zitten. Ik denk hier aan

Dilbeek, Sint-Pieters-Leeuw, Beersel, Overijse, Hoeilaart enzovoort. De Franstalige partijen kunnen de vreemdelingen aanbieden dat ook zij overal met hun taal terecht moeten kunnen en dat zij zich niet moeten storen aan het feit dat het om een Vlaamse streek gaat waar de officiële taal nu eenmaal het Nederlands is. De Vlaamse lijsten kunnen alleen de vraag naar het respect voor de culturele en de taalkundige identiteit van Vlaams-Brabant aanbieden. Dat is nu eenmaal de realiteit.

De conclusie ligt dan ook voor de hand. Gemeentelijk stemrecht voor EG-onderdanen betekent een versterking van de Franstalige partijen in Brabant. In de **faciliteitengemeenten** betekent dat dat de Vlaamse lijsten opnieuw zetels verliezen. In een aantal andere gemeenten is het best mogelijk dat de Vlaamse meerderheid verloren gaat. Zo dreigt de meerderheid in Overijse verloren te gaan. De meerderheid met één zetel die de Franstaligen nu bijvoorbeeld in Sint-Genesius-Rode hebben, zou misschien nog omkeerbaar zijn geweest en de Vlamingen zouden daar misschien opnieuw de meerderheid hebben kunnen veroveren met één of meerdere zetels. Wanneer het EG-stemrecht er komt, wordt die hoop definitief de grond ingeboord.

Wij zijn Sint-Genesius-Rode volledig kwijt. Het is niet toevallig de as tussen Brussel en Wallonië.

Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister-president, vervolgens kom ik terug op een vraag die reeds door de heer Verreycken werd gesteld. Het verdrag van Maastricht bepaalt dat een afwijking kan worden gevraagd van de geldende regel inzake het actief en passief stemrecht. In dit verdrag wordt echter ook bepaald dat dit door de lidstaat moet worden gevraagd. Vraag is of u dat zelf kan vragen en zoniet, of u dat van de Belgische regering zal eisen. Bij het horen van de verklaringen van de Franstalige partijen en rekening houdend met het gegeven dat wij een Belgische paritaire regering hebben, die op Europees vlak die afwijking moet aanvragen, vrees ik dat dit

Van Hauthem

nooit zal gebeuren. Graag vernam ik hierover uw standpunt.

Een aantal voorbeelden maakt duidelijk dat het EG-stemrecht voor Vlaams-Brabant nefast is. Als in de huidige omstandigheden, alle buitenlanders in Overijse op niet-Vlaamse lijsten zouden stemmen, dan klimmen deze van 9 naar 13 zetels op een totaal van 27. Voor de Vlamingen in Brussel ziet de situatie er nog **zorgwekkender** uit. Volgens een berekening van de voorzitter van het Vlaams Comité voor Brussel zouden de Brusselse Vlamingen bij de gemeenteraadsverkiezingen acht van hun toch al schaarse zetels verliezen en zouden zij alleen nog aan bod komen op gemeenschappelijke lijsten met Franstaligen. Immers, de evolutie is zo dat in Brussel louter Vlaamse lijsten, hetzij kartellijsten, hetzij aparte Vlaamse lijsten, achteruit gaan. Alleen voor mijn partij is dat nog altijd niet het geval.

Kortom, het EG-stemrecht, de automatische naturalisatie van vreemdelingen van de derde generatie, de procedureversoepeling voor de eerste en de tweede generatie en tot slot het verdoken effect van de wet **Gol** die reeds sedert 1985 nieuwe Belgen aan de lopende band produceert, zijn wel degelijk drie gevaren die op termijn het politiek overleven van de Brusselse Vlamingen in Brussel onmogelijk maken.

Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister-president, de strijd tegen Euro-Brussel is geen bekrompen strijd. **Degenen** die beweren dat Brussel zou verworden tot een betekenisloos provinciestedje, zou verschrompelen tot iets dat helemaal geen belang meer heeft en dat we geen venster meer op de wereld zouden hebben indien politiek Europa uit Brussel verdwijnt, die vergeten dan toch dat er in het hedendaagse Europa ongeveer 24 steden van een gelijkaardige grootte bestaan. Zijn deze steden dan verschrompelde betekenisloze provinciestedjes en hebben zij geen venster op de wereld? Dat zijn dus drogredenen.

De grove speculatie, de niets ontzien-

de kaalslag, de grootheidswaanzin, de uitdrijvingen, kortom de **stads**-moord en de ondemocratische werkwijze waarop dit gebeurt, zijn voor ons voldoende om Euro-Brussel af te wijzen, zeker wanneer men dit combineert met het EG-stemrecht.

Maastricht, en vooral het Europees burgerschap, zijn dus vooral een overwinning voor de Franstalige partijen in dit land die hun aanspraken op Vlaams-Brabant nooit hebben opgegeven. Zij weten dat de tijd in hun voordeel speelt. Lees maar hun verklaringen in de Franstalige pers. Zij beseffen dat wanneer Maastricht is goedgekeurd, een hele regio als het ware voor het grijpen ligt. Alleen daarom reeds moet men uit louter Vlaamse bekommernis, uit bekommernis voor de Brusselse Vlamingen en voor de Vlamingen in **Vlaams-Brabant**, uit bekommernis voor het Vlaamshouden van een hele streek, Maastricht resoluut afwijzen. (**Applaus bij het VB**)

De voorzitter : De heer Moors heeft het woord.

De heer C. Moors (op de tribune) : Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister-president, geachte collega's, ik heb met belangstelling naar mijn voorganger geluisterd. Vooraleer in mijn uiteenzetting in te gaan op het hoofdstuk inzake onderwijs, wens ik te zeggen dat er een grote bekommernis bestaat inzake het Nederlandstalig karakter van Brussel en omgeving.

Ik vestig er uw aandacht op dat ik kom uit een streek die land zonder grenzen wordt genoemd omdat we altijd zoveel grenzen hebben gehad. Wij waren steeds ver van de beslissingscentra, in dit geval Brussel, verwijderd. Gedurende decennia hebben wij ervaren wat het betekent om van een centrum verwijderd te liggen. Een politiek **beslissingscentrum** is van groot belang voor de totale ontwikkeling van een streek. Bovendien heeft het bestaan van Brussel als centrum, zoals dit thans het geval is, gevolgen voor de omgeving. Dat is het geval voor elke wereldstad die zich aan het ontwikkelen is. Wij maken ongetwijfeld overal enorme prijs-

stijgingen mee. De ergste gevallen doen zich voor in Tokio in Japan. Van daaruit verspreiden zij zich over de hele wereld. De speculatie wordt **vanuit** Japan georganiseerd. Ik zeg u dit allemaal om aan te tonen dat ons **probleem** eigenlijk een ruimtelijk probleem is. Wij zeggen terecht dat Brussel met de **19** gemeenten tweetaalig is en dat we dat niet wensen te doorbreken. Wij zeggen terecht dat er een taalgrens bestaat en dat er **faciliteitengemeenten** zijn. Ik meen dat we het ruimtelijk probleem moeten durven aanpakken. Wij moeten dus verder denken dan ons ruimtelijk handelen van nu. Waarom wordt nooit gesproken over de oprichting van satellietsteden? Bestaat er in België geen plaats waar die satellietsteden wel kunnen worden opgericht, waar snelle verbindingen kunnen worden aangelegd waardoor die problemen voor een stuk zouden kunnen worden opgelost? Er bestaat misschien wel een taalkundige bedreiging voor de Nederlandstaligen, maar u moet mij niet zeggen dat de Franstaligen die in de dorpen van Waals-Brabant wonen, niet al die sociale neveneffecten hebben. Immers, die neveneffecten zijn overal dezelfde.

Ik pleit ervoor dat wij de problemen op ruimtelijk vlak ruimer zouden zien met uiteraard de zorg voor onze taal.

De heer J. Van Hauthem : Mijnheer Moors, uw opmerkingen over ruimtelijke ordening zijn natuurlijk niet onterecht. Dat heb ik ook nooit betwist. Ik zeg alleen dat u daarmee het probleem niet oplost.

In Vlaams-Brabant heeft men tot nog toe nooit een woonpolitiek gevoerd. Als er al eens een gemeente was — en ik denk daarbij aan Overijse, met vijftig procent Franstaligen en vijftien procent EG-vreemdelingen, kapitaalkrachtige buitenlanders dus — die besloot om grond te verkopen aan mensen die Nederlands spraken en dus perfect te integreren waren, stond heel het land op zijn kop. Dat is de realiteit. Men moet naar de wortel van het kwaad gaan.

Als u zegt dat we satellietsteden moeten oprichten, houd ik mijn hart vast. Daarmee belanden we immers in een

Van Hauthem

situatie uit de jaren zestig, namelijk de driehoek Brussel-Leuven-Waver.

De heer C. Moors : Mijnheer Van Hauthem, het is best mogelijk dat de Franstaligen eerder te vinden zullen zijn voor satellietsteden dan wij. Vanuit hun situatie is de zorg om tewerkstelling immers veel groter. Het is dus niet uitgesloten dat dit aspect van ruimtelijke ordening — uitbreiding van woongelegenheden — enkel in het Franstalige landsgedeelte zou worden gerealiseerd.

Ik woon zelf dicht bij Maastricht, tegen Nederlands-Limburg dus. In Maastricht ligt de prijs van bouwgronden minstens dertig percent hoger dan bij ons, maar ook in onze streek is er een geweldige prijsstijging. De vraag is of wij ons wel kunnen verzetten tegen het ruimtelijke markteffect dat zich aan het voltrekken is ? Ik ga ermee akkoord dat taalproblemen grondig moeten worden aangepakt. We mogen ze echter niet verstrengelen met de problemen van stadsontwikkeling en -uitbreiding. Op dit punt ga ik nu niet verder in. Ik wilde alleen mijn ervaring als bewoner van een grensstreek meedelen en aantonen dat we onze troeven niet zomaar mogen weggooiden. Vandaag wil ik echter zeer speciaal het onderwijs in relatie tot het verdrag van Maastricht toelichten.

Geachte collega's, het verdrag van Rome is nog altijd geldig. Daarin werd echter geen enkele alinea aan het onderwijs besteed. Toch stellen wij vast dat de Europese Gemeenschap een zeer sterke greep heeft gekregen op het onderwijsbeleid. Voor een deel gebeurde dit terecht. Immers, vrij verkeer van personen leidt onvermijdelijk tot een gesprek over de al of niet gelijkwaardigheid van diploma's.

Eenzijds is in sommige landen de duur van een bepaalde universitaire opleiding of een opleiding op universitair niveau op vijf jaar bepaald, in andere slechts drie jaar. Niemand kan om dit gegeven heen. De Europese Gemeenschap heeft, volgens mij terecht, besloten om daaraan iets te

doen. Anderzijds leidt dit tot een volledige afwezigheid van bescherming van het eigen onderwijs. De regel van algemeen belang zoals bepaald in artikel 235 kon immers globaal worden ingeroepen. Ook **uitwisselingsprogramma's** voor studenten — ik denk daarbij aan de Erasmus- en **Lingua**-projecten — droegen daartoe bij. Let wel : wij staan achter deze programma's, want zij bevorderen de Europese gedachte. Zowel uit het vrije verkeer van personen als uit de jurisprudentie van het Europese Hof van Justitie vloeide dus een ontwikkeling voort, waarbij de Europese gemeenschap een zeer sterke greep op het onderwijs kreeg.

In het verdrag van Maastricht is een paragraaf over het onderwijs voorzien. Hierdoor worden een aantal bevoegdheden afgebakend. Wie het onderwijsprobleem benadert, moet dit doen vanuit de vraag wat precies de taak van het onderwijs is.

Het onderwijs is duidelijk gericht op de persoonlijkheidsvorming van leerlingen, scholieren en studenten. Het moet hen weerbaar maken voor de wereld waarin zij terecht komen. De culturele verbondenheid moet tot stand worden gebracht. Daarnaast is er echter ook een economische invalshoek ; inderdaad, men moet zich voorbereiden op latere tewerkstelling.

De omlijning van bevoegdheden, waarbij bepaalde taken op onderwijsgebied naar het Europese niveau worden gedelegeerd, mag worden toegejuicht, naar het verdrag van Maastricht zet ook duidelijk de bakens uit. De Europese Gemeenschap moet alleszins de verantwoordelijkheid van de lidstaten voor inhoud en opzet van hun onderwijsstelsel en hun culturele en taalkundige verscheidenheid volledig eerbiedigen.

De Europese Gemeenschap draagt bij tot de ontwikkeling van een onderwijs van hoog niveau door de samenwerking tussen lidstaten aan te **moedigen** en zo nodig hun activiteiten te ondersteunen en aan te vullen. Anderzijds krijgt de EG een belangrijke opdracht in het kader van de samenwerking tussen verschillende instel-

lingen, zelfs over de Europese landsgrenzen heen.

Dit moet ons tot de conclusie brengen dat de onderwijsparagraaf belangrijk is omdat op die manier het onderwijs een eigen rechtsbasis krijgt in het EG-verdrag en uit het sociaal-economische kader van de beroepsopleiding wordt gehaald waarin het tot nu toe is ondergebracht. Het wordt erkend dat onderwijs nauw verbonden is met cultuur. De Europese Gemeenschap is verplicht de verantwoordelijkheid van de lidstaten voor de inhoud van het onderwijs en de opzet van het onderwijsstelsel en de culturele en taalkundige verscheidenheid volledig te eerbiedigen. De vrijheid van onderwijs werd jammer genoeg niet nadrukkelijk in de onderwijsparagraaf opgenomen.

De onderwijsparagraaf moet dan ook in die zin worden geïnterpreteerd dat de autonomie op het gebied van onderwijs van de lidstaten en van de regio's vaststaat. Nochtans moet de jurisprudentie, zoals die tot nu toe wordt gevoerd, worden ingeperkt en herzien.

Het subsidiariteitsbeginsel is duidelijk in het verdrag vermeld en moet dan ook worden toegepast. Inderdaad, via het verdrag van Maastricht is er een duidelijke afbakening van de bevoegdheden.

Onderwijs is bij uitstek een bevoegdheid die behoort tot de landen, de regio's en voor een groot deel de culturen. Zo is het ook historisch gegroeid. Inderdaad, als u de verschillende vormen van onderwijs in diverse landen bekijkt, vindt u ook steeds dat historische aspect terug. Met de commissie hebben we Nordrhein-Westfalen en Bayern bezocht en hebben we kunnen vaststellen dat daar twee verschillende onderwijsstelsels bestaan. Enkele jaren geleden hebben we het Deense systeem bestudeerd. Wat daarbij opvalt is dat men de grootste tegenstellingen in organisatie kan vaststellen. Onderwijs is dus inderdaad vanuit de basis gegroeid en heeft in de loop der tijden een eigen gestalte gekregen. Onderwijs is geïntegreerd in de cultuur van een volk en moet dat ook blijven.

Moors

Onderwijs heeft echter ook een Europese roeping. In de bescherming van onze eigen cultuur en taal mogen wij geen schrik hebben dat we ook Europees gaan denken en handelen. Soms heeft men wel eens bedenkingen bij het onderricht van vreemde talen aan de universiteiten, vooral in de hogescholen. Ik meen dat wij als gemeenschap toch wel voldoende volwassen zijn om onze eigen taal en cultuur te handhaven zonder schrik te moeten hebben van vreemde talen op onze eigen universiteiten. Het verdrag van Maastricht biedt nieuwe perspectieven en ook duidelijkere afbakeningen. Ik ben ervan overtuigd dat onderwijs met een lokale inslag in een Europese context kan bloeien en kan bijdragen tot de opvoeding van onze jeugd. **(Applaus bij de Zeden van de meerderheid)**

De **voorzitter** : De heer Dierickx heeft het woord.

De heer L. Dierickx (op de tribune) : Mijnheer de voorzitter, geachte collega's, zoals u waarschijnlijk weet, spreek ik jammer genoeg in eigen naam.

Het verheugt mij dat het grote debat over de Europese eenmaking na zoveel jaren eindelijk plaatsheeft. Zij die jarenlang gepleit hebben voor Europese samenwerking en democratische eenmaking waren vaak bedroefd te moeten praten voor lege zalen waar er vaak al te gemakkelijk instemming te beurt viel. Het grote debat is nu eindelijk van start gegaan. Het is een passioneel debat geworden, omdat het te maken heeft met identificatie met entiteiten zoals Vlaanderen, België, Europa, de wereld.

Ik ben zeer tevreden over de diepgaande discussies in Groot-Brittannië en Frankrijk. In Duitsland is de discussie jammer genoeg wat minder diepgaand, wat we ook gezegd hebben tegen Egon Klepsch tijdens zijn bezoek. Het is volgens mij zeer gevaarlijk om te komen tot nieuwe staatkundige entiteiten zonder dat er een bewustwordingsproces plaatsheeft. Mijnheer de voorzitter, ik moet hierbij opmerken dat een bewustwordingsproces in een bevolking

niet tot stand komt door de verdeling van luxueuze brochures. Een dergelijk proces kan alleen voortkomen uit levendige debatten en zelfs uit conflictsituaties.

Wij groenen hebben een zeer revolutionair project. Wij stellen ons niet tevreden met een beetje verruiming of een beetje verjonging. Ons doel is de economie fundamenteel te heroriënteren, namelijk in een richting die minder destructief is voor mens en natuur. In dit verband rijst onmiddellijk de strategische vraag van de geografische dimensie. In welke geografische dimensie moet de heroriëntering van de economische megamachine, die zoveel vernietigt, plaatsvinden? In de Vlaamse, de Belgische, de Europese? Daarom zijn voor ons, groenen, de problemen rond het verdrag van Maastricht, aanleiding tot levendige en heftige debatten.

De Europese Economische Gemeenschap is geboren onder meer om bij te dragen tot de wederopbouw van Europa na de vernielingen aangericht door de Tweede Wereldoorlog. Men wou de economie terug op gang helpen en de groei bevorderen. Ik durf stellen dat het opgerichte Europese besluitvormingssysteem wellicht nu nog meer diensten kan bewijzen om de economie ecologisch te heroriënteren, hoewel het oorspronkelijk werd ontworpen om haar alleen maar aan te wakkeren. De heroriëntering van de economie zal grensoverschrijdend moeten plaatsgrijpen, want heroriëntering is zelfs binnen één groot land ondenkbaar. Collega's, het is belangrijk dat we het historisch perspectief niet uit het oog verliezen.

Ik zou hier een fundamentele opmerking willen maken. Sommigen onder ons maken niet voldoende onderscheid tussen uitspraken over de kwaliteit van het bestaande en toekomstige besluitvormingssysteem en de kwaliteit van de output van dat systeem. Wij noemen een bepaald besluitvormingssysteem technocratisch, democratisch, supranationaal, centralistisch enzovoort. We kunnen echter nooit zeggen dat een beslissingssysteem sociaal, ecologisch, vredelievend is of dit niet is.

Het ene is de zaak van **grondwetgevende**, het andere van wetgevende instanties. Het is niet omdat ondemocratische systemen maatregelen treffen die ons bevallen, dat ze ons meteen welgevallig worden. Technocratische systemen kunnen goede maatregelen nemen. Ze zijn daarom niet minder technocratisch. Zo heeft de Europese Gemeenschap inzake de gelijkberechtiging van man en vrouw goede dingen gedaan. De laatste richtlijn in verband met het zwangerschapsverlof is ons niet onaangenaam. De pas getroffen Europese maatregel over de beperking van het afvaltransport bevalt ons. Hoewel de Europese Gemeenschap een paar goede beslissingen heeft genomen, is ze nog geen model van democratie. Het is een onderscheid dat we duidelijk voor ogen moeten houden. Ook mag de EG niet worden verworpen omdat enkele minder gewenste richtlijnen het licht zagen. De vraag is niet alleen wat heeft de EG gedaan, maar ook wat kan ze doen, nu en in de toekomst, en wat kan er niet zonder de EG.

Wat ons in het verdrag van Maastricht het meest stoort, is het democratisch deficit. Het verdrag geeft ons geen volmaakte democratie, maar er moet toch worden toegegeven dat nog nooit in de geschiedenis zulk een niveau van bovennationale, multiculturele en open parlementaire democratie werd bereikt. Er kan worden gezegd dat het Europese Parlement en de directe democratie in absolute termen veld winnen — nieuwe bevoegdheden en actiemogelijkheden —, niet echter in relatieve termen. De door het verdrag van Maastricht toegekende nieuwe bevoegdheden en taken gaan in hoofdzaak naar de intergouvernementele organen : de Ministerraden en de Raad van staatshoofden en regeringsleiders.. In dit opzicht gaat de parlementaire democratie er niet op vooruit. Hierbij zou ik toch de volgende opmerking willen maken. Steeds hebben de parlementen en de vertegenwoordigers van de burgers moeten strijden tegen vorsten voor het bekomen van macht en middelen. Dat was zo in Europa van in de late Middeleeuwen. Vandaag moet het Europees Parle-

Dierickx

ment strijden tegen de vorsten van de Europese Raad en van de Ministerraden.

Integratie- en **democratiseringsprocessen** verlopen traag. Veel zal afhangen van de strijdvaardigheid van de Europese parlementsleden. Hopelijk zullen velen onder hen zich willen profileren in de procedures van **co-décision** waarin de parlementaire delegaties met de Ministerraden onderhandelen over door het Europees Parlement gesteunde amendementen. Uit goed ingelichte bron heb ik vernomen dat de Europese parlementsleden nu reeds nagaan hoe zij de nieuwe procedures, namelijk van **co-décision** een conformadvies, kunnen uitbuiten om de positie van het Parlement ten opzichte van de Commissie en vooral van de Ministerraden te versterken.

Mijnheer de voorzitter, het belangrijkste argument dat ik wil aanvoeren om het verdrag van Maastricht niet te verwerpen, is het volgende. Wat is het alternatief ingeval van **niet-ratificering** ? Keren wij terug naar de bandeloze monetaire, economische, diplomatieke, militaire **concurrentiestrijd** tussen soevereine staten. Keren we terug naar 1913 of 1938 ? Kiezen wij voor een Europa gedomineerd door het economisch sterke en zelfverzekerde Duitsland dat met een gerust geweten nationalistisch zal kunnen optreden omdat het lang genoeg zijn goede wil heeft getoond : Europa ohne uns ? Willen wij een Europa, overheerst door de Duitse mark, dat, bij gebrek aan een eenheidsmunt, speculanten op de wisselkoersen en geldwisselaars nog veel geld zal laten verdienen ? Is dat het alternatief ?

Ik vraag mij overigens af of de Duitsers bereid zullen blijven hun stevige munt, gesteund op de solide Duitse economie, te vervangen door een ecu afhankelijk van een minder sterke en onevenwichtige economie. Uit opiniepeilingen blijkt dat nog slechts een kleine meerderheid van de Duitsers, 51 percent, zich uitspreekt voor het verdrag van Maastricht en Europa, wat voor de gewone burger hetzelfde is. Nochtans was er een tijd dat opiniepeilingen in Frankrijk, Duitsland

en andere landen aantoonde dat 60 tot 70 percent van de bevolking **pro-Europa** was. Daarin is nu verandering gekomen.

Europa moet toonaangevende verantwoordelijkheid op zich nemen, dit vooral in een wereld waarin het nationalisme opnieuw opgang maakt en waar behoefte is aan internationale solidariteit en samenwerking. Welke hoop zal er nog bestaan voor de grote conflicthaarden in de wereld indien de Europese constructie in mekaar zakt ? Vaak gaat men ervan uit dat spanningen en conflicten tussen volksgemeenschappen en naties een eeuwigdurend karakter hebben. De EG en het Europese Parlement bewijzen het tegendeel. Dat Duitsers, Fransen, Engelsen en Italianen ooit samen zitting zouden hebben in een democratisch parlement, was in de eerste helft van deze eeuw, een utopie, groter dan deze van Marx en Lenin. Toch is het een realiteit geworden. Welke hoop is er voor **Joegoslavië**, het Nabije Oosten, de **Toea**regs, de Koerden of de landen van het GOS wanneer het Europese project mislukt ? Wat als de Europese Gemeenschap in mekaar stuikt en dit met haar al de verworvenheden ?

Overall steekt het nationalisme het hoofd op. Op vele plaatsen in de wereld wordt solidariteit verbroken onder de druk van nationalistische maar insisteren op het zelfbeschikkingsrecht van alle volkeren, doch in feite verkiezen de eersten te zijn in een dorp, liever dan de tweede in Rome. Het zijn de profiteurs van de autonomie en de nationale **sovereiniteits**idee.

Overall zijn desintegratieprocessen aan de gang. Ze mogen niet alle met succes worden bekroond. Als nu ook nog de EG uit elkaar breekt, is er weinig hoop voor een wereld die schreeuwt om solidariteit, vooral nu de wereldbevolking dramatisch blijft groeien en gelijktijdig de schaarste, onder andere de waterschaarste, toeneemt. Hier ligt een zeer belangrijke verantwoordelijkheid voor de Europese Gemeenschap.

De heer P. Van Grembergen : Mijnheer Dierickx, u bent altijd heel accu-

raat en tracht altijd de zaken correct weer te geven, is dit een algemene beoordeling over het nationalisme ? Zo ja, wat zegt u dan van de bevrijdende kracht van het nationalisme dat zich onder andere manifesteerde in het oostblok ?

De heer L. Dierickx : Wij hebben hier te weinig tijd, maar ik maak graag, samen met u, mijnheer Van Grembergen het onderscheid tussen het agressieve, het aanvallende en het verdedigende nationalisme.

Gelukkig is er in ons land geen sprake van geweld, maar wanneer mensen op elkaar gaan schieten, dan denk ik inderdaad dat de idee van de onafhankelijkheid en van het zelfbeschikkingsrecht de enige oplossing is. In een echt federaal systeem is er plaats voor nationalisme en regionalisme, maar de middelpuntvliedende krachten moeten er steeds gecompenseerd worden door middelpuntzoekende krachten. Ik geloof dat in zeer veel gevallen, om de samenhang te bewaren, het middelpuntzoekende krachten zijn die het moeten halen op de nationalistische.

De grote universele ideologieën, de socialistische, de liberale, de christendemocratische en hopelijk ook de ecologische moeten de kracht opbrengen om op een interessante manier op te wegen tegen de centrifugale krachten die recht hebben te bestaan.

Dat is de grote wijsheid die wij aan de dag zullen moeten leggen wanneer wij willen vermijden dat alleen de collectieve egoïsmen bepalend zijn voor het politieke denken in de toekomst.

Ik geloof niet dat een renegotiatie van het verdrag van Maastricht ons dichterbij de democratie zal brengen.

Is er behoefte aan een ander politiek discours ?

We stellen vast dat nu, meer dan ooit tevoren, politieke leiders, zelfs regeringsleiders, met vuur en passie gaan pleiten voor Europese politieke, economische, sociale en monetaire unie. Ze ontwikkelen een Europese reto-

Dierickx

riek die eerlijk overkomt. Ik denk aan de discours van François Mitterrand.

Ze ontdekken echter dat ze de bevolking niet boeien, niet ontroeren, niet overtuigen. Europa staat ver van de gewone mensen af. Komen de politici met hun Europese pleidooien niet te laat ?

Tot voor kort werd over Europa bij voorkeur in zakelijke, economische en commerciële termen gesproken. De informatie die door de EG-commissie werd verspreid op luxepapier handelde op een gedramatiseerde wijze bijna steeds over het bereikte en het besliste, niet over de te bereiken doelen. De spanning, de gezonde spanning tussen sein und sollen was afwezig in de Europese voorlichting. Kritische denkoefeningen werden gehouden in ivoren torens en in kleine kringen van ingewijden. Er was van regeringszijde geen steun voor hen die grootscheepse debatten over de zin en betekenis van de Europese eenheid wilden ontketenen.

Ik herinner mij dat de vertegenwoordigers van de Duitse en Franse **Euro-pahuizen** hier kwamen vragen om in Brussel ook een Euro-pahuis op te richten, met de hulp van de Belgische en de Vlaamse regering, om hier jonge mensen te kunnen onthalen en hier studiemaniestaties te organiseren over zin en betekenis van Europa. Ze werden met een kluitje in het riet gestuurd.

Daarbij werd het de publieke opinie, ook in ons land, bijzonder moeilijk gemaakt. Enerzijds had men het over Europese integratie, Europese federale democratie, anderzijds bleef men te allen kante verder dwepen met het zelfbeschikkingsrecht en de soevereiniteit van elk volk, elke natie, elke staat.

Vaak kon men horen dat het niet zo prettig is te leven in een artificiële, lees multiculturele staat als België, maar toch werd er in ministeriële conferenties gewerkt aan het oprichten van een nog grotere artificiële staat, het meertalige en multiculturele Europa. Dat Europa er maar kan

komen als we eerst, zoals de Zwitsers dat doen in hun land, leren pronken met het multiculturele karakter van de Europese staatsvorm, werd niet begrepen. Twee eeuwen, op zijn minst, hebben we geleerd dat de ideale staatsvorm deze is die alle mensen behorend tot een taalgroep of een zogenaamde etnie herbergt en dat alle andere staatsvormen minder ideaal, minder gezond en tamelijk artificieel zijn.

Dat er nog steeds bloed vloeit ter verwezenlijking van etnisch gezuiverde staten en deelstaten bewijst de internationale actualiteit. Nog steeds wordt er gescheiden, met en zonder aanwending van geweld, om cultuurhomogene entiteiten te creëren en te behouden. Ook in ons land bestaan er nauwelijks waargenomen contradicties tussen het streven naar Europese meertalige democratie en het afbreken van de Belgische meertalige democratie.

Wij zijn voor een Europees milieubeleid, maar wij zijn tegelijk voor de regionalisering van het milieubeleid. Wij zijn voor een Europese sociale politiek, maar wij hebben problemen met de transfers van Vlaanderen naar Wallonië. Het is dus niet zo eenvoudig. We zijn voor een meertalig Europees Parlement, maar minder voor een Belgisch meertalig Parlement.

Voor de politieke wereld is een zware taak weggelegd. Er moeten logische lijnen worden getrokken. We moeten inzien hoe ongewoon revolutionair het Europese project, zelfs in zijn elementaire doelstelling, is. **Paul-Henri Spaak** vergiste zich toen hij in de jaren vijftig steeds weer zei dat Europa er zou komen als van een leien dakje „une fois qu'on aura mis le doigt dans l'engrenage et créant la CECA”.

Het betrof hier de idee dat Europa er als vanzelfsprekend zou komen. Na de kolen- en staalgemeenschap kwam de EG, dan de defensiegemeenschap, waarna een buitenlandse politiek nodig was, die er slechts kon komen als wij een Europese regering hadden en een regering kon er slechts komen als er een Grondwet was. Dat zou allemaal automatisch uit elkaar

voortvloeien. De geschiedenis heeft ons geleerd dat dat alles niet zo eenvoudig is.

De regeringen die bij de totstandkoming van Europa heel wat te verliezen hebben — Europa heeft maar één minister van Buitenlandse Zaken nodig — en die tot op heden meestal een remmende rol vervulden, zien zich nu verplicht van hun remmen motoren te maken. Als ze dit doen, is dit zeker niet om luxeredenen. Om hun politieke doelen inzake Europa te bereiken, zullen zij — regeringsleiders worden nog gehoord in de media — zich met een andere taal en met andere ideeën betreffende menselijke solidariteit en Europese eenheid, dan deze uit de achttiende eeuw, tot de massa's moeten richten, willen ze vermijden dat deze massa's zich, niet begrijpend, tegen Europa keren.

De verslaggever heeft gesproken over de nobele idee die Europa is. Ik geloof inderdaad dat het in de grond een nobele idee is. Om deze nobele idee naar de mensen over te brengen, moeten wij wellicht meer spreken over het rijke culturele en natuurlijke patrimonium dat Europa te bieden heeft, en dat wij willen behouden en willen verrijken, en wat minder over institutionele kwesties, over de techniek van de co-decisie, en dergelijke.

Dat het moeilijk is, heb ik gezegd.

Andere sprekers hebben reeds aangehaald dat er vaak sprake is van het gevaar dat een verenigd Europa een grijze eenheidsworst zal worden. Ik geloof dat niet en in dat verband bevestig ik wat de heer Van der Maelen zei. Er was een tijd dat wij, Vlamingen, geen universiteiten en geen gerechtshoven hadden ; dat wij werden gedomineerd door een Franstalige bourgeoisie, zowel in onze grootste steden als in onze minder grote steden. Bovendien was België toen geen federale of confederale staat, maar een unitaire staat. Niettegenstaande dit alles werden de Vlamingen, noch de Walen, noch de Brusselaars omgevormd tot een grijze eenheidsworst. Zelfs indien wij morgen over een waarachtig Europees Parlement beschikken, waarin wij het vagevuur van de simultane vertalingen en an-

Dierickx

dere vervelende toestanden zullen moeten aanvaarden en zelfs wanneer wij om sociale redenen een **werktaal** moeten kiezen, dan nog ben ik ervan overtuigd dat Europa nooit een grijze eenheidsworst zal worden. In Zwitserland, Oostenrijk en Duitsland is dat immers ook niet gebeurd. U hoeft slechts te kijken naar die landen die er een oude cultuur op nahouden en u zal merken hoe daar de dialecten niet alleen blijven bestaan, maar bovendien worden onderhouden.

De heer P. Van Grembergen : Ik ben tegen eenzijdigheid. Wat is er in Straatsburg, Brussel en Luxemburg gebeurd ? Mijnheer Dierickx, u wil ontkennen dat bepaalde gebieden cultureel werden onthoofd en ontworteld. Dat ziet u toch ook ? Ik beweert niet dat dit voor heel Vlaanderen het geval was. Daarvoor zijn trouwens politieke acties en een ontvoeringsbeweging noodzakelijk geweest. Maar als u de taalgrens overloopt van Calais en Duinkerken tot in Zwitserland, dan kan u toch niet ontkennen dat zich daar bepaalde toestanden hebben voorgedaan die alles te maken hebben met economie, macht, bourgeoisie en verdrukking.

De heer L. Dierickx : Mijnheer Van Grembergen, u moet toch ook toegeven dat dit gevaar vandaag helemaal niet meer bestaat, al kan men uiteraard niets voorspellen. Is er één taalgroep die het ooit moeilijker had dan de Vlaamse ?

De heer J. Caubergs : De Elzassers op dit ogenblik !

De heer L. Dierickx : Wij hebben toch weerstand geboden ! Veel hangt af van de weerbaarheid van de taalgemeenschap.

De heer J. Van Hauthem : Mijnheer Dierickx, ik wil even reageren op uw uitspraak als zou het in België toch ook allemaal geen eenheidsworst zijn geworden.

Ik wil niets afdoen aan de verdiensten van **degenen** die in de negentiende eeuw de Vlaamse beweging op-

startten, maar indien het Vlaamse volk toen tot achttien jaar naar school en nadien naar de universiteit was gegaan, dan ben ik ervan overtuigd dat wij vandaag geen Nederlands meer spraken.

De heer L. Dierickx : De verdienste berust bij mensen zoals **Max Lambert**, die inzag dat de intelligentsia in Vlaanderen de weerstand heeft geleid en dat de volksmassa nadien volgde. In het ene land gebeurt het zo en in het andere gebeurt het anders.

De toestand zou voor Vlaanderen wel gevaarlijk zijn indien wij in Europa alleen zouden staan. Maar ook de Denen, de Bretoenen, de Basken en anderen zullen zich verdedigen. Wij staan er in Europa beter voor dan in de bilaterale verhouding binnen België.

Minister-president L. Van den Brande : Ter zake ben ik het eens met de heer Dierickx. Wat ik nu in het midden ga brengen, klinkt misschien wat eigenaardig, maar op technologisch vlak zullen er binnen een drietal jaren, wat de vertalingen betreft, zelfs naar regionale talen toe, geen problemen meer zijn. Indien ter zake een inspanning wordt geleverd dan zal communicatie in Europa mogelijk zijn. Het taalaspect mag geen hinderpaal zijn om in de toekomst zelfs beter te communiceren. Wij staan wat dat betreft inderdaad niet alleen. Er is ook de uitdrukkelijk vraag van de Denen, Portugezen enzovoort. Bovendien wens ik er aan toe te voegen dat de Europese Gemeenschap op dit ogenblik de enige is waar men rekening houdt met iedere taal.

Alle andere internationale organisaties, zoals bijvoorbeeld de Internationale Arbeidsorganisatie, om nog niet van de UNO als hoofdorganisatie te spreken, doen dat niet. De Raad van Europa gebruikt slechts drie **basista**len. Men kan de Europese Gemeenschap veel verwijten, en wij moeten ter zake alert zijn, maar wij moeten toegeven dat het de enige **multinationale** gemeenschap is die voor het probleem van de communicatie veel middelen heeft uitgetrokken.

De heer L. Dierickx : Mijnheer de

voorzitter, ik kan uit ervaring zeggen dat op de congressen van zeer rijke organisaties alleen maar Engels wordt gesproken, maar dat ook in congressen van arme organisaties Engels als **werktaal** wordt gebruikt, eenvoudig omdat deze **simultaanvertaling** kunnen betalen.

Ik heb ook reeds een paar keer gehoord dat men zich zorgen maakt om de kleine entiteiten. Er is voor kleine entiteiten ten opzichte van grote geen beter verdedigingssysteem dan die van de rechtsrelatie en niet van de machtsrelatie. In de Europese Gemeenschap staan de kleine staten nu reeds in een rechtsverhouding ten opzichte van de grote. Indien we morgen de EG afschaffen en het Europese Parlement naar huis sturen, staan wij opnieuw tegenover de grotere landen in een zuivere machtsrelatie en dan delven we het onderspit.

Ik wens nog een bemerking te maken in verband met de bewering van de heer Kempinaire, die heeft gezegd dat er geen weg terug is, dat Europa automatisch er zal komen. Ik geloof dat niet ; ik denk dat er nog heel veel kan mislopen. Als ik zie wat de reacties waren in Groot-Brittannië, toen men in Duitsland op het punt stond de lancering van de eerste V2 te vieren, en wat de reactie was in Duitsland, toen men in Groot-Brittannië een hoge officier huldigde, die de tapijtbombardementen op Dresden had georganiseerd, maak ik me zorgen. Een paar domheden in Frankrijk of in Duitsland volstaan om aan de nationalistes in het andere land opnieuw een goed geweten te geven. Ik vrees maar al te zeer wat de heer Le Pen aan het doen is. Niet van le Front National heb ik schrik, maar wel van de traditionele partijen, die zullen toegeven aan de druk die uitgaat van mensen zoals Le Pen, Schönhuber, Haider enzovoort. Er is behoefte aan grote waakzaamheid. De Duitsers weten wat ze te verliezen hebben in het Europese **integratie**proces. Laten we dus niet denken dat alle problemen automatisch wordt opgelost, of door middel van enkele informatiecampagnes en wat Europese min of meer prettige richtlijnen.

Er werd ook steeds meer gezegd dat

Dierickx

er te weinig democratie is. Ik zou daarop willen zeggen dat een bestaand besluitvormingsproces kan worden gedemocratiseerd, een onbestaand besluitvormingsproces niet.

Om het even te hebben over het probleem van het nationalisme ben ik zo vrij een zin voor te lezen van iemand die niet tot mijn partij behoort, maar die in een vrije tribune in de krant De Standaard van enkele tijd geleden het volgende schrijft. Ik citeer : Maastricht bewolkt, maar met opklaringen. Om intern de moddergolf van rechts met zijn niets ontziend, eng en moordend nationalisme tegen te gaan en extern een voorbeeld van convergentie te zijn, zijn Europa en Maastricht een hoopgevend lichtbaken in een verbrokkelende wereld. Einde citaat. Dit schreef **Marc Galle**.

De heer Van Grembergen heeft het gehad over de kloof tussen de publieke opinie en de Europese beslissers. Er is inderdaad een kloof tussen de beslissers en de bevolking. Die is er altijd geweest, dat is niet nieuw. Ik heb nog nooit anders gehoord dan dat mensen zeiden dat ze niets begrijpen van wat in de politieke wereld gebeurt. Eén ding kan men echter met zekerheid stellen : als morgen het Europese Parlement naar huis wordt gestuurd en de EG wordt ontmanteld, dan keren we naar het diplomatiek besluitvormingssysteem à la Metternich en dan zal de kloof tussen de bevolking en de beslissers in elk geval nog veel groter zijn.

De heer P. Van Grembergen : Maar mijnheer Dierickx, dat is conservatieve praat.

De heer L. Dierickx : Mijnheer Van Grembergen, dat is geen conservatieve praat. Ik zeg allen maar dat we de zaken in hun juiste verhoudingen moeten zien.

De heer H. Candries : Mijnheer Dierickx, dat is juist, maar u heeft het al drie keren gezegd !

De heer L. Dierickx : Mijnheer de voorzitter, door tegen Maastricht te pleiten, vergist men zich naar mijn mening in zekere mate van tegen-

stander. Tegen Maastricht pleiten zou moeten vervangen kunnen worden door pleiten tegen John Major, pleiten tegen de nationale regeringen en vooral ook pleiten tegen de politieke denkrichtingen, partijen en zelfs vakbonden, die deze regeringen vormen en schragen.

Waren onze politieke denkrichtingen en de mensen die ze vertegenwoordigen meer doordrongen van de universaliteit van hun gedachtengoed en doelstellingen dan zouden ze er niet zo veel moeite mee hebben om afstand te doen van een stuk macht en aldus te komen tot de werkelijke federale democratie op Europees niveau, die wij wensen. Maar wij zijn nog allemaal doordrongen van het gedachtengoed van de achttiende eeuw dat ertoe bijgedragen heeft dat de gedachtenstromingen die oorspronkelijk universalistisch waren in verregaande mate door het nationalisme werden ingepalmd en onderworpen aan de *raison d'Etat*. Om daarvan af te raken, zullen we allemaal grote inspanningen moeten leveren.

Wij verwijten aan de Europese regeringen en ministers van op sociaal, ecologisch en democratisch gebied niet vooruitstrevend genoeg te zijn. Maar hoeveel macht staan wij op ons eigen niveau, op het niveau van de nationale partijen, af aan *supra-nationale* partijcongressen ? We zien hoe moeilijk het is op ons eigen niveau, laat er ons dus van doordrongen zijn dat het Europese *integratie*-proces met de grootste moeilijkheden gepaard gaat.

Maastricht is een stap ; ik ben er niet enthousiast over, maar we kunnen op dit ogenblik het verdrag niet verwerpen. Niet alleen de inhoud van het verdrag maar ook de stijl en vooral de argumenten waarmee de tegenstanders het verdrag in Frankrijk en elders hebben bekampt, zouden zeer velen moeten doen besluiten : Als die mensen er op zo'n manier tegen zijn, dan moet ik er wellicht op mijn manier voor zijn. (*Applaus van de heren Van der Maelen en Candries*)

De voorzitter : De heer Van den Eynde heeft het woord.

De heer F. Van den Eynde (op de tribune) : Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister-president, dames en heren, met enige schroom kom ik hier tegen Maastricht spreken, want het pleidooi van de vorige spreker bevatte zo weinig overtuigende argumenten pro, dat ik met mijn requisitoir in herhaling dreig te vallen.

Mijnheer de minister-president, één van de meest merkwaardige zaken van het Maastrichtdebat is de wijze waarop het in dit land wordt gevoerd. Wij hebben de zaak eerst in de Kamer behandeld ; dat was uiteraard uw schuld niet, maar het was niet helemaal logisch. Het debat was er niet te lang en kreeg nagenoeg geen aandacht in de media. De aandacht voor het debat in de Vlaamse Raad is blijkbaar ook niet al te groot.

Mijnheer Van Grembergen, wij spreken hier vandaag over een zaak die de toekomst van onze gemeenschap en van de andere volksgemeenschappen in Europa voor de volgende decennia zal bepalen. U kan toch niet ontkennen dat de manier waarop dat in dit landje gebeurt beneden alle peil is.

Het spijt mij dat er geen referendum, welke ook de uitslag had geweest, plaats heeft gehad. Zowel in Dene-marken, Frankrijk als Ierland heeft het referendum één groot voordeel gehad. Men heeft daar ten minste over Maastricht gesproken. Daar weet de bevolking ten minste waarover het gaat. In België is dit niet gebeurd , wat ik betreurt. Ook daar kan de minister-president niets aan verhelpen, maar het moet toch eens worden gezegd. Wanneer alles dan voorbij is, vindt de federale regering het nodig om 20 miljoen frank uit te trekken voor de voorlichting van de bevolking. Dat is toch helemaal te idioot.

Het is met enige schroom dat ik hier spreek over Maastricht omdat het gaat over Europa. Europa ligt mij als Vlaams-nationalist nauw aan het hart. In de Vlaamse beweging wordt de Europese vlag sedert tientallen jaren hoog gehouden. Als er een beweging is in dit land die steeds voor Eu-

Van den Eynde

ropa heeft gepleit en zal blijven pleiten dan is het wel de Vlaamse beweging in het algemeen en het Vlaams-nationalisme in het bijzonder. Wij doen dit omdat wij inderdaad geloven in die eenheid in verscheidenheid die zo typisch is voor dit continent. Dit is totaal in tegenstelling met de zo vaak herhaalde slogan van het zo gesloten en bekrompen nationalisme. Wij hebben dit consequent beleefd. Wij hebben de hand gereikt aan de mensen van Bretagne, aan de Basken, en de Noord-Ieren. Wij waren al solidair met de Oosteuropese volkeren toen niemand er over sprak.

Ik moet er u toch aan herinneren dat het Karel Dillen was die, toen hij hier alleen het Vlaams Blok vertegenwoordigde, de Belgische regering er moest aan herinneren dat België de bezetting van Estland door de Sovjetunie nooit heeft erkend. Toen iedereen meewarig glimlachte wanneer wij het over de Baltische volkeren hadden, bleven wij hun zaak bepleiten omdat wij solidair wilden zijn met alle volksgemeenschappen die een strijd streden die de onze was, namelijk het recht op een eigen identiteit. Wij deden dit zelfs voor Friesland, waar het dan toch tegen ons eigen Nederlands ging. Zelfs daar stonden wij aan de zijde van de mensen die pleitten voor de eigen Friese identiteit. Tegelijkertijd waren wij ons ervan bewust dat het Europa waarvan wij droomden de staten voor een stuk zou afbouwen. Ook onderschreven wij de problemen van de verschillende volkeren die door staatsgrenzen verdeeld zijn. Ik denk hier in het bijzonder aan Baskenland en aan Ierland, maar ook, en waarom niet, aan ons eigen Vlaanderen. Tenslotte is er toch nog een stukje Zuid-Vlaanderen in wat ze nu le departement du Nord noemen. Wij waren van mening dat het zonder virulent irredentisme in een Europa waar de staatsgrenzen zouden vervagen mogelijk zou zijn geweest om tenminste gedeeltelijk naar een culturele eenheid te streven tussen de verschillende groepen van die volkeren. Wij geloven ook nog in het feit dat Europa belijden zich niet alleen richt tot die kleinere gemeenschappen,

maar dat de kleinere gemeenschappen een boodschap hebben voor de grotere Europese volkeren, namelijk begrijp ons, geef ons het recht onszelf te zijn en erken samen met ons dat er een gemeenschappelijke Europese cultuur bestaat. Wij moeten daar samen voor instaan. Die gemeenschappelijke Europese cultuur — ik hoef maar te verwijzen naar heelwat periodes uit onze Europese geschiedenis zoals bijvoorbeeld de gotiek die niet beperkt is tot een land of een volk in Europa — zou kunnen worden beleden in die verscheidenheid waarvoor wij opkwamen. Wij geloofden en geloven in bepaalde Europese waarden.

Eén daarvan — misschien wel de belangrijkste — is de prioriteit van de cultuur op het materiële. In de overeenkomst van Maastricht vinden wij daarvan weinig of niets terug. Er is wel een raad der regio's, maar die is slechts adviserend. Het werd hier reeds gezegd dat het de staten zijn die zullen bepalen wat een regio is, dus niet de volkse of de etnische entiteiten. Het is dus om het even welk centralistisch of half centralistisch regime dat zal bepalen wat een regio is. Wij zullen dus slechts een adviserende regio zijn.

Mijnheer de voorzitter van de regering, gesteld dat de tijd waarin wij leven voor Vlaanderen belangrijk is — gisteren hoorde ik zelfs verwijzen naar de geschiedenis die aan onze deur staat — en dat Vlaanderen zich eindelijk zal kunnen verwezenlijken, zou het misschien mogelijk zijn en ligt het alleszins in uw mogelijkheden aan dit Vlaams parlement — zoals u dat noemt — te vragen hetzelfde te doen als de Denen, niet enkel om zomaar aan obstructie te doen. Ik stel vast dat de moedige houding van het Deense volk op dit ogenblik voor gevolg heeft dat men minstens praat over een nieuwe negociatie met hen en zij op zijn minst nieuwe en ruimere aanbiedingen zullen krijgen. Het zou toch mogelijk moeten zijn, wanneer de Vlaamse Raad morgen neen stemt, zodat het ja van de Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers op dat ogenblik dan toch zeer kaduuk wordt, dat men opnieuw gaat onder-

handelen en minstens eist, ten eerste, dat de raad van regio's een echte bevoegdheid krijgt en, ten tweede, dat in Maastricht niet uitsluitend die kunstmatige negentiende eeuwse staten bepalend zullen zijn, maar dat de volksgemeenschappen in Europa zullen mogen meespreken. Dat is op dit ogenblik een zeer belangrijke vraag die bovendien niet zeer revolutionair zou zijn, maar waarmee u zowel Vlaanderen als Europa een zeer grote dienst zou bewijzen.

Wanneer u zegt dat de EG elke taal respecteert — dat zal ik niet tegenspreken — dan is dat correct in de mate dat ze de officiële taal is. Als volksnationalist is het mij met genoeg opgevallen dat bij voorbeeld het Gaelic op de Europese paspoorten wordt vermeld, maar er zijn andere talen die niet aan bod komen.

Wat evenwel nog veel erger en verrekender is dan Maastricht is wat op dit ogenblik het officiële Europa is, dat in feite niet, zoals de woordvoerder van Agalev zoëven zei, de n.v. Europa is, maar Europe Ltd. Immers, de verengelsing komt langs alle mogelijke kanten via Europa binnen. Denken wij maar aan de Erasmusprojecten.

Omdat wij geloven in Europa en ja willen zeggen tot Europa, zeggen wij neen tot Europe Ltd en dus neen aan Maastricht. **(Applaus bij het VB)**

De voorzitter : De minister-president heeft het woord.

Minister-president L. Van den Brande : Mijnheer de voorzitter, collega's, tijdens dit debat — en dat was het in feite — werd de zaal niet stormenderhand bezet. Maar ik deel echter de opinie van onder meer de heer Van Grembergen dat wij **gedialoog** hebben, dat wij onze opvatting naar voren hebben gebracht, wat de bedoeling is van een parlementair debat.

Ik heb goed geluisterd heb naar de dertien of veertien sprekers, die in eigen naam of namens hun fractie spraken en bepaalde opinies hebben geuit. Het is mij opgevallen dat er niet zoveel vragen werden gesteld — wel enkele punctuele vragen — maar

Van den Brande

dat men heeft verwoord hoe men tegenover het verdrag van Maastricht staat.

Het normale gevolg van een debat zou moeten zijn dat men van opinie kan veranderen ; misschien maak ik mij ter zake illusies. Hier geldt uiteraard wederkerigheid. Dit is geen verwijt aan wie dan ook. In ieder geval moeten wij proberen de essentiële elementen van het debat in het daglicht te stellen.

Ik dank de verslaggevers — het mondelinge verslag werd uitgebracht door de heer Suykerbuyk, maar in feite was het een verslag van beide verslaggevers — die de essentiële lijnen hebben aangegeven van wat ook in de commissie aan de agenda was. Ik heb vastgesteld dat inzake subsidiariteit een aantal overwegingen werden gegeven inzake het Comité van Regio's, de cultuur, de onderwijsparagraaf met daarin vervat het taalelement, alsook de toekomstige rechtstreekse aanwezigheid van Vlaamse ministers in de Europese raden.

Alvorens in te gaan op sommige van deze elementen, meen ik dat in heel het debat — dat dateert niet van vandaag en is niet enkel eigen aan ons Vlaams parlement — een bijzonder grote paradox aanwezig is. Inderdaad, enerzijds stelt men vast dat Maastricht in wezen voor het eerst een bijdrage is om het democratisch deficit te verkleinen, om af te stappen van het loutere markt- en economisch gegeven en dat, precies naar aanleiding van Maastricht, de verwarring, de ontmoediging, en de ontgoocheling bovenkomt. Dit is in feite een paradoxaal gegeven.

Ik probeer de zaken objectief en niet — zoals ik het gisteren stelde in een ander verband — vanuit een euroforie te bekijken. Wij moeten met de voeten op de grond staan en realistisch zijn.

De voorzitter : De heer Van Dienderen heeft het woord.

De heer H. Van Dienderen : Mijnheer de minister-president, u zegt dat

het verdrag van Maastricht een gunstige stap is om het democratisch deficit te verkleinen. Sta mij toe er u attent op te maken dat u in de Kamer van Volksvertegenwoordigers een resolutie heeft goedgekeurd waarin enerzijds is gesteld dat dit verdrag, precies doordat het meer bevoegdheden geeft aan het Europese niveau en daardoor de bestaande nationale controlemiddelen bijgevolg schaaftmat zet, maar waarin anderzijds wordt gezegd dat het Europees Parlement niet de mogelijkheden heeft die nationale controlerende rol over te nemen, waardoor precies het democratisch deficit groter wordt en niet kleiner.

Minister-president L. Van den Brande : Mijnheer Van Dienderen, dit is in feite de kernvraag.

Op het vlak van de subsidiariteit rijst de vraag op welk geschikt niveau aan besluitvorming wordt gedaan. Of men nu stelt dat, zoals volgens het woordenboek, dit woord afkomstig is van subsidium hulp, maar hulp verwijst ook etisch en filosofisch naar samenwerking, naar solidariteit —

dan is de kernvraag te weten wat in de benadering van de enen en van de anderen de beoordelingsbasis is van het beleidsniveau, van het kader en van de schaal.

Als men overtuigd denationalistisch of denationaal redeneert en men ervan uitgaat dat Europa eigenlijk het aangewezen beleidsniveau is, dan is het normaal om de subsidiariteit te evalueren vanuit het Europese federatieve gegeven.

Wanneer men dat niet doet, begrijp ik dat men de subsidiariteit probeert in te vullen en dat men het antwoord op de vraag naar het geschikt niveau geeft vanuit het gemeentelijk vlak, de gemeenschap of de lidstaat.

Wij moeten objectief blijven. De vragen over de subsidiariteit, die samen moet worden gelezen met samenwerking en solidariteit, kunnen maar zinvol worden beantwoord in het licht van wat men denkt.

Het is mij opgevallen dat onder meer de Duitsers, vooral in het kader van de bijeenkomsten in Birmingham en

De Agalev-fractie stemde verdeeld over het verdrag van Maastricht. L. Dierickx (links) hield het bij een ja-stem, terwijl de overige leden van de groene fractie het verdrag niet goedkeurden

Van den Brande

Edinburgh, heel erg proberen om de subsidiariteit in te vullen.

Ik heb zelf vroeger een inspanning gedaan om dat beginsel in te vullen op het sociaal vlak. Dit is weliswaar een heel andere discussie, maar ze heeft eveneens te maken met subsidiariteit. De vraag is of de sociale regelgeving uitsluitend moet gebeuren door de overheden. Een andere vraag is wat de ruimte is van de sociale partners, werkgevers en werknemers. Kunnen die in subsidiaire orde beslissingen nemen? Wat is het geschikte niveau en wie zijn de geschikte mensen om tot besluitvorming te komen?

Ik leg de nadruk op deze paradox. Het verdrag van Maastricht is in wezen terreinwinst voor een meer Europese democratie met betrekking tot het Europees Parlement en mechanismen voor besluitvorming. Ik ga ermee akkoord dat dit niet per se het wegwerken is van de besluitvorming in elk van de lidstaten — ons federaal parlement of ons gemeenschapsparlement.

Wij hebben allen het gevoel dat er een overdreven centralisme is ingetreden in de Europese besluitvorming. Of men ab ovo Europeaan is of men alles bekijkt vanuit zijn gemeente of zijn gemeenschap, centralisme en technocratie zijn slechte elementen voor de besluitvorming.

Dit is een eerste element dat mij ertoe brengt te verklaren dat er wat is misgelopen met de Europese constructie.

Een tweede element is aangehaald in het debat. Het Europees huis is niet af. Als ik het poëtisch mag uitdrukken, zijn een aantal verdiepingen in aanbouw, zoals de interne markt en het landbouwbeleid, en zijn een aantal verdiepingen niet afgewerkt, zoals de sociale politiek en het regionale beleid. Met enkele bouwstenen en materialen weten we niet goed raad in de Europese samenleving en in de Europese constructie.

In ons Vlaams parlement heeft men vandaag aandacht besteed aan onder-

wijs en cultuur. Wat is de plaats van justitie in een goede, democratische staatsopbouw? Waar leggen we de grenzen inzake veiligheid? Zijn we het erover eens dat er een Europese justitie moet komen? Ik ben er op sommige punten niet van overtuigd. In de Verenigde Staten verschilt het justitieel systeem vaak aanzienlijk van de ene staat tot de andere.

Daarom is de vraag gesteld of het milieu al dan niet tot de Europese constructie moet blijven behoren. Onder het mom en het alibi van de subsidiariteit zou men afbouwen wat buitengewoon belangrijk is voor de kwaliteit van onze samenleving.

Ik deel dus de mening van degenen die verklaren dat de subsidiariteit moet worden gebruikt als principe, maar niet mag worden misbruikt als alibi. In zulk geval geven we niet langer de juiste invulling van het begrip.

Wat zal in het jaar 2000 het geschikte beleidsniveau zijn? Dat is de kern van de discussie omtrent het verdrag van Maastricht.

Mijnheer de voorzitter, in de Vlaamse Raad heb ik van alle fracties gehoord dat één van de oplossingen om te komen tot een kwalitatieve invulling van de Europese besluitvorming erin bestaat rekening te houden met de verscheidenheid in Europa.

In 1985 werd de idee van het Europa van 1992 gelanceerd. Het werd in concrete plannen uitgewerkt. Het nieuwe Europa zal in de toekomst alleen kunnen worden gedragen door een nieuw project met grootschaligheid maar ook met het meer onderkennen van de verscheidenheid.

Wanneer iedereen aanvaardt dat wij rekening moeten houden met de verschillen maar dan rijst de vraag hoe die verscheidenheid gestalte krijgt en hoe ze wordt gestructureerd?

Zo kom ik tot de vraag of het Comité van de Regio's een interessant instrument is of niet. Of het een voldoende instrument is of niet. Het Comité van de Regio's lijkt mij een interessante stap maar kan in het onderkennen en in het uittekenen van de verscheidenheid geen eindpunt zijn.

Het Comité van de Regio's heeft inderdaad een adviserende rol. Het wordt samengesteld uit zeer verschillende regionale entiteiten. Een aantal collega's heeft daarstraks op de grote dispariteit gewezen. Men moet toch tenminste enkele eigenheden van de verschillende culturen erkennen. Het verdrag is onvolmaakt, maar het is een belangrijke stap in de goede richting.

Sommigen zeggen dat, wanneer de gemeenschap opnieuw zou moeten worden opgebouwd, zij niet meer het landbouwbeleid als centraal thema in de Europese besluitvorming zouden aanvaarden maar wel de verscheidenheid van de culturen.

Ik ben niet laaiend enthousiast over dat Comité van de Regio's. Ik geloof er echter voldoende in om te zeggen dat nu voor het eerst de verscheidenheid structureel in de besluitvorming aan bod zal komen. Op een aantal domeinen zal er immers een verplicht advies moeten worden gegeven door het Comité.

Bestaat er een betere formule om te komen tot een Senaat van de regio's en de culturen? Ik sluit dat niet uit. Het is misschien een nuttige tussenstap af te spreken dat de kiesdistricten voor Europa overeenkomen met de culturen of regio's die steunen op de democratische intensiteit, de identiteit en een sociaal-economisch draagvlak. Dat is een stelling die toelaat om de regio's en de culturen herkenbaar te maken binnen Europa.

Is er niemand die de vraag stelt waarom men voor het Europees Parlement over de lidstaten heen geen kiesdistricten maakt die steunen op entiteiten die samenhangen met culturen? Het Comité van de Regio's is een belangrijke, noodzakelijke en nuttige tussenstap. Er zijn natuurlijk ook andere formules nodig. Ik zal met alle overtuiging medewerken aan de samenstelling van het comité. Daarover zullen een aantal afspraken moeten worden gemaakt.

De heer Kempinaire heeft een paar praktische en concrete vragen gesteld. Het is juist dat een aantal afspraken nog niet zijn gemaakt. Wij

Van den Brande

hebben als uitgangspunt dat 7 van de 12 leden van het Comité Vlamingen moeten zijn, maar daarover bestaat op dit ogenblik nog geen eensgezindheid.

Inzake de vertegenwoordiging van de lokale besturen blijf ik bij mijn standpunt. De vertegenwoordigers in het Comité moeten mensen zijn van wat ik het hoogste Vlaamse beleidsniveau zou noemen. Met alle respect voor gemeenten en steden, maar ik geloof niet dat de grote variëteit van culturen en regio's die wij op dit ogenblik bij de 12 lidstaten hebben, variëteit die nog groter zal worden met de uitbreiding van de gemeenschap in het vooruitzicht, zal verwateren en dat er geen enkele identiteit zal overblijven. Het zal een instrument van disparatie worden wanneer de gemeenten en de steden in dit Comité zouden zijn vertegenwoordigd.

Toch moeten wij hierbij genuanceerd zijn. Toen de burgemeester van Barcelona mij zei dat hij opkwam voor de vertegenwoordiging van steden en gemeenten in het Comité, kon ik er niet naast kijken dat groot Barcelona 3 miljoen inwoners heeft, dat het een stad is met een culturele identiteit die bovendien een sociaal-economische draagkracht heeft. Wij moeten hierover genuanceerd denken.

Ik blijf er dus voorstander van om een vertegenwoordiging tot stand te brengen die in essentie te maken heeft met wat men het hoogste beleidsniveau in de Vlaamse Gemeenschap zou kunnen noemen. Ik bedoel dus een combinatie van leden van de Vlaamse regering aan de ene kant en Vlaamse parlementsleden aan de andere kant, in verhouding tot de aantallen die zijn toegekend.

Mijnheer de voorzitter, wanneer ik deze overwegingen maak, meen ik dat het ergste wat ons kan overkomen is dat we het Europa van de toekomst met een defaitistische houding tegemoet zien.

Mijnheer de voorzitter, wanneer ik deze overwegingen maak, meen ik dat het ergste wat ons kan overko-

men is dat we het Europa van de toekomst met een defaitistische houding tegemoet zien.

Vandaar dat ik stel dat wij niet kunstmatig, maar in grote openheid via het Europa van de culturen invulling geven aan het nieuwe Europa. Ik respecteer de houding van **degenen** die het verdrag van Maastricht verwerpen. Toch meen ik dat wij precies vanuit Vlaanderen een unieke mogelijkheid hebben om een aantal opdrachten te vervullen.

Toen ik op 1 oktober jongstleden het colloquium over het Europa van de culturen heb ingesteld — waarvoor ik trouwens een paar collega's wil bedanken die hieraan actief hebben meegewerkt — was het precies de bedoeling aan te geven, wat er in Europa al dan niet mogelijk is.

Concreet zie ik voor Vlaanderen drie opdrachten. Indien wij hiervoor voldoende ambitie hebben, kunnen wij ook hier in dit Vlaamse parlement een voortrekkersrol spelen, omdat wij in het Europa van de culturen Is een vooraanstaande cultuur, als een regio met een groot draagvlak worden aanvaard en beschouwd. Toen ik deze middag sprak met mijn collega's van Kent, Nord-Pas-De-Calais, Wallonië en Brussel, in het kader van een euregio, waren de Britse en de Franse collega verbaasd, eigenlijk bijna verstomd, over het feit dat wij, als de akkoorden worden gehonoreerd, inderdaad verdragen op het vlak van het internationaal publiek recht zouden kunnen sluiten.

De voorzitter van **Nord-Pas-de-Calais**, een regio die niet met Vlaanderen te vergelijken is, heeft gevraagd om een samenwerking tot stand te brengen. Ik vind dat nuttig in het kader van de euregio, maar ik heb gezegd — zoals ik dat ook aan de Nederlandse provinciegouverneurs zeg — dat in de toekomst voor een aantal domeinen zoals milieu, infrastructuur enzovoort, de partners voor Vlaanderen staten zullen zijn en geen **counties**, graafschappen en andere gedecentraliseerde entiteiten. Dit is het juiste draagvlak.

Mijnheer Dewael, u hebt erop aange-

drongen dat we in onze samenwerking met Nederland voor bepaalde zaken verder zouden gaan. Heel de discussie en de dossiers in verband met de Taalunie zijn zeer belangrijk. Ik kan u echter meedelen dat wij binnen relatief korte tijd met de Nederlandse collega de inventaris zullen opmaken van die zaken die we samen willen bespreken.

Ik ben er dan ook rotsvast van overtuigd dat we ten eerste een voortrekker kunnen zijn naar een Europa van de culturen.

Ten tweede, door onze ligging en door een aantal mogelijkheden waarover we beschikken, kunnen we uitstekend de rol van bemiddelaar tussen de grote lidstaten-culturen en degene die een minder grote bevolking hebben, op ons nemen.

Ik deel de mening van een aantal collega's die bevreemd zijn voor het feit dat Europa vanuit de drie of vier dichtbevolkte culturele entiteiten zou worden geculturaliseerd. Mijn uitgangspunt is dat er een **majorité-autre-phone** is, met name een meerderheid van talen en culturen die in Europa gesproken en beleefd worden en die niet enkel een tegengewicht maar een meerderheid in Europa vormen. Ik denk dat dit ook een mogelijkheid is waarover wij beschikken.

Ten derde, in wat ik een nieuwe Europese culturele alliantie heb genoemd, meen ik dat wij, in zoveel domeinen in verband met de cultuur, mogelijkheden hebben om inderdaad aan een nieuw project Europa te bouwen. Ik deel de mening van een aantal collega's. Er werd eerst neergekeken op het Deense en op het Franse referendum. Ik heb dit nooit gedaan. Ik heb mij niet geschaard achter die groep van collega's-politici die zich op dat ogenblik afvroegen hoe het mogelijk en denkbaar was dat de Denen zoiets durfden doen en of het wel denkbaar was dat in Frankrijk een andere meerderheid tot stand zou kunnen komen. Ik heb gepoogd om dit in alle realiteit te benaderen.

Eén woord nog over onze deelneming aan de Europese Raden in de toekomst. Verscheidene collega's

Van den Brande

hebben reeds aangehaald dat de besluitvorming in de Europese Raad goed moet worden afgesproken. Om daar tot besluitvorming te kunnen komen, moeten wij bereid zijn tot elke inspanning.

In het huidige Europa van de twaalf zullen wij, op de Duitsers na, de enigen zijn om rechtstreeks aanwezig te zijn op Europese Raden. Dit zal niet via een tussenniveau moeten gebeuren, maar rechtstreeks vanuit de Vlaamse Gemeenschap. De heer Geens had gelijk erop te wijzen dat dit een zeer belangrijke ontwikkeling is. Wij moeten onze taak ten volle opnemen in de komende tijd.

Ik wil nog even stilstaan bij de bedenkingen inzake de cultuurparagraaf. Het waren eerder overwegingen dan vragen. Vooral de heer Dewael is hier vrij diep op ingegaan. Met meerdere collega's ben ik het eens dat deze paragraaf enerzijds een waarborg biedt dat de cultuur in het geheel van de Europese gedachte wordt ingebed. Anderzijds mag dit zeker niet leiden tot een centrale en centraliserende Europese cultuurpolitiek. Dat zou een **contradictio** in terminis zijn. De meeste fracties zitten trouwens op dezelfde golflengte in hun afwijzing van deze evolutie.

De cultuurparagraaf in het verdrag van Maastricht is echter zeer belangrijk. Hij stelt immers dat rekening moet worden gehouden met de verscheidenheid in Europa en maakt hiervan een afdwingbaar recht. Dit zal zich niet alleen uiten op het conceptuele vlak, maar ook op het vlak van de middelen. Inderdaad, voor een aantal programma's ter ondersteuning van de diversiteit zullen we bepaalde Europese middelen kunnen aanwenden. Ook inzake waarborgen voor onze cultuur is dit in de toekomst belangrijk.

Mijnheer Suykerbuyk, volgens u heeft men in Europa, in België en in Vlaanderen te lang geslapen. Dit is uiteraard figuurlijk bedoeld. U weet dat men, in een cyclische opvatting, best wakker is. Ik pleit voor een wakere Vlaamse belangstelling voor Eu-

ropa. Tussen wakker zijn en slapen ligt nog een ander niveau: men moet ook waakzaam zijn. Volgens deze dagindeling ben ik het met u eens. Er was een bepaalde **vanzelfsprekendheid** gekomen op het Europese vlak. Aan de hand van het verdrag van Maastricht kunnen wij die nu overstijgen.

In de besluiten van de bijeenkomst in Birmingham staat dat in de toekomst de Europese Commissie haar voorstellen zal dienen toe te lichten aan de Europese burgers. Voor sommigen komt dit misschien te laat, maar in de Europese bureaucratische context is het echter een vrij revolutionair gegeven. Daar valt dus een kentering te merken.

De heer Kempinaire had het in zijn vraag over het probleem dat in de toekomst het Vlaams parlement voor vijf jaar zal worden verkozen, terwijl het Comité van de Regio's maar voor een termijn van vier jaar zal worden benoemd. In dat verband verwijs ik naar de aanstelling van de Europese Commissie waar de termijn ook niet samenvalt met parlementaire zittingen. Zoiets is trouwens zo goed als onmogelijk in het kader van de verschillende instellingen en organisaties in Europa.

Ik dank de heer Van der Maelen voor de vele bemerkingsen die hij heeft gemaakt. Hij heeft niet zozeer vragen gesteld. Ik kan wel uw opvatting bevestigen dat het sneller moet gaan. Zowel mijn voorganger, Gaston Geens, als ikzelf zullen alles op alles zetten om sommige dingen in Europa te accelereren.

Een aantal collega's van het Vlaams Blok hebben vragen gesteld naar het waarom van de huidige procedure. Zoals u weet, is er een parlementaire behandeling vereist zowel op nationaal vlak als op het vlak van de gemeenschappen en gewesten. Ik meen dat wij deze procedure moeten aanhouden. De Raad van State heeft trouwens tot op heden keer op keer negatieve adviezen verstrekt over het houden van referenda, rekening houdende met de huidige grondwettelijke bepalingen. De Nederlandse Raad van State heeft trouwens op verge-

lijkbare gronden gesteld dat in het huidige constitutioneel systeem een referendum over een dergelijk onderwerp eigenlijk niet kan. Alleen een grondwetswijziging zou ons, als regering, toelaten een dergelijke maatregel te nemen voor wat de ratificatie van het verdrag betreft.

Men heeft mij ook uitleg gevraagd over het Europese burgerschap en de mogelijke afwijkingsclausules. Collega's, dit is natuurlijk een zaak voor de federale overheid. In een normaal voldragen Europees gegeven waar er een vrije circulatie bestaat van mensen, goederen, diensten en kapitalen, het oude gegeven dat reeds zo lang vervlochten zit in de Europese wetgeving, zijn er geen problemen in verband met het burgerschap. Aan de andere kant kan men overwegen voorwaarden te koppelen aan het stemrecht voor burgers van de lidstaten. De heer Suykerbuyk heeft ons reeds zijn persoonlijke visie gegeven, die echter niet noodzakelijk die van zijn fractie is.

Mijnheer Van Dienderen, ik heb geantwoord op uw principiële bedenking in verband met het milieu. U hebt verwezen naar het vermeende democratisch tekort in het verdrag. Ik blijf echter voorstander van een dynamische aanpak op elk van de verschillende echelons. Naar mijn mening zou het verkeerd zijn om de Europese trein te laten voortrijden en niet langs de culturele verscheidenheid alle inspanningen te leveren om Europa dichterbij de mensen te brengen. Meer in het algemeen hebt u mij ook uitleg gevraagd over duurzaamheid gekoppeld aan groei.

Mijnheer Van Grembergen, u hebt zeer genuanceerd gezegd dat de heer Candries eigenlijk uw alter ego is die aangeeft dat uw fractie het verdrag van Maastricht op een aantal punten positief vindt. De globale conclusie van uw fractie blijft echter dat u vandaag neen moet zeggen. Ik geloof dat dit een voorwaardelijk neen is. U wijst niet per se een aantal dingen af, maar u wil dat een aantal dingen sneller gaan en dat er meer wordt gespeeld op de onvolkomenheden van een aantal instrumenten die nu worden vooropgezet. Ik neem hier akte van.

Van den Brande

Mijnheer Dewael, ik heb u kort mijn mening gegeven over uw opvattingen. Collega L. Martens is daar trouwens ook op ingegaan. Collega Moors heeft zeer nadrukkelijk verwezen naar het belang van onderwijs. Hij wees er echter ook op dat de onderwijswetgeving en de onderwijspolitiek dermate persoons- en cultuurgebonden zijn, dat ze uiteraard niet kunnen worden doorgespeeld naar de Europese besluitvorming.

Collega Dierickx, u hebt een algemene benadering gegeven en wij hebben vroeger reeds de kans gehad om daarover van gedachten te wisselen, wat we trouwens ook even deden tijdens het debat. U bent een **voluntaristisch** federaal denkend mens in de diepe betekenis van het woord. U hebt een aantal stellingen naar voren gebracht waarin ik mij kan terugvinden. U hebt, zoals wij allen, het recht op uw eigen opvattingen. Over sommige punten verschillen we van mening.

Mijnheer de voorzitter, tot daar in een notedop de synthese en het antwoord op de vragen die mij werden gesteld.

Ik heb gepoogd onze opvatting zo zakelijk en realistisch mogelijk uiteen te zetten.

Tot slot durf ik voor dit ontwerp de steun vragen zowel van de oppositie als van de meerderheid. Zeker voor een ontwerp als dit moet het mogelijk zijn het cliché van **meerderheid-oppositie** opzij te schuiven. Met andere woorden de oppositie moet na afweging van pro en contra dit ontwerp kunnen goedkeuren.

De Vlaamse regering en ikzelf zullen alleszins op de ingeslagen weg voortgaan. Wij wensen niet passief op te treden in de Europese gremia. Wij willen voorzichtig, maar toch ambitieus onze Europese taken opnemen. Naar aanleiding van de Europese Raad in Edinburgh, waar zal worden voortgebouwd op de resultaten van de Raad van Birmingham, zal door mezelf samen met anderen een initiatief worden genomen om rekening te

houden met de verscheidenheid van culturen.

Om aan te geven dat goede bedoelingen niet voldoende zijn, heeft de Vlaamse regering op mijn voorstel vanmorgen beslist om een beleidsgroep op te richten met als taak de voorbereiding van het Belgisch voorzitterschap van volgend jaar.

In dit verband wil ik toch nog een opmerking formuleren. Het is niet zeker dat de Europese Gemeenschap de uitvoering van het verdrag na de ratificatie ervan — ik hoop dat wij het hier vandaag goedkeuren — kan aanvatten en het Comité van de Regio's operationeel maken terwijl Groot-Brittannië of Denemarken voorzitter zijn. Het zou best kunnen dat uitgerekend België tijdens zijn voorzitterschap een aantal stappen in dit verband zal moeten zetten. In de nieuwe constitutionele vorm van ons federale land — na de goedkeuring van enkele akkoorden — zal dat enkel mogelijk zijn mits alle entiteiten van ons koninkrijk samenwerken en het voorzitterschap gezamenlijk waarnemen.

Gelet op het culturele aspect van het verdrag zijn initiatieven vanuit Vlaanderen uiteraard van het grootste belang. Die bereiden wij nu reeds concreet voor. In ieder geval zal Vlaanderen enkel een Europees project verdedigen indien het gebaseerd is op het Europa van de culturen. De verwezenlijking van deze doelstelling zal ik altijd nastreven. (*Applaus bij CVP, SP en VU*)

De voorzitter : De heer Dierickx heeft het woord.

De heer L. Dierickx : Mijnheer de minister-president, wij hebben daarstraks gediscussieerd over het principe van de subsidiariteit en mijn vriend, de heer Van Dienderen, heeft een vraag gesteld over het democratisch deficit. Nu moeten wij wel weten of u op dezelfde wijze als deze die wij verdedigen, het probleem opgelost wenst te zien. Een democratisch deficit ontstaat wanneer een bevoegdheid aan een rechtstreeks verkozen parlement, ontnomen wordt om ze over te dragen aan

een ondemocratisch lichaam, in casu de Europese ministerraden. Dat gebeurt nu onder andere inzake defensie en buitenlands beleid.

Welke politiek moet er nu worden gevoerd om dit probleem te verhelpen ? Ons inziens kan de goedkeuring door de ministerraden met gekwalificeerde of met eenvoudige meerderheid van bepaalde beslissingen geen redmiddel zijn. Evenmin is de regel van de unanimité in de Ministerraden een compensatie voor dit democratisch deficit.

De enige manier om op een federalistische wijze het deficit goed te maken, is een reële **controle** mogelijkheid te geven aan het rechtstreeks verkozen Europees Parlement. De andere middelen zijn lapmiddelen.

De voorzitter : De heer Van Hauthem heeft het woord.

De heer J. Van Hauthem (up de tribune) : Mijnheer de voorzitter, geachte collega's, ik betreur natuurlijk dat onze suggestie betreffende het referendum wordt verworpen.

In andere landen is wel degelijk daarvoor een maatschappelijk debat op gang gekomen.

Ik was met vakantie in een klein dorpje met 200 inwoners in de Languedoc er werd daar dag in dag uit over niets anders gesproken. Hier wordt echter deze mogelijkheid ontomen.

Mijnheer de minister, u zegt over het Comité der Regio's dat het toch zo slecht niet is. Ik blijf er echter bij dat het verkeerd is dat de lidstaten de regio's aanwijzen. Wij kunnen zeggen : gelukkig, wij zijn er bij, maar in het Comité van de Regio's zal u de Basken niet zien, want Spanje moet ze aanwijzen.

Minister-president L. Van den Brande : Ik het zojuist mijn standpunt gegeven over het comité. Ik heb gezegd dat dit voor mij een nuttige, noodzakelijke substantiële stap is, maar dit is niet het eindpunt. Er moeten daaraan inhoudelijke bevoegdheden worden gegeven.

Mijnheer Van Hauthem, u zegt dat

Van den Brande

Galicië, Catalonië, Baskenland en een aantal andere niet aanwezig zullen zijn. Ik heb echter indicaties die aangeven dat dat wel het geval zal zijn.

Bovendien heb ik gezegd dat het veel beter zou zijn dat wij Europees zouden kunnen vaststellen wat culturen en regio's zijn.

Op het ogenblik maken de lidstaten dat inderdaad uit en ik ben daar ook niet zo gelukkig mee. Laten wij ons best doen en een inspanning leveren dat dit proces op gang kan worden gebracht.

Het eerste Europees Parlement was een adviserend orgaan. In de tweede periode was er een combinatie tussen nationale parlementsleden en parlementsleden die tegelijkertijd Europees parlements lid waren.

Normaal gesproken is er terreinwinst voor de democratie als het Europees Parlement meer bevoegdheden zal hebben. Ik vind het ook verkeerd dat de Europese wetgeving door twaalf ministers wordt gemaakt. Er is een hertekening nodig van de Europese politieke besluitvorming.

Een aantal sprekers hebben het aangegeven. Als we de culturregio's conceptueel als echte basis nemen voor het Europa van morgen, als er democratische winst kan zijn in de besluitvorming en als er een juiste terugkoppeling is naar de gemeenschapsparlementen, dan geloof ik dat Europa kwalitatief een stap voorwaarts doet.

U moet het in zijn geheel zien. U zegt dat een aantal regio's of generaliteiten in het Comité van de Regio's niet zullen worden teruggevonden. Dat zal op een bepaald ogenblik moeten worden vastgesteld.

De heer J. Van Hauthem : Natuurlijk. Ik hoop dat zij erbij zijn, maar als zij er niet bij zijn, kunnen zij het zelf niet beslissen of ze er bij zijn. Dat is precies het probleem.

Trouwens, het blijft louter adviserend en de Frankfurter Allgemeine

Zeitung omschreef op 20 januari 1992 dit comité als "ein Klub für Frühstücksdirektoren". Dat is hun kwalificatie van dat comité.

Inzake subsidiariteit vind ik het toch eigenaardig dat men ons jarenlang die term om de oren heeft gekletst, maar nu vernemen wij dat men eindelijk gaat bepalen wat die term precies inhoudt. Ik weet dat er ter zake meningsverschillen zijn. Ik deel de definitie van subsidiariteit die u en vooral de heer Geens hebben gegeven. Daarin schuilt geen enkel probleem. Men heeft ons jaren met die term rond de oren geslagen, maar nu vernemen wij dat men eens zal bepalen wat die term precies inhoudt.

De term subsidiariteit werd jarenlang misbruikt. Als wij nu moeten vaststellen dat het taalgebruik van bijvoorbeeld Vlaanderen reeds voor een gedeelte in Europa zit, daar waar wij er 160 jaar over hebben gedaan om het bij ons te krijgen — dan spreek ik nog niet over heel ons grondgebied en u weet zeer goed wat ik bedoel — dan vind ik toch dat er iets niet klopt. Europa, dat zich wel met de etiketten op de voedingswaren kan bezighouden, kan niet eens reageren op een oorlog in zijn achtertuin. Men heeft erop gereageerd met de alertheid van een platgespoten slak.

Volgens u behoren de afwijkingsmaatregelen van het stemrecht tot het federale niveau. Ik heb u gevraagd of, indien dat het geval is, u bij de Belgische regering niet kan eisen dat men dat zou doen. Mijn conclusie is dus juist. De Belgische regering die paritair is samengesteld, zal nooit een afwijkingsmaatregel op het stemrecht voor Vlaams-Brabant op Europees vlak vragen. De Franstaligen zullen het daar nooit mee eens zijn, aangezien zij juist diegenen zijn die dat stemrecht aanhalen om te verklaren dat zij veilig zitten in Vlaams-Brabant.

Tot slot wens ik het te hebben over Vlaams-Brabant zelf. Mijnheer de minister-president, ik heb het vermoeden — dat is misschien onweerlegbaar, om een Belgische federalistische term te gebruiken — dat u niet

doordrongen bent van de ernst van de situatie wanneer u dat stemrecht toekent en wanneer u zich ook — daar heb u niets over gezegd — nog altijd inschakelt in het project Euro-Brussel. U zou eens het boek Vlaams-Brabant in de wurggreep van Europa van journalist Guido Tastenhoye moeten lezen. Daarin heeft de auteur voor het eerst alle mogelijke disparate informatie in verband met de problematiek van Brussel en vooral van de rand bijeengebracht. Zijn conclusies zijn niet de mijne, maar ik heb er wel veel uit kunnen putten om deze uiteenzetting te houden.

Ik begrijp dit niet, net zoals ik de gehele houding van de Vlaamse Raad ten opzichte van Vlaams Brabant niet begrijp. Wij waren de enige fractie die dat probleem in het kader van Maastricht aankaartte. Het voorstel Suykerbuyk-Van Vaerenbergh, dat een stap in de richting van een woningbeleid wil zetten, is al jaren aanhangig. Ik moet vaststellen dat men hier, door het goedkeuren van het verdrag van Maastricht, medeplichtig gaat worden aan de verdere verfransing van Vlaams-Brabant.

Mijnheer de minister-president, ik heb u reeds gezegd dat het voor Vlaams-Brabant niet vijf voor twaalf, maar kwart na twaalf is en als Maastricht wordt goedgekeurd, met het Europees burgerschap en met het stemrecht voor EG-onderdanen, dan is het daarna niet meer kwart na twaalf, maar kwart voor een.

De voorzitter : De minister-president heeft het woord.

Minister-president L. Van den Brande : Mijnheer de voorzitter, ik breng respect op voor het repliceren, maar tevens ben ik van oordeel dat een vraag moet worden beantwoord.

Ik zal eerst ingaan op de vraag aangaande het Europees burgerschap en het artikel 8 en 8e. Ter zake deed de commissie tot op heden nog geen voorstellen. De verstandigste wijze om de zaken te beoordelen en tot een standpunt te komen is te kunnen werken op voorstel van de commissie.

Een tweede punt betreft Vlaams-

Van den Brande

Brabant. Vanmorgen bevestigde ik hieromtrent in de commissie van de Vlaamse Raad dat wij bovenop het miljard frank, ingeschreven in vastleggingen en de 100 miljoen frank in ordonnanciering, op basis van een concreet voorstel, zowel financieel, budgettair en legistiek op de juiste manier middelen wensen in te zetten, die toelaten een aantal wooneenheden in Vlaams-Brabant tot stand te brengen. Ik zei in de commissie dat ik hoop binnen een tweetal weken daarmee klaar te zijn in de Vlaamse regering, zodanig dat ik het parlement kan inlichten, op basis van concrete documenten, opgesteld door de werkgroep die ter zake reeds enkele keren samenkwam. Dit probleem ontgaat ons dus helemaal niet, integendeel. Momenteel geef ik er concreet uitvoering aan en ik hoop dat in 1993 — dan is het project budgettair gedekt — concrete stappen kunnen worden gezet. Ik behoor ook tot **degenen** die ervan overtuigd zijn dat ter zake een en ander moet gebeuren. Dit doet mij echter niet besluiten dat wat nu op Europees vlak in Brussel reeds bestaat, moet worden **geschraapt**.

Ingevolge mijn contacten met Vlaams-Brabant en met economische milieus — ik verwijs onder andere naar alle kamers van koophandel van Vlaams-Brabant — kan ik zeggen — en dat weet u evengoed als ik — dat het de absolute economische **draagkracht** is die aan tienduizenden **Vlaamingen** werk geeft. Ik ben niet blind voor het sociaal probleem dat ermee gepaard gaat en dat is de reden waarom wij hieraan concrete uitvoering zullen geven in het kader van **VLAB-Invest**.

Mijnheer de voorzitter, volledigheidshalve voeg ik eraan toe dat ik hoop binnen twee of drie weken tot een beslissing te komen binnen de Vlaamse regering en deze dan aan het parlement voor te leggen.

De voorzitter : Vraagt nog iemand het woord ? (**Nee**)

Aangezien niemand meer het woord vraagt, verklaar ik de algemene bespreking gesloten.

Artikelsgewijze bespreking

De voorzitter : Aan de orde is de artikelsgewijze bespreking van het ontwerp van decreet houdende goedkeuring van het verdrag betreffende de Europese Unie, van zeventien protocollen en van de **slotakte** met drieëndertig verklaringen, opgemaakt te Maastricht op 7 februari 1992.

Artikel 1

Dit decreet regelt een aangelegenheid bedoeld in artikel 59bis en artikel **107quater** van de Grondwet.

— **Aangenomen.**

Artikel 2

Het verdrag betreffende de Europese Unie, de 17 protocollen en de **slotakte** met 33 verklaringen, opgemaakt te Maastricht op 7 februari 1992, zullen volkomen uitwerking hebben, wat de Vlaamse Gemeenschap betreft.

Op dit artikel is er een eerste amendement van de heer Verreycken dat luidt als volgt :

Op de derde regel het woord **volkomen** weglaten.

Op dit artikel is er een tweede amendement van de heer Verreycken dat luidt als volgt :

Een nieuw tweede lid toevoegen dat luidt als volgt :

„Van deze uitwerking zijn de artikelen uit het verdrag, de 17 protocollen en de **slotakte** die inbreuken betekenen op de soevereiniteit der volkeren, uitgesloten.”

De voorzitter : De stemmingen over artikel 2 en de amendementen op dit artikel worden aangehouden.

Door de heer Verreycken werd een amendement ingediend houdende toevoeging van een nieuw artikel 3 dat luidt als volgt :

Artikel 3 (nieuw)

Een nieuw artikel 3 toevoegen dat luidt als volgt :

„De goedkeuring van de in hoofding omschreven teksten wordt getoetst aan een adviserende **volksraadpleging** bij de Vlamingen.”

De voorzitter : De stemming over dit amendement wordt aangehouden.

Door de heer Verreycken werd een amendement ingediend houdende toevoeging van een nieuw artikel 4 dat luidt als volgt :

Artikel 4 (nieuw)

Een nieuw artikel 4 toevoegen dat luidt als volgt :

„Artikel 4

Aan de goedkeuring, zoals voorzien in artikel 2, met de opschortende beperkingen uit artikel 2, tweede lid wordt de aanbeveling toegevoegd het begrip „subsidiariteit” **verdragsrechtelijk** te omschrijven.”

De voorzitter : De stemming over dit amendement wordt aangehouden.

De artikelsgewijze bespreking is gesloten.

We zullen morgen om 16 uur de hoofdelijke stemming over het gehele ontwerp van decreet houden.

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN

Minister-president L. Van den Brande : Mijnheer de voorzitter, wat is het eerste punt op de dagorde van morgen ? Worden er eerst interpellaties gehouden ?

De voorzitter : Mijnheer de minister-president, wij vatten de werkzaamheden aan om 10 uur stipt met de bespreking van het voorstel van resolutie van de heren Cordeel en Anthuenis betreffende het scheepsbouwbeleid in Vlaanderen.

De heer F. Wymeersch : Mijnheer de voorzitter, ik meen mij te herinneren

Wymeersch

dat na het verzoek van de heer Lenssens gezegd is dat er na de behandeling van Maastricht een beslissing zou worden genomen over het tijdstip en de wijze van behandeling van dat voorstel tot resolutie. Collega Lenssens sprak zich uit voor het uitstellen van de bespreking omdat een eventuele uitspraak nieuwe elementen zou kunnen aanbrengen. Ik moet nu vaststellen dat het besluit zo maar werd genomen om het debat hierover morgen te voeren.

Eén van de ingeroepen argumenten stuurde erop aan dat wij het debat niet tot de problematiek van de Boelwerf zouden beperken, maar zouden uitbreiden tot de algemene beleidslijnen van de gewraakte resolutie. Mijnheer de voorzitter, ik heb de indruk dat er niet altijd fair wordt gespeeld in dit dossier. Ik zal me dus morgen niet beperken tot de algemeenheden van de resolutie, maar duidelijk de problematiek rond de Boelwerf aankaarten.

De voorzitter : Daarop zou ik kort willen antwoorden. Reeds voor het verzoek van de heer Lenssens, had ik de beslissing genomen de vergadering van de Raad vandaag omstreeks achttien uur te sluiten, om de doodeenvoudige reden, collega, dat ik de Vlaamse Raad niet wil onderdompelen onder de onkosten voor de voedselverstreking aan leden en aan administratie. Ik geef er de voorkeur aan om slechts één van de avonden door te werken. Vermits ik niet vooraf kan beslissen tot hoe laat wij eventueel vanavond zouden doorwerken en van tevoren de gevolgen ken op de werkzaamheden van morgen, verkies ik dus zoals meestal de tweede dag voor een avondvergadering.

Uw verdachtmaking is dus volkomen naast de kwestie. Ik zal morgen luisteren naar de inhoud van het debat. Wij zullen de inhoud van dat debat bepalen zoals is afgesproken en niet anders.

De minister-president heeft het woord.

Minister-president L. Van den Brande : Mijnheer de voorzitter, ik dank

u voor wat **u** zoëven hebt gezegd. De heer Wymeersch heeft het woord unfair gebruikt. Ik zou graag hebben dat hij dit verduidelijkt, want dit slaat nergens op. Het is onaanvaardbaar dat hij zegt morgen verdere uitleg te geven. Het zou goed zijn voor deze Vlaamse Raad te weten wat hij daarmee bedoelt.

De voorzitter : Mevrouw Vogels heeft het woord.

Mevrouw M. Vogels : Mijnheer de voorzitter, ik moet zeggen dat ik ook wachtte op een beslissing over het verdere verloop van het debat na afloop van de bespreking over het verdrag van Maastricht. Voor zover ik weet, is de Raad zelf meester van zijn agenda. Een wijziging van de agenda die **u** voorstelt en die bijgevolg niet overeenkomt met de agenda die ons is toegestuurd, moet door de Raad worden goedgekeurd. Het is mij eveneens onbekend dat het de gewoonte is van de Vlaamse Raad om slechts één avond door te werken.

Ik heb dan nog een opmerking in verband met de inhoud. Ik meen dat er zal worden gediscussieerd op basis van de resoluties en amendementen die zijn ingediend. Ons amendement bijvoorbeeld gaat in op de grond van de zaak van Boel zelf. Ik voel mij dus hier niet gebonden door mondelinge verklaringen op afspraken die er zouden zijn en die zouden betekenen dat er slechts over de algemene problematiek zou worden gesproken. Het zijn de scheepswerven zelf die in de actualiteit staan.

De voorzitter : Mevrouw Vogels, ik begrijp uw redenering helemaal niet. De agenda wordt geenszins gewijzigd en er is dus geen raadpleging van de Raad nodig.

Mevrouw M. Vogels : Mijnheer de voorzitter, er is in de loop van de dag wel gezegd dat wij zouden beslissen na het debat over Maastricht wat er met de agenda verder zou gebeuren.

De voorzitter : Mevrouw Vogels, ik heb daarstraks gezegd dat een **gebeurlijk** ke beslissing over een verandering van de agenda aan de orde kan worden gesteld na het debat over

Maastricht. Ik stel vast dat het achttien uur dertig is en wij sluiten de werkzaamheden voor vandaag af. De agenda wordt niet gewijzigd en morgen zetten wij onze werkzaamheden rustig verder. Het heeft geen belang of er om tien uur, om elf uur of om zeven uur een uitspraak van de rechtbank valt, er verandert niets.

De inhoud van het debat zal inderdaad worden bepaald door de resolutie op zich en door de amendementen. Dat is klaar. Meer heb ik niet gezegd. De leden zullen geen andere elementen kunnen aanvoeren dan de resolutie zelf en de amendementen die zij vrijelijk indienen.

De heer Annemans heeft het woord.

De heer G. Annemans : Wij hadden allen de indruk dat **u** de discussie, die door de heer Lenssens werd aangewengeld, waarop de heer Sleenckx is ingegaan en na wat de heer Wymeersch daarop heeft gezegd, had afgesloten zeggende : laten wij deze voortzetten na afloop van het debat over Maastricht. Wij hebben allemaal die indruk opgedaan en nu vernemen wij dat de discussie pas morgen zal doorgaan. Bijgevolg is de ganse discussie van vandaag uiteraard zonder voorwerp, aangezien u het Maastricht-debat en een eventuele discussie over Boel heeft laten uitstellen tot na 18 uur. Ik zeg niet dat **u** onfair is, maar **u** heeft ons wel de indruk gegeven dat er nog een debat kon volgen over de vraag of het vandaag of morgen zou plaats hebben.

De voorzitter : Inderdaad, mijnheer Annemans, indien het debat over Maastricht om zeventien uur dertig zou beëindigd geweest zijn, ware het mogelijk geweest de agenda te wijzigen, indien op dat ogenblik de vraag daartoe werd gesteld.

De vergadering is gesloten.

Wij komen morgen om 10 uur opnieuw bijeen om onze agenda verder af te handelen.

— **De vergadering wordt gesloten om 18.33 uur.**